

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΠΕ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΑΘΗΜΑ : ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΛΕΚΤΟΡΑΣ : ΣΠΥΡΟΣ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΜΑ : Η ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΜΕΤΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

ΟΝΟΜΑ : ΒΡΟΥΣΤΟΥΡΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 1340200400049
ΕΞΑΜΗΝΟ : Δ΄

ΑΘΗΝΑ
2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ:

<u>1)Εισαγωγή</u>	<u>3-4</u>
<u>2)Η δικαστική εξουσία:</u>	
<u>Α: Οι αρχές που προσδιορίζουν την δικαστική εξουσία έναντι των δύο άλλων συντεταγμένων εξουσιών</u>	<u>4-11</u>
<u>α)Η αρχή της ισοτιμίας</u>	<u>4-5</u>
<u>β)Η αρχή της δημοσιότητας στο ελληνικό δίκαιο</u>	<u>5-8</u>
<u>γ)Έννοια λειτουργίες και σκοπός της δημοσιότητας</u>	<u>8-9</u>
<u>δ)Η αρχή της δικαστικής ανεξαρτησίας και η αρχή της δικαστικής αμεροληψίας</u>	<u>10-11</u>
<u>3)Η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης κατά το Σύνταγμα. Υπάρχει ανάγκη αναγωγής στο Σύνταγμα ή όχι;</u>	<u>12-14</u>
<u>4)Προυπάρχουσα και Ισχύουσα νομοθεσία σχετικά με την παρουσία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην διεξαγωγή της δίκης</u>	<u>15-18</u>
<u>5)Οι προοπτικές της συμμετοχής μη νομικών (δημοσιότητα επ' ακροατήριο) ως δικαστών και το εριζόμενο ζήτημα της μυστικότητας της προανακρίσεως</u>	<u>19-22</u>
<u>6)Ελευθερία Αναζήτησης Πληροφοριών του κοινού και το δικαίωμα της προσωπικότητας ως όριο αυτής</u>	<u>22-24</u>
<u>7)Τριτερνέγεια-Καταστρατήγηση των ατομικών δικαιωμάτων</u>	<u>24-27</u>
<u>8)Κανόνες δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος</u>	<u>28-30</u>
<u>9)Επιχειρήματα υπέρ και κατά της τηλεοπτικής μετάδοσης</u>	

της δίκης	30-33
10)Παραδείγματα δικών	34-35
11)Ο συνήγορος και τα ΜΜΕ	35-37
12)17 Νοέμβρη «Ζωντανό παράδειγμα»	37-44
α)ΜΜΕ επηρεάζουν την κοινή γνώμη	37-38
β)Τηλεοπτική κάλυψη της δίκης της 17 Νοέμβρη	38-42
γ)Απόψεις υπέρ και κατά της ΤΜΔ	42
δ)ΜΜΕ και τρόπος παρουσίασης της 17 Νοέμβρη «Ένα καλοστημένο παιχνίδι	42-44
13)Η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης σε άλλες χώρες	45-46
14)Συμπεράσματα	47
15)Περίληψη	48
16)Λήμματα	49
17)Βιβλιογραφία	50-52
18)Νομολογία	53

1)ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανάπτυξη των τεχνολογικών μέσων τον τελευταίο αιώνα έχει εκτοξεύσει στο μέγιστο βαθμό που γνώρισε η ανθρώπινη εργασία τη δυνατότητα ανταλλαγής πληροφοριών και απόψεων έκφρασης σε ένα ευρύτατο κοινό της ελεύθερης γνώμης του καθενός, πληροφόρησης ακόμα και για θέματα που ίσως φαίνονται επουσιώδη. Δηλαδή η πρόοδος της τεχνολογίας έχει οδηγήσει στην ανακάλυψη και εφαρμογή νέων μεθόδων μαζικής επικοινωνίας με αποτέλεσμα ο τύπος και τα ΜΜΕ(Τηλεόραση) να γνωρίζουν στις μέρες μας μια πρωτόγνωρη ανάπτυξη.

Με την τηλεόραση δεν μεταδίδεται η παραδοσιακή «στατική εικόνα¹» αλλά κινούμενη εικόνα. Δεν μεταδίδεται κείμενο το οποίο γίνεται αντιληπτό με την όραση, αλλά λόγος και ήχος, που γίνονται αντιληπτά με την ακοή. Ήδη γίνεται λόγος και για «ηλεκτρονικό τύπο». Η επίδραση που ασκεί και η δύναμη που διαθέτει η νέα αυτή μορφή του ηλεκτρονικού τύπου είναι κατά πολύ μεγαλύτερη του παραδοσιακού.

Η τηλεόραση ειδικότερα, ως το αμεσότερο, το πιο πρόσφατο και ίσως το πιο προσβάσιμο μέσο μαζικής επικοινωνίας, από την μια έφερε με την εμφάνιση και εξέλιξή της ριζοσπαστικές καινοτομίες στον κοινωνικό χώρο, από την άλλη για αυτόν ακριβώς το λόγο, είχε εξ αρχής ζωτική ανάγκη ρύθμισης της λειτουργίας της. Η απευθείας μετάδοση ήχων και εικόνων προς το ευρύ κοινό με τεχνικές μεθόδους που προϋποθέτουν τη χρήση συσκευής λήψης, όπως ορίζεται η ραδιοτηλεοπτική εκπομπή, έχει αναγνωριστεί μέσο ελέγχου του κράτους. Δικαίωμα εκπομπής δεν έχει μόνο το κράτος, αλλά και οι ιδιώτες υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις που προβλέπει η νομοθεσία, ενώ ο κρατικός έλεγχος ασκείται μέσω μιας ανεξάρτητης αρχής, του Εθνικού συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης (Ε.Σ.Ρ) . Το άρθρο 15 του Συντάγματος, ο Νόμος 2228/1995, το Π.Δ. 100/2000 καθώς και οι κανόνες που περιλαμβάνονται στους εκδοθέντες από το Ε.Σ.Ρ. Κώδικες Δεοντολογίας θέτουν το ρυθμιστικό πλαίσιο για τη λειτουργία της ραδιοτηλεόρασης με στόχο την αντικειμενική και ποιοτική μετάδοση πληροφοριών και προϊόντων του λογού και της τέχνης καθώς και την προστασία της ανθρώπινης αξίας και της νεότητας.

Η τηλεοπτική μετάδοση είναι ένας τρόπος μαζικής επικοινωνίας, με πρωταρχική αποστολή² την ενημέρωση, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία. Μολονότι δεν έχει ως κεντρικό σκοπό την τέχνη ή την αισθητική , όπως ο κινηματογράφος, προβάλλει όλο και περισσότερα οπτικοαουστικά έργα, που αποτελούν το αποτέλεσμα μιας πνευματικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Το ζήτημα της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης έχει γίνει επανειλημμένως αντικείμενο συζητήσεων, αντιπαραθέσεων και διαφορετικών αξιολογήσεων μεταξύ νομικών, πολιτικών και δημοσιογράφων και γενικότερα των σκεπτόμενων ανθρώπων.

¹ Δημητρόπουλος Α, « Συνταγματικά δικαιώματα» ,Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005

² Κοντούμα Ευαγγελία , Διπλωματική εργασία:«Τηλεοπτική μετάδοση οπτικοαουστικών έργων: ελεύθερη κυκλοφορία στην ευρωπαϊκή αγορά και προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, Αθήνα, Νοέμβριος, 1999

Οι διαφορετικές αξιολογήσεις³ εκκινούν από τον ειδικότερο προσδιορισμό της έννοιας και της εκτάσεως της κατά το Σύνταγμα θεσπιζόμενης «δημοσιότητας» των δικαστικών συνεδριάσεων και δεν περιορίζονται μόνο στο καταρχήν επιτρεπτό ή μη της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης, αλλά επεκτείνονται και στο γενικότερο πρόβλημα των επιδράσεων και των συνεπειών που μπορεί να έχει η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Επιπλέον ανακύπτουν και περαιτέρω προβλήματα ως προς την στάθμιση των εκατέρωθεν διακυβευομένων εννόμων αγαθών και ως προς την προτεραιότητα της προστασίας ενός έκαστου τούτων. Όπως π. χ. το **ερώτημα**: Προέχει άραγε το δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού (οπότε αποφαινόμεστε υπέρ της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης) ή το δικαίωμα της προσωπικότητας των μετεχόντων στη δίκη προσώπων και η αποτροπή δυσμενών επιδράσεων στην ποινική διαδικασία και στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης(οπότε, αν γίνει δεκτή αυτή η δυσμενής επίδραση, παρέχεται βάση για την απαγόρευση της τηλεοπτικής μετάδοσης); Τέτοια και άλλα ανάλογα ερωτήματα συνδέονται αρρήκτως και με το πολιτιστικό ιδεώδες, το οποίο προεχόντως χαρακτηρίζει εκάστοτε κάθε κοινωνία και το οποίο επιδιώκει να προστατεύσει προεχόντως ο εκάστοτε νομοθέτης.

2) Η Δικαστική εξουσία:

Α: ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΥΝ ΤΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΑΛΛΩΝ ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ

α) Η αρχή της ισοτιμίας:

Αν ήθελε κανείς να περιοριστεί στην έμμεση(Locke) και άμεση(Montesquieu) αντιστοίχως, θέση της κλασικής θεωρίας ως προς το ζήτημα της ισοτιμίας ή μη της δικαστικής εξουσίας προς τις δύο άλλες συντεταγμένες εξουσίες του κράτους, δεν θα είχε παρά να υιοθετήσει την άποψη του πρώτου, ότι το κοινοβουλευτικό πολίτευμα διαθέτει τρεις μεν συνιστώσες, από τις οποίες όμως απουσιάζει η δικαστική.

Από τότε πέρασαν ωστόσο πάνω από δύο αιώνες και η συντακτική εξουσία των χωρών με πολιτεύματα διεπόμενα από τη δημοκρατική αρχή υιοθετεί ως αυτονόητη την αντίληψη ότι οι εξουσίες στο κράτος είναι τρεις, όσες ακριβώς κατέγραψε ο Montesquieu στις οποίες περιλαμβάνεται η δικαστική.

Το γεγονός αυτό συνέτεινε, προφανώς, και εξακολουθεί να συντείνει στο να μην αποτελεί κατά κανόνα μείζον αντικείμενο προβληματισμού της συνταγματικής θεωρίας το ζήτημα της ισοτιμίας των συντεταγμένων εξουσιών. Απασχόλησε πάντως την ελληνική θεωρία, επί αφορμή πρόσφατων αποφάσεων του ανώτατου διοικητικού

³ Πλαγιανάκος Γεώργιος, « Η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης», σελ.13, 2002

δικαστηρίου της χώρας, σύμφωνα με τις οποίες, η δικαστική εξουσία είναι ισότιμη προς τις δύο άλλες συντεταγμένες εξουσίες του κράτους. Επειδή πουθενά στο συνταγματικό χάρτη δεν υπάρχει ρητή αναφορά στην ισοτιμία ή μη των συντεταγμένων εξουσιών η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας⁴ βασίστηκε σε συνδυασμένη εφαρμογή και συστηματική ερμηνεία συνταγματικών διατάξεων και συγκεκριμένα του άρθρου 26(διάκριση των λειτουργιών) του άρθρου 87 παρ.1(η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία) και του άρθρου 88 παρ. 2(αποδοχές των δικαστικών λειτουργών ανάλογες προς το λειτούργημά τους), από τις οποίες συνάγουμε ότι «το Σύνταγμα καθιερώνει ευθέως την αρχή της διάκρισης των τριών λειτουργιών τις οποίες θεωρεί ισοδύναμες και ισότιμες αφού μόνο δια της ισοδυναμίας και ισοτιμίας αυτών, η οποία αποτελεί το βάθρο της οργανώσεως και λειτουργίας της ενιαίας κρατικής εξουσίας και του Κράτους Δικαίου»

Εκπρόσωπος ωστόσο της θεωρίας διατύπωσε την άποψη ότι «η ιδέα της ισοτιμίας αντιφάσκει με το βαθύτερο νόημα του Κράτους Δικαίου, διότι αναιρεί, πριν από όλα, την αρχή της νομιμότητας με την ευρεία έννοια, η οποία απαιτεί την υποταγή της διοίκησης και του δικαστή στο Νόμο, την πράξη αυτή της νομοθετικής εξουσίας. Η ιδέα της ισοτιμίας περιφρονεί εξάλλου, κατάφορα, και την δημοκρατική αρχή με τη μορφή της λαϊκής κυριαρχίας, διότι εξομοιώνει τη θεσμική και πολιτική βαρύτητα της βούλησης της λαϊκής αντιπροσωπείας με εκείνη της εκτελεστικής και της δικαστικής.

Εξάλλου ερμηνευτικό επιχείρημα υπέρ της ισοτιμίας των συντεταγμένων εξουσιών μπορεί να συναχθεί από το γεγονός, ότι τα Συντάγματα δεν διαβαθμίζουν τις συντεταγμένες εξουσίες όπως δεν τις διαβαθμίζει και το άρθρο 26 του Συντάγματος του 1975. Και ότι η απουσία ρητής διαβάθμισής τους συνηγορεί, κατ'αντιδιαστολή υπέρ της ισοτιμίας τους. Όπως θα μπορούσε να συναχθεί επιχείρημα και από τη σπουδαιότητα του ρόλου που καλείται να διαδραματίσει η δικαστική εξουσία σε μια πολιτεία που θέλει να είναι ευνοούμενη.

Εν κατακλείδι η δικαστική εξουσία ως συντεταγμένη εξουσία είναι θεσμικά (τυπικά) ισότιμη των άλλων εξουσιών του κράτους. Συμπέρασμα που ενισχύεται από το ότι το δεύτερο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 26, το οποίο ορίζει ότι οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται στο όνομα του ελληνικού λαού, πηγή όλων των εξουσιών, συνδέει ρητά τη δικαστική εξουσία, εν αντιθέσει προς παλιότερα Συντάγματα με τον φορέα της πρωτογενούς συντακτικής εξουσίας, υπέρ του οποίου υπάρχουν όλες οι εξουσίες του κράτους.

β) Η αρχή της δημοσιότητας στο ελληνικό δίκαιο:

Με βάση τα όσα εκτέθηκαν παραπάνω καταλήγουμε πλέον στο να μιλάμε σήμερα για τριμερή διάκριση των εξουσιών σε νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική. Η τελευταία βρίσκεται συνταγματικό έρεισμα στα άρθρα 87-100. αξίζει να αναφερθεί και το άρθρο 26 παρ. 3 του Σ που ορίζει ότι η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια. Οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού.

⁴ Μαυριάς Κωνσταντίνος, Συνταγματικό Δίκαιο, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004,σελ.705

Η αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων των δικαστηρίων και της δημόσιας απαγγελίας των αποφάσεων περιελήφθει σε όλα σχεδόν τα ελληνικά Συντάγματα.

Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων είναι απόρροια της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας⁵, σύμφωνα με την οποία η κοινή γνώμη δικαιούται να ενημερώνεται για όσα διαδραματίζονται κατά τη διάρκεια της δίκης. Ωστε κατ' αυτό τον τρόπο, να ελέγχεται η τήρηση του νόμου ως προς τις διαδικαστικές εγγυήσεις που τίθενται υπέρ των διαδίκων για τη διεξαγωγή δίκαιης δίκης, ταυτόχρονα δε και η συμπεριφορά των δικαστικών λειτουργών έναντι των τελευταίων.

Ήδη ο Ρήγας Φεραίος⁶ στο σχεδιασμό του πολιτεύματός του, που διατύπωσε με τη δημοσιευθείσα τον Οκτώβριο του 1797 προκήρηξή του, προέβλεπε στο κεφάλαιο περί πολιτικής δικαιοσύνης ότι οι δημόσιοι κριτές: *«βουλεύονται και συντοχαίνουν δημοσίως λέγουν την γνώμην των μεγαλοφώνων»*

Ήδη τα επαναστατικά Συντάγματα του Αστρους(1823) και της Τροιζήνας(1827) περιείχαν σχετική διάταξη, μάλιστα δε το δεύτερο, ως εξαίρεση του κανόνα, μόνο της αντίθεσης της δημοσιότητας προς τη σεμνότητα.

Τις ρυθμίσεις αυτές παρέλαβαν έκτοτε όλα τα Συντάγματα της χώρας, από τα οποία αυτά του 1844, του 1864, του 1911 και του 1952 αντικατέστησαν τον όρο σεμνότητα με τους όρους χρηστά ήθη και προσθέσανε ως δεύτερο λόγο εξαίρεσης από την αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων των δικαστηρίων, την κοινή ευταξία.

Το δημοκρατικό Σύνταγμα του 1927⁷ αντικατέστησε τους όρους κοινή ευταξία με τους όρους δημόσια τάξις, ενώ το Σύνταγμα του 1975 διατήρησε τα χρηστά ήθη ως πρώτο λόγο εξαίρεσης από την αρχή, υιοθέτησε δε ως δεύτερο λόγο εξαίρεσης, την ύπαρξη ειδικών λόγων προς προστασία του ιδιωτικού ή οικογενειακού βίου των διαδίκων.

Ωστόσο ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας⁸ αγνοεί στο άρθρο του 114 παρ. 1 τον δεύτερο αυτό λόγο εξαίρεσης από την αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων των δικαστηρίων και προβλέπει αντ' αυτού ως λόγο εξαίρεσης, τη δημόσια τάξη. Ως προς το σημείο αυτό όμως, η ρύθμιση αυτή είναι αντισυνταγματική, καθώς δεν δύναται να ισχύει εξαίρεση από συνταγματική αρχή την οποία ρυθμίζει ρητά και περιοριστικά το ίδιο το Σύνταγμα.

Τίθεται το εξής ερώτημα: η αρχή της δημοσιότητας των αποφάσεων των δικαστηρίων θεσπίζει εκτός από εγγύηση θεσμού και (δημόσιο υποκειμενικό) δικαίωμα για κάθε άτομο να μπορεί να παρίσταται στις συνεδριάσεις των δικαστηρίων;

Σύμφωνα με τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, άρθρο 113 παρ. 2, «όποιος διευθύνει τη διαδικασία ορίζει κατά τη κρίση του τον αριθμό των προσώπων που μπορούν να μείνουν στη αίθουσα των συνεδριάσεων και έχει την εξουσία να διατάξει τον αποκλεισμό ανηλίκων, εκείνων που οπλοφορούν, καθώς και εκείνων που εμφανίζονται με τρόπο ανάρμοστο και αντίθετο προς την τάξη και την ευπρέπεια της συνεδρίασης».

Η διατύπωση «ορίζει...τον αριθμό των προσώπων» και όχι «τα πρόσωπα» συνηγορεί ισχυρά υπέρ της ερμηνευτικής εκδοχής, ότι πρόκειται όχι μόνο για εγγύηση αρχής αλλά και για ατομικό δικονομικό δικαίωμα, υπό την έννοια ότι σε κανέναν δεν μπορεί να αποκλειστεί η είσοδος στην αίθουσα δικαστηρίου και η

⁵ Μαυριάς Κ., «Συνταγματικό δίκαιο», Αθήνα-Κομοτηνή, 2004,σελ.714

⁶ Κονδύλης Δ., Ματθίας Στ., Μανιώτης Δ., Κρουσταλάκης Ε., Μανωλεδάκης Ι.,Επιμέλεια Δούμπη Ι.,« Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων», Θεσσαλονίκη, 1993,σελ.13

⁷ Μαυριάς Κ.,«Συνταγματικό Δίκαιο», Αθήνα-Κομοτηνή, 2004,σελ.714

⁸ Μαυριάς Κ.,«Συνταγματικό Δίκαιο», Αθήνα-Κομοτηνή, 2004,σελ.715

παραμονή του προς παρακολούθηση των συνεδριάσεων του, υπό τις εξαιρέσεις που θέτει ο νόμος, οι οποίες αφενός προστατεύουν την ανηλικότητα, αφετέρου διασφαλίζουν την ευταξία των συνεδριάσεων.

Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων ως μέσον⁹ ελέγχου του τρόπου λειτουργίας και απονομής της δικαιοσύνης, αποτελεί βασική αρχή της ανεξαρτησίας της τελευταίας.

Η σημασία της αρχής αυτής στη διασφάλιση του διαρκώς επιζητούμενου, που είναι η ορθή απονομή της δικαιοσύνης αναγνωρίζεται με την κατοχύρωσή της από το άρθρο 93 παρ.2 του Συντάγματος όπου με κατηγορηματική σαφήνεια ορίζεται ότι: «Οι συνεδριάσεις κάθε δικαστηρίου είναι δημόσιες, εκτός αν το δικαστήριο κρίνει με απόφασή του ότι η δημοσιότητα πρόκειται να είναι επιβλαβής στα χρηστά ήθη ή ότι συντρέχουν ειδικοί λόγοι προστασίας της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των διαδίκων». Η διάταξη του άρθρου 93 παρ. 2 του Συντάγματος είναι *lex specialis*¹⁰ ως προς το ζήτημα που ρυθμίζει. Για το λόγο αυτό άλλωστε οι εξαιρέσεις από την αρχή της δημοσιότητας των δικαστικών συνεδριάσεων που απαριθμούνται περιοριστικά στο άρθρο 93 παρ. 2 του Συντάγματος δεν είναι δυνατόν να διευρυνθούν με προσφυγή σε άλλες διατάξεις του Συντάγματος. Παρέκκλιση επίσης εισάγεται και με το άρθρο 96 παρ. 3, όπου διαγράφεται η δυνατότητα αποκλεισμού της δημοσιότητας των συνεδριάσεων των δικαστηρίων των ανηλίκων, για τα οποία ειδικοί νόμοι προβλέπουν.

Προς την ίδια κατεύθυνση το άρθρο 329 παρ.1 εδ. α' ΚΠΔ ορίζει ότι η συζήτηση στο ακροατήριο καθώς και η απαγγελία της απόφασης γίνεται δημόσια σε όλα τα ποινικά δικαστήρια και επιτρέπεται στον καθένα να παρακολουθεί απρόσκοπτα τις συνεδριάσεις, μάλιστα η παραβίαση των ανωτέρω διατάξεων μπορεί να στοιχειοθετήσει και λόγο αναιρέσεως της αποφάσεως, σύμφωνα με το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Γ' Κ.ΠΟΙΝ.Δ., ενώ σύμφωνα με το άρθρο 330 παρ. 1 του ίδιου Κώδικα όπως αντικαταστάθηκε με την Τρίτη παράγραφο του άρθρου 7 του Ν. 3090/2002 σε αντιστοιχία με τη συγκεκριμένη συνταγματική διάταξη (άρθρο 93 παρ. 2β'), το δικαστήριο διατάζει τη διεξαγωγή της δίκης ή ενός μέρους της χωρίς δημοσιότητα αν αυτή είναι επιβλαβής στα χρηστά ήθη ή συντρέχουν ειδικοί λόγοι να προστατευθεί ο ιδιωτικός ή οικογενειακός βίος των διαδίκων, ιδίως αν η δημοσιότητα στη δίκη εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής έχει ως συνέπεια την ιδιαίτερη ψυχική ταλαιπωρία ή το διασυρμό του θύματος και μάλιστα ανηλίκου. Ο αποκλεισμός όμως της δημοσιότητας περιορίζεται μόνο στις συνεδριάσεις και δεν καταλαμβάνει και τις αποφάσεις, οι οποίες είτε πρόκειται για οριστικές είτε για παρεμπόπτουσες απαγγέλλονται δημόσια¹¹. Η δημοσιότητα αποκλείεται κατ'εξάιρεση όταν η παρουσία του κοινού μπορεί να προκαλέσει μεγαλύτερο κακό από αυτό που η δημοσιότητα επιδιώκει να αποτρέψει.

Η δημοσιότητα ως δυνατότητα πρόσβασης κάθε πολίτη, αδιακρίτως και ακωλύτως, στις αίθουσες των δικαστηρίων για την παρακολούθηση της διαδικασίας(άμεση δημοσιότητα) αποτελεί κορυφαία κατάκτηση της Δικαιοσύνης, η κατοχύρωση της οποίας εξυπηρετεί τον έλεγχο της δικαστικής εξουσίας από τον πολίτη, αλλά και

⁹ Βουρλιώτης Χ.,« Δημοσιότητα της δίκης και ραδιοτηλεοπτική μετάδοση», Ποινικός λόγος/Διμηνιαία. Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002,σελ.193

¹⁰ Τσέβας Δ. Α. (Δ. Ν.- Δικηγόρου, Ειδικού Επιστήμονα στο Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών), «Η ραδιοτηλεοπτική δημοσιότητα της δίκης κατά το Σύνταγμα», Ποινικά Χρονικά-τόμος ΝΓ', 2003,σελ183

¹¹ Βουρλιώτης Χ.,« Δημοσιότητα της δίκης και ραδιοτηλεοπτική μετάδοση», Ποινικός λόγος/Διμηνιαία. Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002,σελ.193

ενισχύει σημαντικά την εμπιστοσύνη των πολιτών στην αμερόληπτη απονομή της δικαιοσύνης από τα δικαστήρια. Το πρόβλημα που ανακύπτει αφορά την έκταση της έννοιας της δημοσιότητας.

Ερωτάται λοιπόν: αν στην έννοια αυτή περιλαμβάνεται και η λεγόμενη έμμεση δημοσιότητα¹², δηλαδή η δημοσιότητα που επιτυγχάνεται μέσω του τύπου και γενικότερα από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Δηλαδή η παρουσίαση στο ευρύ αναγνωστικό και ραδιοτηλεοπτικό κοινό των όσων συμβαίνουν στα δικαστήρια από τα ΜΜΕ.

1^η ΑΠΟΨΗ: Η δημοσιότητα έχει κατά βάση αρνητικό χαρακτήρα, δηλαδή δεν ενδιαφέρει η λεπτομερής ενημέρωση για ό, τι συμβαίνει στο ακροατήριο, αλλά η αποφυγή της μυστικότητας με την δυνατότητα ελέγχου από τον καθένα όσων λαμβάνουν χώρα.

2^η ΑΠΟΨΗ: Ο κάθε πολίτης έχει δημόσια αξίωση εναντίον του κράτους να πληροφορηθεί πως διεξάγεται η διαδικασία ενώπιον των δικαστηρίων. Εδώ επιχειρείται μια ευρεία ερμηνεία του όρου της δημοσιότητας κατά το άρθρο 93 του Συντάγματος που περιλαμβάνει σε αυτή και την κάλυψη από τα ΜΜΕ της διαδικασίας στο ακροατήριο.

3^η ΑΠΟΨΗ(ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ): Διακρίνει μεταξύ δημοσιογραφικής κάλυψης της συνεδρίασης ή μέρους της αντίστοιχης ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής ή κινηματογραφικής κάλυψης. Όσον αφορά την πρώτη περίπτωση υποστηρίζεται ότι η δημοσιότητα εκτείνεται και σε αυτή. Αντίθετα όσον αφορά τη δεύτερη περίπτωση, δηλαδή τη ραδιοφωνική ή τηλεοπτική μετάδοση της δίκης και την μαγνητοσκοπήση ή βιντεοσκοπήσή της, γίνεται δεκτό ότι η δημοσιότητα αυτή είναι ανεπίτρεπτη.

Βέβαια το ζήτημα ρυθμίζεται πλέον αφού σύμφωνα με το άρθρο 35 παρ. 4 εδάφ. β' του Ν. 2172/1993 το δικαστήριο με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του μπορεί να απαγορεύσει τη μαγνητοφώνηση ή βιντεοσκοπήση της δίκης και την τηλεοπτική ή ραδιοφωνική μετάδοσή της μόνο αν υποβληθεί σχετικό αίτημα από τον κατηγορούμενο ή παθόντα και η δίκη δεν συνδέεται με τη δημόσια ζωή.

Συμπερασματικά τα πλεονεκτήματα που εκπορεύονται από την δημοσιότητα είναι αδιαμφισβήτητα¹³, το ερώτημα που τίθεται και αποτελεί και το εριστικό σημείο της προβληματικής που αναπτύχθηκε είναι η ερμηνευτική προσέγγιση του όρου «δημοσιότητα», δηλαδή αν θα ερμηνεύσουμε το άρθρο 93 παρ.2 του Σ με την στενή (ιστορικά γνωστή έννοια) ή με την ευρεία έννοια (υπάγονται και τα ΜΜΕ στη δημοσιότητα) που ταυτίζεται με το δικαίωμα πληροφόρησης και την αξίωση για πλήρη ενημέρωση.

γ) Έννοια, Λειτουργίες και σκοπός της δημοσιότητας:

Η γενική άποψη είναι ότι το αίτημα για δημοσιότητα ικανοποιείται, όταν στο χώρο που διεξάγεται η δίκη επιτρέπεται ελευθέρως και αδιακρίτως η είσοδος¹⁴ του κοινού,

¹² Κωνσταντινίδης Α., «Μνήμη Νίκου Φωτάκη (Ποινική Δίκη και ΜΜΕ)», Αθήνα 1997,σελ.98-100

¹³ Βουρλιώτης Χ.,« Δημοσιότητα της δίκης και ραδιοτηλεοπτική μετάδοση», Ποινικός λόγος/Διμηνιαία. Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002,σελ. 194

¹⁴ Κονδύλης Δ., Ματθίας Στ., Μανιώτης Δ., Κρουσταλάκης Ε., Μανωλεδάκης Ι.,Επιμέλεια Δούμπη Ι.,« Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων», Θεσσαλονίκη, 1993,σελ.14-16

όταν οι πόρτες της αίθουσας είναι ανοικτές για όσους θέλουν να μπουν μέσα και να παρακολουθήσουν τη δίκη. Υποστηρίζεται ότι υπάρχει ατομικό δικαίωμα του κάθε πολίτη να παρακολουθήσει τη δίκη. Αυτό όμως μπορούμε να πούμε ότι δεν είναι απολύτως σωστό. Αν εμποδιστεί η είσοδος του κοινού δεν προσβάλλεται κάποιο ατομικό δικαίωμα των πολιτών που εμποδίστηκαν. Προσβάλλεται μόνο το δικαίωμα των διαδίκων για δίκαιη δίκη (fair trial) και η δημοσιότητα, δηλαδή μια συνταγματικά καθιερωμένη αρχή, η παραβίαση της οποίας έχει τις συνέπειες που προβλέπει ο νόμος. Η αρχή όμως αυτή δεν παραβιάζεται αν η αίθουσα του δικαστηρίου είναι πλήρης. Γιατί υπάρχει και άλλος κόσμος που θέλει να παρακολουθήσει τη δίκη και δεν μπορεί. Δεν είχε όμως έτσι το πράγμα αν υπήρχε ατομικό δικαίωμα του κάθε πολίτη να παρακολουθήσει τη δίκη. Γιατί το δικαίωμα αυτό θα προσβαλλόταν και αν ακόμα η αίθουσα συνεδριάσεως ήταν γεμάτη, και θα έπρεπε να δούμε αν η προσβολή είναι δικαιολογημένη ή όχι και αν δημιουργεί ευθύνες της πολιτείας και ποιες. Καταλήγουμε λοιπόν στο ότι δεν υπάρχει ατομικό δικαίωμα του πολίτη για παρακολούθηση της δίκης. Υπάρχει μόνο η δημοσιότητα των συνεδριάσεων με την έννοια που εκτέθηκε παραπάνω.

Αυτά βέβαια δεν νομιμοποιούν την πολιτεία να διεξάγει δίκες σε τόσο μικρές αίθουσες, ώστε ουσιαστικά να μην υπάρχει δυνατότητα παρουσίας κοινού. Γιατί στην περίπτωση αυτή υπάρχει παραβίαση της δημοσιότητας με όλες τις νομικές συνέπειες. Από την άλλη όμως μεριά όσο ενδιαφέρουσα και αν είναι μια δίκη για το κοινό, και όσο μεγάλη η προβλεπόμενη προσέλευση ακροατών, η πολιτεία δεν είναι υποχρεωμένη ούτε τη μεγαλύτερη από τις υπάρχουσες αίθουσες να διαθέσει(αυτό είναι μεν σκόπιμο αλλά όχι συνταγματικά επιβεβλημένο), ούτε μεγάφωνα ή οθόνες τηλεοράσεως να εγκαταστήσει στο περίβολο του δικαστηρίου. Διαφορετική θα ήταν ίσως η λύση αν δεχόμαστε ατομικό δικαίωμα του κάθε πολίτη προς παρακολούθηση των δικών. Επιγραμματικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα εξής:

Η συνταγματική επιταγή για δημοσιότητα δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως νομικό θεμέλιο¹⁵ μετατροπής της δίκης σε δημόσιο θέαμα.

Η συνταγματική εγγύηση της δημόσιας διεξαγωγής της δίκης στηρίζεται στην ορθή παρατήρηση, ότι κατά κανόνα οι παράγοντες της δίκης(δικαστές, δικηγόροι, μάρτυρες) συμπεριφέρονται πιο υπεύθυνα και συνεπώς επιτελούν ορθότερα το έργο τους, όταν ενεργούν παρουσία ακροατηρίου παρά όταν η διαδικασία είναι μυστική. Έτσι η δημοσιότητα συμβάλλει στην καλύτερη διεξαγωγή της δίκης και αυξάνει τις πιθανότητες να εκδοθεί ορθή δικαστική απόφαση, που αποτελεί ύψιστη πολιτειακή επιδίωξη. Όπως χαρακτηριστικά τόνισε ο δικαστής Harlam στην απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου των ΗΠΑ της 7-6-1965 η ορθή δίκη είναι ο αντικειμενικός σκοπός και η δημόσια διεξαγωγή της το συνταγματικό εχέγγυο επίτευξης του σκοπού αυτού. (A fair trial is the objective and public trial is a safeguard for attaining it).

Η αρχή της δημοσιότητας των δικαστικών συνεδριάσεων δεν είναι αυτοσκοπός αλλά μέσον, υπηρετεί δηλαδή συγκεκριμένους σκοπούς στο πλαίσιο του Συντάγματος. Οι λειτουργίες της είναι **πρώτον** η προστασία των διαδίκων από την αδιαφανή και συνεπώς ανεξέλεγκτη άσκηση της κρατικής εξουσίας και **δεύτερον** ο δημόσιος έλεγχος της άσκησης της δικαστικής εξουσίας. Οι λειτουργίες αυτές της δημοσιότητας των δικαστικών συνεδριάσεων άπτονται τόσο του Κράτους Δικαίου, στο μέτρο που συντελούν στη διασφάλιση δίκαιης δίκης, όσο και της δημοκρατίας, στο μέτρο που εξασφαλίζουν τον έλεγχο της άσκησης της δικαστικής εξουσίας από

¹⁵ Τσέβας Δ. Α. (Δ. Ν.- Δικηγόρου, Ειδικού Επιστήμονα στο Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών), «Η ραδιοτηλεοπτική δημοσιότητα της δίκης κατά το Σύνταγμα», Ποινικά Χρονικά-τόμος ΝΓ', 2003,σελ.183

τον ίδιο τον λαό, που είναι η πηγή κάθε κρατικής εξουσίας κατά το άρθρο 1 παρ. 3 του Συντάγματος.

Οι σκοποί που υπηρετούν οι λειτουργίες της προσδιορίζουν ταυτόχρονα και το εύρος της αρχής της δημοσιότητας των δικαστικών συνεδριάσεων. Έτσι από τη σκοπιά του Κράτους Δικαίου δημοσιότητα επιτάσσεται μόνο στο μέτρο που συντελεί θετικά στη διασφάλιση της δίκαιης δίκης και δεν την αντιστρατεύεται. Από τη σκοπιά της δημοκρατικής αρχής η πρόσβαση του κοινού στη δικαστική αίθουσα επιτάσσεται ανεξαρτητως δημοσίου συμφέροντος της δίκης ή ενδιαφέροντος ενημέρωσης του κοινού, εφόσον η εξουσία τον έλεγχο άσκησης της οποίας υπηρετεί η πρόσβαση του κοινού, ασκείται σε κάθε περίπτωση απονομής δικαιοσύνης και όχι μόνο στις δίκες με δημόσιο ενδιαφέρον.

δ) Η αρχή της δικαστικής ανεξαρτησίας και η αρχή της δικαστικής αμεροληψίας:

Από τις βασικές αρχές που διέπουν την απονομή της δικαιοσύνης, άλλες συνάγονται ερμηνευτικά και άλλες κατοχυρώνονται ρητά στο κείμενο του Συντάγματος. Στην πρώτη κατηγορία ανήκει η αρχή της αμεροληψίας των δικαστών ενώ στην δεύτερη η αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών.

Αν και η υποχρέωση αμεροληψίας¹⁶ των δικαστών κατά τον σχηματισμό και την έκφραση της δικανικής κρίσης δεν κατοχυρώνεται ρητά στο Σύνταγμα, εκλαμβάνεται ορθά ως απόρροια της αρχής της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης. Πράγματι η δικαστική αμεροληψία δεν διασφαλίζεται χωρίς δικαστική ανεξαρτησία. Ενώ είναι νοητή και κάποτε υπαρκτή μεροληπτική δικαιοσύνη ακόμη και υπό καθεστώς ανεξαρτησίας της δικαστικής εξουσίας.

Η δικαστική αμεροληψία ανάγεται στο ενδιάθετο φρόνημα του δικαστή και διαγιγνώσκεται στην εφαρμογή του κανόνα δικαίου. Με ευχερέστερη τη διάγνωση της όταν ο κανόνας δικαίου παρέχει ασφαλή ερμηνευτικό οδηγό, δυσχερέστερη, όταν ο κανόνας του δικαίου είναι ασαφής ή δυσερμηνευτός.

Προκειμένου να αποφεύγονται υπόνοιες περί μεροληψίας του δικαστή και εν γένει του δικαστικού λειτουργού, η έννομη τάξη θεσπίζει περιπτώσεις κατά τις οποίες επιβάλλεται η εξαιρέσή του (ύπαρξη προσωπικού συμφέροντος από την έκβαση της δίκης, ιδιαίτερη φιλία ή έχθρα ή συγγενικός δεσμός με κάποιον από τους διαδίκους).

Εξάλλου ο δικαστής υποχρεούται στο πλαίσιο της αρχής της αμεροληψίας να απέχει της εξώδικης έκφρασης γνώμης, όταν αυτή μπορεί να συναρτηθεί με συγκεκριμένη υπόθεση, όπως οφείλει το δικαστήριο να μην έχει εκφραστεί ως γνωμοδοτικό όργανο για τη νομιμότητα του κανόνα δικαίου που θα εφαρμόσει υπό την αυτή σύνθεση, ως δικαιοδοτικό όργανο, σε συγκεκριμένη υπόθεση (δομική αμεροληψία).

Ως θεσμικά ισότιμη η δικαστική εξουσία απονέμει δικαιοσύνη χωρίς οι δύο άλλες εξουσίες να μπορούν να παρέμβουν σε ό, τι άγει στον σχηματισμό της δικανικής κρίσης. Είναι επομένως κατά την εκτέλεση του έργου της *ανεξάρτητη*¹⁷, ακριβώς δε η ανεξαρτησία της έναντι των δύο άλλων συντεταγμένων εξουσιών διασφαλίζει την ισοτιμία της προς αυτές. Η ισοτιμία των εξουσιών απορρέει από την διάκρισή τους

¹⁶ Μαυριάς Κ., «Συνταγματικό Δίκαιο», Αθήνα-Κομοτηνή, 2004, σελ. 713

¹⁷ Μαυριάς Κ., «Συνταγματικό Δίκαιο», Αθήνα-Κομοτηνή, 2004, σελ. 708-710

στο άρθρο 26 του Σ και από την εν γένει αναφορά του άρθρου 1 παρ. 3 στις εξουσίες που πηγάζουν από τον λαό και ασκούνται υπέρ αυτού και του έθνους. Την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας το Σύνταγμα κατοχυρώνει ρητά στο άρθρο 87 παρ. 1 ως λειτουργική και ως προσωπική ανεξαρτησία των φορέων της.

Την έννοια της λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών αποδίδει το Σ εξάλλου στο άρθρο 87 παρ. 2 του Σ σύμφωνα με την οποία οι δικαστές κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και τους νόμους.

Αλλά και η έννοια της προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών συνάγεται από πλειάδα διατάξεων που αποτελούν επίσης, αμέσως ή εμμέσως, εγγυήσεις της λειτουργικής ανεξαρτησίας τους. Διατάξεις που περιέχονται σε άρθρα του Συντάγματος τα οποία εντάσσονται στο κεφάλαιο δικαστική εξουσία και στο πλαίσιο της αρχής της αυτοδιοίκησης της δικαιοσύνης αφορούν δε:

α) τον διορισμό των δικαστών με προεδρικό διάταγμα σύμφωνα με νόμο που ορίζει τα προσόντα και τη διαδικασία επιλογής τους

β) την ισοβιότητα

γ) την προαγωγή, τοποθέτηση, απόσπαση και μετάταξή τους με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται μετά από απόφαση Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου

δ) την άσκηση της πειθαρχικής εξουσίας εναντίον τους από συμβούλια που συγκροτούνται είτε καθ'ολοκληρία είτε κατά πλειοψηφία από τακτικούς δικαστές

ε) την απαγόρευση να προσφέρουν κάθε άλλη μισθωτή υπηρεσία και να ασκούν οποιοδήποτε άλλο επάγγελμα εκτός από το να εκλέγονται μέλη της Ακαδημίας ή καθηγητές ή υφηγητές ανώτατων σχολών και να μετάσχουν σε ειδικά διοικητικά δικαστήρια και σε συμβούλια ή επιτροπές που ασκούν αρμοδιότητες πειθαρχικού, ελεγκτικού ή δικαιοδοτικού χαρακτήρα και σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές, εφόσον η συμμετοχή τους αυτή προβλέπεται ειδικά από τον νόμο, όχι όμως και σε διοικητικά συμβούλια επιχειρήσεων και εμπορικών εταιρειών

στ) την απαγόρευση ανάθεσης σε αυτούς διοικητικών καθηκόντων

ζ) κατά ρητή συνταγματική διάταξη οι αποδοχές τους πρέπει να είναι ανάλογες με το λειτούργημά τους.

3) Η ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΜΕΤΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ. ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΝΑΓΚΗ ΑΝΑΓΩΓΗΣ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ Η ΟΧΙ;

Οι τεχνολογικές εξελίξεις στο χώρο της ραδιοτηλεόρασης και γενικότερα της επικοινωνίας ιδίως όταν φτάσουν σε εμπορικά εκμεταλλεύσιμη μορφή διαρρηγνύουν το νομικό πλαίσιο ή έστω το υπερβαίνουν και απαιτούν νέες ρυθμίσεις. Πρόκειται για ένα φαινόμενο που δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί στο επίπεδο της κοινής νομοθεσίας. Τα διάφορα συγκεκριμένα προβλήματα επιβάλλουν συνήθως κάποιες αποσπασματικές ρυθμίσεις μικρής εμβέλειας με αποτέλεσμα να υπάρχει κατά βάθος ένα πρόβλημα ασφαλείας δικαίου. Δημιουργείται έτσι και στο πεδίο αυτό μία αναπόφευκτη τάση αναγωγής στο Σύνταγμα: αναζητούνται σε επίπεδο συνταγματικών διατάξεων οι βασικές ρυθμίσεις του ραδιοτηλεοπτικού φαινομένου που μπορούν να οριοθετούν και να προσανατολίζουν τις αναγκαστικά ευμετάβλητες επιλογές του κοινού νομοθέτη.

Υπάρχει με άλλα λόγια η ανάγκη να διαμορφωθούν σε επίπεδο συνταγματικών διατάξεων, άμεσα εφαρμόσιμες νομικές λύσεις με τη μορφή κριτηρίων ερμηνείας και γενικών αρχών, ικανές να υποδεχθούν και να ρυθμίσουν το ραδιοτηλεοπτικό φαινόμενο και γενικότερα το επικοινωνιακό φαινόμενο στην προοπτική του.

Η αναγωγή στο Σύνταγμα ειδικά σε ό, τι αφορά τη ρύθμιση του ραδιοτηλεοπτικού φαινομένου είναι αναγκαία για **δύο κυρίως λόγους**¹⁸:

Πρώτον: γιατί τις σχετικές τεχνολογικές και ιδεολογικές, δηλαδή πολιτικές εξελίξεις στην προοπτική τους είναι δύσκολο να τις συλλάβει αποτελεσματικά ο κοινός νομοθέτης. Χρειάζονται κανόνες πιο γενικοί και αφηρημένοι, πιο ελλειπτικοί και πιο σταθεροί στο χρόνο. Τα προσόντα αυτά τα διαθέτουν οι κανόνες του τυπικού Συντάγματος.

Δεύτερον: γιατί το ραδιοτηλεοπτικό φαινόμενο εμπεριέχει και επιβάλλει σχέσεις εξουσίας, σχέσεις μεταξύ ατόμου και κρατικής ή ιδιωτικής εξουσίας, δηλαδή σχέσεις πάντως πολιτικές.

Δεν μπορεί επομένως, να εμπιστευτεί κανείς την ρύθμισή τους στον κοινό νομοθέτη που συνήθως υπακούει σε ένα συγκυριακό συσχετισμό δυνάμεων. Κατά μείζονα λόγο δεν μπορούν να αναζητηθούν λύσεις μέσα από την νομική «απορρύθμιση» όλου αυτού του τομέα με αποτέλεσμα να συγκεντρώνουν όλες οι ελπίδες την αναπόδεικτη ικανότητα αυτορρύθμισης, που υποτίθεται ότι θα διαθέτει μια απόλυτα ελεύθερη ραδιοτηλεοπτική αγορά, εκτεθειμένη στην προφανή και αμείλικτη προοπτική της συγκέντρωσης και συγκεντροποίησης όλων των ραδιοτηλεοπτικών μέσων. Παρόμοιες αντιλήψεις αφενός μεν δεν έχουν γίνει πουθενά δεκτές στον ευρωπαϊκό χώρο, αφετέρου δε περιττεύει να συζητούνται στη χώρα μας, γιατί προσκρούουν στη ρητή διάταξη του άρθρου 15 παρ. 2 του Σ και άρα βρίσκονται εκτός συνταγματικού πλαισίου.

¹⁸ Βενιζέλος Ε., «Η ραδιοτηλεοπτική έκρηξη», Θεσσαλονίκη, 1989,σελ.22-24

Το ερώτημα κατά πόσο η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση των συνεδριάσεων των δικαστηρίων επιτάσσεται¹⁹ από το Σ ή μπορεί να αποκλειστεί εν όλω ή εν μέρει, απασχολεί τη νομική επιστήμη επί αρκετό χρόνο και με ένταση ευθέως ανάλογη της διείσδυσης των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης σε όλες τις πτυχές της καθημερινής ζωής. Ήδη το ερώτημα αυτό τίθεται σε σχέση με τη διάταξη του άρθρου 8 του Ν. 3090/2002, με την οποία ο νομοθέτης αντέστρεψε τον κανόνα του άρθρου 35 παρ.4 του Ν 2172/1993.

Η παρουσία των μέσων μαζικής ενημέρωσης στη δίκη έχει να κάνει με μια άλλου τύπου δημοσιότητα, τη λεγόμενη πολιτική δημοσιότητα η οποία πραγματικά μπορεί να εξυπηρετείται με τον τρόπο αυτό και να ικανοποιεί την απαίτηση για ενημέρωση έχοντας έρεισμα τις διατάξεις των άρθρων 5, 5 Α και 14 του Συντάγματος και 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, δεν προσδιορίζεται όμως από την πρόβλεψη του άρθρου 93 παρ.2 του Συντάγματος.

Η Ευρωπαϊκή σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ανθρώπων και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ) της 4 Νοεμβρίου 1950 κυρώθηκε από την χώρα μας με το νόμο 2329/1953 και ξανά (μετά την πτώση της δικτατορίας) με το νομοθετικό διάταγμα 215/1974²⁰.

Για τη ραδιοφωνία και τη τηλεόραση ισχύουν όπως ήδη αναφέρθηκαν οι διατάξεις των άρθρων 5 Α παρ. 1 και 14 παρ. 1 του Σ για το δικαίωμα στην πληροφόρηση²¹ και την ελευθερία της έκφρασης. Ισχύει επομένως και εκεί η ελευθερία του πληροφορείσθαι, δηλαδή η ελευθερία αναζήτησης, λήψης και συλλογής πληροφοριών. Όπως γίνεται όμως γενικά δεκτό η ελευθερία του πληροφορείσθαι δεν παρέχει αξίωση πρόσβασης σε όλες τις πηγές πληροφοριών, αλλά την απρόσκοπτη πρόσβαση σε όσες πηγές πληροφοριών είναι γενικά προσιτές, δηλαδή εκείνες οι οποίες είναι εν τοις πράγμασιν προορισμένες και κατάλληλες να παράσχουν πληροφορίες σε ένα κύκλο προσώπων μη ατομικά προσδιορισμένων²².

Οικείο είναι και το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ²³: « Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν γνώμης λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας ». Με το άρθρο αυτό στη ουσία αναγνωρίζεται η ελευθερία των ΜΜΕ για μετάδοση πληροφοριών στο τηλεοπτικό κοινό. Η κατοχύρωση καλύπτει όλα τα ΜΜΕ αποκλείοντας την παρέμβαση διεθνών ή εθνικών αρχών ή οργάνων και εξασφαλίζει την προστασία σε υπερσυνοριακό επίπεδο, στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής της ΕΣΔΑ, ως θετικό

¹⁹ Τσέβας Δ. Α. (Δ. Ν.- Δικηγόρου, Ειδικού Επιστήμονα στο Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών), «Η ραδιοτηλεοπτική δημοσιότητα της δίκης κατά το Σύνταγμα», Ποινικά Χρονικά-τόμος ΝΓ', 2003,σελ.183

²⁰ Βουρλιώτης Χ.,« Δημοσιότητα της δίκης και ραδιοτηλεοπτική μετάδοση», Ποινικός λόγος/Διμηνιαία. Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002

²¹ Τσέβας Δ. Α. (Δ. Ν.- Δικηγόρου, Ειδικού Επιστήμονα στο Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών), «Η ραδιοτηλεοπτική δημοσιότητα της δίκης κατά το Σύνταγμα», Ποινικά Χρονικά-τόμος ΝΓ', 2003,σελ.183

²² Για τον ορισμό αυτό που ισχύει στην ελληνική όπως και τη γερμανική έννομη τάξη βλ. Chr. Degenhart εις:Dolzer-Vogel-Graßhof (Hg), Bonner Kommentar zum Grundgesetz, Art. 5, Rdnr. 324, 327. «Εν τοις πράγμασιν» προορισμένες να παράσχουν πληροφορίες σημαίνει ότι γενικά προσιτές πηγές πληροφοριών που ιδρύουν το δικαίωμα ακώλυτης πληροφόρησης είναι ακόμη και εκείνες που το κράτος θεωρεί παράνομες, όπως π. χ. οι εκπομπές ραδιοτηλεοπτικών σταθμών που εκπέμπουν παράνομα, βλ. σχετικά Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά Δικαιώματα, τ. Α', Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελ. 612 επ.

²³ Καράκωστας Ι και Τσέβας Α, «Η Νομοθεσία των ΜΜΕ», 2003

δίκαιο με υπερνομοθετική τυπική ισχύ στην Ελληνική έννομη τάξη αλλά και ως θεμελιώδης διεθνής αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ανωτέρω διάταξη, όπως οριοθετεί από σημαντικούς περιορισμούς (άρθρο 10 παρ. 2) που κρίνονται όμως ως εξαιρέσεις σε σχέση με τη βασική κατευθυντήρια λειτουργία της, αποτελεί σημαντική νομοθετική βάση και συνιστά πρόσθετη εξασφάλιση της ελευθερίας γνώμης και διακίνησης πληροφοριών και ιδεών.

Τα όργανα εφαρμογής της ως άνω Συμβάσεως (Επιτροπή και Δικαστήριο) έχουν επανειλημμένως ασχοληθεί με τη ρύθμιση του άρθρου 10 και έχουν θέσει τις βάσεις της ερμηνείας των σχετικών διατάξεων κυρίως με την ευκαιρία αμφισβητήσεων, που συνδέονται με τα όρια της ελευθερίας του τύπου, την υπαγωγή των επιχειρήσεων ραδιοφωνίας, κινηματογράφου και τηλεόρασης σε καθεστώς εκδόσεως αδειών λειτουργίας, διατηρήσεως σχετικών κρατικών μονοπωλίων κ. α.

Η σχετική νομολογία αποτελεί χρήσιμο οδηγό και για τον Έλληνα δικαστή και για το δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας²⁴ (ΔΕΚ) στο πλαίσιο διαμορφώσεως των γενικών αρχών του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου.

Επομένως το Κράτος δεν είναι υποχρεωμένο από το Σύνταγμα να επιτρέψει την ηχογράφηση ή μαγνητοσκόπηση ή ραδιοτηλεοπτική μετάδοση της δίκης, αλλά μπορεί να την περιορίσει ή και να την απαγορεύσει πλήρως προς το σκοπό της προστασίας του κύρους και της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας, του τεκμηρίου αθωότητας του κατηγορουμένου και των δικαιωμάτων ιδιωτικού βίου, προσωπικότητας και πληροφορικής αυτοδιάθεσης των διαδίκων.

Το ίδιο θα πρέπει να γίνει δεκτό και υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974 αλλά και του Διεθνούς Συμφώνου²⁵ για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα που κυρώθηκε με το Ν. 2462/1997, και τα οποία έχουν την αυξημένη τυπική ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και του άρθρου 19 παρ. 2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα που κατοχυρώνουν το δικαίωμα λήψης πληροφοριών αναφέρονται και αυτές σε γενικά προσιτές πηγές, ώστε δεν καταλαμβάνουν το ερώτημα, εάν οι δικαστικές συνεδριάσεις θα καταστούν προσιτές και μάλιστα ειδικά στη ραδιοτηλεόραση.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτει ότι η διάταξη του άρθρου 8 του Ν. 3090/2002 η οποία απαγορεύει καταρχήν τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση της δίκης, συνάδει πλήρως προς το Σύνταγμα και τους άλλους κανόνες υπέρτερης τυπικής ισχύος που διέπουν τη ραδιοτηλεοπτική δημοσιότητα των δικαστικών συνεδριάσεων. Άλλωστε η διάταξη αυτή μπορεί να επικαλεστεί υπέρ της και πληθώρα συγκριτικών επιχειρημάτων, αφού στις περισσότερες χώρες της οικογένειας δικαίου στην οποία ανήκει και η Ελλάδα, η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση της δίκης απαγορεύεται.

²⁴Καράκωστας Ι και Τσέβας Α, «Η Νομοθεσία των ΜΜΕ», 2003

²⁵ Τσέβας Δ. Α. (Δ. Ν.- Δικηγόρου, Ειδικού Επιστήμονα στο Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών), «Η ραδιοτηλεοπτική δημοσιότητα της δίκης κατά το Σύνταγμα», Ποινικά Χρονικά-τόμος ΝΓ', 2003,σελ.185

4) ΠΡΟΪΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΙ ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Ένα πολύ σοβαρό ζήτημα που έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια έντονα το σύνολο του νομικού κόσμου, είναι το εάν και μέχρι ποιου βαθμού είναι επιτρεπτή η παρουσία των ΜΜΕ στα ακροατήρια των δικαστηρίων και γενικότερα πιο πρέπει να είναι το εύρος του ρόλου των ΜΜΕ αλλά και οι εξειδικευμένοι τρόποι λειτουργίας τους όταν ασχολούνται με τον μηχανισμό απονομής δικαιοσύνης. Το ζήτημα εμφανίζεται σε όλα τα είδη της διαδικασίας με κύριο βάρος όμως, για ευνόητους λόγους, την ποινική δίκη. Το ζήτημα της προστασίας του ατόμου και του κατηγορουμένου από τη άκριτη και κατά κύριο λόγο αρνητική επίδραση της εμπλοκής των ΜΜΕ στην ποινική διαδικασία αγγίζει σε έντονο βαθμό τον πυρήνα της προστασίας της προσωπικότητάς του καθόσον έχει αποδειχθεί εμπειρικά σε πολλές περιπτώσεις ότι η βλάβη της προσωπικότητας που υφίσταται από την εμπλοκή αυτή το άτομο στο οποίο αφορά δεν επανορθώνεται ούτε καν μετά από τυχόν αθωωτική απόφαση του δικαστηρίου.

Το γεγονός αυτό επιτείνεται ως προς τις αρνητικές του συνέπειες και από τους **εξής παράγοντες**²⁶: **πρώτον**, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια έχει επιφορτώσει στην ελληνική κοινή γνώμη μία έντονη «δικαστηρολαγνεία», δηλαδή ένα υπερβολικά μεγάλο ενδιαφέρον του αναγνωστικού και ραδιοτηλεοπτικού κοινού για τα δρώμενα στο χώρο της δικαιοσύνης και ειδικότερα για την παρακολούθηση της εξέλιξης των υποθέσεων που σύρονται ενώπιον των δικαστηρίων. Την αφορμή για αυτήν τη εξέλιξη έδωσε προφανώς η εκτεταμένη δημοσιότητα (αλλά και το έντονο κοινωνικοπολιτικό ενδιαφέρον) που έλαβε η διαδικασία ενώπιον του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας κατά την εκδίκαση του λεγόμενου «σκανδάλου Κοσκωτά». Η υπόθεση αυτή έδωσε την πρώτη μεγάλη αφορμή για έναν ευρύτερο «εθισμό» της κοινής γνώμης στην ενασχόληση και παρακολούθηση τηλεοπτικών εκπομπών και μεταδόσεων που αναφέρονται στα δρώμενα ενώπιον της δικαιοσύνης. Είναι φυσικό τα ΜΜΕ που χαράσσουν την πολιτική τους με κριτήρια τηλεθέασης και εμπορικότητας να προσαρμόζονται αμέσως σε μία τέτοια εξέλιξη και ανταποκρινόμενα στις προτιμήσεις του κοινού, να αυξάνουν όλο και περισσότερο το ποσοστό του προγράμματός τους που ασχολείται με τα δικαστικά ζητήματα. Όμως όπως συνήθως συμβαίνει σε τέτοιες περιπτώσεις μία κατακόρυφη αύξηση χωρίς την απαιτούμενη υποδομή δημιουργεί προβλήματα. Ένα από αυτά συνίσταται π.χ. στην απότομη διεύρυνση της ομάδας των δημοσιογράφων που ασχολούνται με το δικαστικό ρεπορτάζ, πολλοί από τους οποίους δεν διαθέτουν δυστυχώς την απαιτούμενη παιδεία και εμπειρία για να διατυπώσουν όπως θα έπρεπε τις πληροφορίες που αναμεταδίδουν με συνέπεια η απόδοση των γεγονότων να λαμβάνει χώρα με τρόπο άκριτο, ακατάλληλο και

²⁶ Χαραλαμπίκης Α., «Η νέα ρύθμιση για την παρουσία των ΜΜΕ στο δικαστήριο», Ποινικός Λόγος/Διμηνιαία, Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002.σελ.1247-1248

εσφαλμένο, προκαλώντας συχνά την αντίδραση (σε ακραίες μάλιστα περιπτώσεις ακόμα και την θυμηδία) του νομικού κόσμου. Παρόλα αυτά για την μεγάλη μάζα του κοινού προκαλείται σαφώς κίνδυνος παραπλάνησης και παραπληροφόρησης.

Δεύτερον, η ανταγωνιστικότητα μεταξύ των διαφόρων ΜΜΕ οδηγεί σε έντονη προσπάθεια να παρουσιαστούν τα συναφή με μία δικαστική απόφαση γεγονότα όσο πιο έντονα χρωματισμένα γίνεται, γεγονός που συμβάλλει ακόμα περισσότερο στον κίνδυνο επιβάρυνσης της ούτως ή άλλως δεδομένης μείωσης της υπολήψεως των ατόμων στα οποία αφορά.

Για τους λόγους αυτούς υπήρξε πάντα αίτημα του νομικού κόσμου να τεθεί ένας φραγμός στο παραπάνω κίνδυνο. Από την άλλη πλευρά τα ΜΜΕ κάνοντας χρήση της τεράστιας κοινωνικής και πολιτικής τους επιρροής (έχει χαρακτηριστεί ως τέταρτη εξουσία) αντιστέκονται σε κάθε προσπάθεια περιορισμού της δυνατότητας δημοσιοποιήσεως των δικαστικών δρωμένων. Οι αντίρροπες αυτές τάσεις αντικατοπτρίζονται και στη στάση της επίσημης Πολιτείας, η οποία χαρακτηρίζεται από αμφιταλάντευση όπως προκύπτει από το γεγονός των διαδοχικών νομοθετικών ρυθμίσεων με τις οποίες άλλοτε περιορίζονταν η ευθεία πρόσβαση των ΜΜΕ στην ποινική δίκη και άλλοτε διευρύνονταν. Έτσι στην Ελλάδα το ζήτημα ανακινήθηκε σε θεσμικό επίπεδο με την υπ' αριθμό 10/1992 γνωμοδοτικής φύσεως απόφαση της ολομέλειας του Α.Π. με την οποία εκτός των άλλων μέτρων που προτάθηκαν για την ευρυθμία και ευταξία της διαδικασίας στο ακροατήριο, υπήρξε πρόταση σχεδίου νόμου για τη συμπλήρωση του άρθρου 329 ΚΠΔ με την προσθήκη τρίτης παραγράφου, ως **εξής**: «3. Απαγορεύεται η μετάδοση από τη τηλεόραση ή το ραδιόφωνο, καθώς και η κινηματογράφηση, βιντεοσκόπηση, ηχοληψία και κάθε άλλη μηχανική απεικόνιση ή ηχητική αποτύπωση των δικών εν όλω ή εν μέρει, εκτός αν κατά την κρίση του δικαστηρίου η λήψη πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για την τήρηση κρατικού ιστορικού αρχείου ή ηχητική αποτύπωση θεωρείται αναγκαία για τη διευκόλυνση του γραμματέα στη τήρηση των πρακτικών. Η λήψη φωτογραφιών κατά τη διάρκεια συνεδριάσεων επιτρέπεται μόνο ύστερα από άδεια του δικαστηρίου και εφόσον δεν αντιλέγει το πρόσωπο που φωτογραφίζεται. Κάθε παράβαση των διατάξεων της παραγράφου αυτής τιμωρείται με την ποινή της απείθειας. Ο πρόεδρος του δικαστηρίου μπορεί να διατάξει την άμεση κατάσχεση της κασέτας, του φιλμ ή της ταινίας, στην οποία έγινε η παράνομη αποτύπωση ή απεικόνιση. Στα πολυμελή δικαστήρια έχει ο ενδιαφερόμενος δικαίωμα να προσφύγει κατά της διάταξης αυτής του προέδρου στο δικαστήριο το οποίο αποφασίζει αμετακλήτως»

Αφορμή για την πρωτοβουλία αυτή αποτέλεσαν τα έκτροπα που διαδραματίστηκαν ενώπιον του Τριμελούς Εφετείου Κακουρηγημάτων Αθηνών στις 17 Απριλίου 1992 κατά την δίκη των διοικητών των ΔΕΚΟ. Σημειωτέον ότι η απόφαση²⁷ αυτή στο σκεπτικό της επικαλείται την ανάγκη λήψης πρόσθετων νομοθετικών μέτρων για την προστασία του θεσμού της δικαιοσύνης με την εξασφάλιση της ανεξαρτησίας και του κύρους της, καθώς και της ομαλή και απρόσκοπτης λειτουργίας της. Η πρώτη νομοθετική προσέγγιση του ζητήματος γίνεται ένα χρόνο αργότερα με το νόμο 2145/1993 στο άρθρο 28 παρ. 1. Όμως ελάχιστο χρονικό διάστημα αργότερα (μετά παρέλευση λίγων μηνών) το άρθρο 35 παρ. 4 του Ν. 2172/1993 (ΦΕΚ Α' 207/1993) εισήγαγε ένα ελαστικότερο καθεστώς με την έννοια ότι αντέστρεψε τον απαγορευτικό κανόνα της προισχύουσας διάταξης και θέσπισε το επιτρεπτό της ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης, προβλέποντας κατ' εξαίρεση μόνο την

²⁷ Βουρλιώτης Χ., « Δημοσιότητα της δίκης και ραδιοτηλεοπτική μετάδοση », Ποινικός λόγος/Διμηνιαία. Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002, σελ. 195

απαγόρευση της αφού όρισε ότι: «το δικαστήριο με ειδικά αιτιολογημένη απόφασή του μπορεί να απαγορεύσει τη μαγνητοφώνηση ή βιντεοσκόπηση της δίκης και την τηλεοπτική ή ραδιοφωνική μετάδοσή της, μόνο αν υποβληθεί σχετικό αίτημα από κατηγορούμενο ή παθόντα και η δίκη δεν συνδέεται με την δημόσια ζωή». Οι ρυθμίσεις του νόμου αυτού αποτέλεσαν παγκόσμια πρωτοτυπία, ενώ είναι αξιοσημείωτο ότι δεν υπήρχε πρόβλεψη κυρώσεων σε περίπτωση παραβίασης της απαγορευτικής διάταξης του δικαστηρίου.

Το πρόβλημα βέβαια όχι μόνο δεν αντιμετωπίστηκε αλλά αντίθετα οξύνθηκε και πολλές φορές ήταν στο επίκεντρο σχετικών συζητήσεων. Η πρόσφατη λοιπόν νομοθετική πρωτοβουλία ήταν αναμενόμενη. Με το άρθρο λοιπόν 8 παρ. 1 του Ν. 3090/2002²⁸ ορίζεται ότι : «η ολική ή μερική μετάδοση από την τηλεόραση ή το ραδιόφωνο καθώς και η κινηματογράφηση και μαγνητοσκόπηση της δίκης ενώπιον ποινικού, πολιτικού ή διοικητικού δικαστηρίου απαγορεύεται. Κατ'εξάιρεση το δικαστήριο μπορεί να επιτρέψει τις ενέργειες αυτές εφόσον συναινούν ο εισαγγελέας και οι διάδικοι και συντρέχει ουσιώδες δημόσιο συμφέρον», ενώ στην Τρίτη παράγραφο του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι όποιος παραβαίνει τη διάταξη της πρώτης, όπως πιο πάνω παραγράφου, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών ετών και χρηματική ποινή είκοσι χιλιάδων έως διακοσίων χιλιάδων ευρώ. Από την οικεία δε κατά τούτο εισηγητική έκθεση σαφώς προκύπτει ότι ο σεβασμός και η προστασία της προσωπικότητας του κατηγορουμένου, η κατοχύρωση του κύρους της δικαιοσύνης και η διασφάλιση της τήρησης των δικονομικών κανόνων και των αρχών της δίκης, συνιστούν το αξιακό έρεισμα και τη αιτιολογική βάση για το δραστικό περιορισμό της παρουσίας των ραδιοτηλεοπτικών μέσων στις αίθουσες των δικαστηρίων.

Σύμπτωση προθέσεων διαπιστώνεται με την αντιπαράθεση των σχετικών διατάξεων των νόμων 2145/1993 και 3090/2002, από την ανάγνωσή τους όμως είναι προφανείς **δύο διαφορές:** Ειδικότερα με τον τελευταίο νόμο δεν αρκεί η συναίνεση του εισαγγελέα και των διαδίκων ώστε να επιτραπεί με απόφαση του δικαστηρίου η μετάδοση, κινηματογράφηση ή μαγνητοσκόπηση της δίκης, αλλά απαιτείται ως πρόσθετο στοιχείο και η συνδρομή ουσιώδους δημοσίου συμφέροντος, προϋπόθεση που καθιστά τον ισχύοντα νόμο οπωσδήποτε πιο αυστηρό καθόσον το δικαστήριο για να αποφανθεί θετικά ως προς τη μετάδοση, κινηματογράφηση ή μαγνητοσκόπηση, θα αναζητήσει και την ύπαρξη δημοσίου συμφέροντος και μάλιστα ουσιώδους, δηλαδή θα πρέπει να κριθεί ότι συντρέχει και σημαντική χρησιμότητα ή ωφέλεια για το κοινωνικό σύνολο. Επίσης σε αντίθεση με το νόμο 2145/1993 στον οποίο γίνεται ρητή μνεία, ο νόμος 3090/2002 δεν αναφέρει μεταξύ των δικαστηρίων για τα οποία η συγκεκριμένη ρύθμιση και το ειδικό δικαστήριο χωρίς ειδική διευκρίνιση στην εισηγητική έκθεση. Το ειδικό όμως δικαστήριο μπορεί να είναι μεν ποινικό δικαστήριο ιδιάζουσας δωσιδικίας, πλην ειδική περί αυτού πρόβλεψη, ως προς την αρμοδιότητα, τη συγκρότηση και τη λειτουργία του, υπάρχει στο Σύνταγμα και το διαφοροποιεί από τα λοιπά δικαστήρια. Συνεπώς απαιτείται να μνημονεύεται ρητά στη διάταξη του νόμου, εφόσον υπόκειται νομοθετική πρόταση να ισχύουν και για το ίδιο οι όποιες ρυθμίσεις σχετίζονται με ζητήματα απονομής της δικαιοσύνης, γιατί σε διαφορετική περίπτωση η τυχόν επέκταση θα είναι αυθαίρετη και καθ' υπέρβαση του νόμου. Η ιδιαιτερότητα όμως των υποθέσεων και των κατηγορουμένων προσώπων ενώπιον του ειδικού δικαστηρίου είναι πρόδηλη. Οι συγκεκριμένες δίκες ενδιαφέρουν όλους τους πολίτες και η ραδιοτηλεοπτική τους μετάδοση ικανοποιεί την απαίτηση

²⁸ Βουρλιώτης Χ., « Δημοσιότητα της δίκης και ραδιοτηλεοπτική μετάδοση», Ποινικός λόγος/Διμηνιαία. Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002, σελ. 196

για άμεσο και διαρκή έλεγχο της ενώπιον του ειδικού δικαστηρίου διαδικασίας η οποία θα πρέπει να είναι προσιτή και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

1^η Διαφορά: Από τα παραπάνω προκύπτει και η βασική διαφορά²⁹ της προτεινόμενης νέας ρύθμισης (3090/2002) από την μέχρι τώρα ισχύουσα (2172/1993). Ενώ μέχρι τώρα η απαγόρευση αναμετάδοσης αποτελούσε την εξαίρεση, με την προτεινόμενη ρύθμιση η απαγόρευση ανάγεται πλέον σε κανόνα, η δε δυνατότητα αναμεταδόσεως αποτελεί πλέον την εξαίρεση και μάλιστα υπό αυστηρές προϋποθέσεις, οι οποίες επιπρόσθετα πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά.

2^η Διαφορά: Έναν άλλο σημαντικό νεωτερισμό³⁰ της προτεινόμενης ρύθμισης αποτελεί ο ρόλος του «ουσιώδους δημοσίου συμφέροντος»: ενώ μέχρι τώρα τυχόν ύπαρξη δημοσίου συμφέροντος ήταν λόγος να αποτραπεί η αναμετάδοση ακόμα και ενάντια στη βούληση των παραγόντων της δίκης στην προτεινόμενη ρύθμιση το δημόσιο συμφέρον πρέπει να συντρέχει μαζί με την συναίνεση Εισαγγελέα και διαδίκων προκειμένου να επιτραπεί κατ' εξαίρεση η ραδιοτηλεοπτική κάλυψη.

3^η Διαφορά: Αξιοσημείωτη είναι και μια άλλη λεπτή διαφορά. Σύμφωνα με το άρθρο 35 παρ. 4 εδάφ. γ' του Ν.2172/1993 «η παραβίαση της απαγόρευσης της μαγνητοσκόπησης κ. λ. π. της ακροαματικής διαδικασίας αποτελούσε ουσιαστική κόλπουρη ποινική διάταξη διότι δεν προέβλεπε ποινή για τον παραβάτη της, ποινή προβλέπετο μόνο για εκείνον που παραβίαζε την απαγόρευση βιντεοσκόπησης κ. λ. π. των προσαγόμενων προσώπων. Αντίθετα η προτεινόμενη ρύθμιση επεκτείνει το αξιόποιο και στην περίπτωση της αθέμιτης μαγνητοσκόπησης κ. λ. π. της ακροαματικής διαδικασίας. Πιθανός περιορισμός του αξιοποίνου διαπιστώνεται από το γεγονός ότι στην ισχύουσα ρύθμιση δεν τιμωρείται μόνο όποιος «παρέβαινε» τις σχετικές απαγορεύσεις αλλά και όποιος διευκόλυνε την παραβίασή τους, ενώ στο σχέδιο νόμου τιμωρείται μόνο η ευθεία παραβίαση.

Η προτεινόμενη με το σχέδιο νόμου αυστηρότερη ρύθμιση αποτελεί προφανώς προϊόν της αρνητικής εμπειρίας που έχει συναποκομίσει τα τελευταία χρόνια η κοινή γνώμη από την εμπλοκή των ΜΜΕ στο χώρο της δικαιοσύνης. Οι βασικοί λόγοι που οδηγούν σε ιδιαίτερα επιφυλακτική στάση και επισημαίνονται κατά κόρον στην επιστήμη περιστρέφονται γύρω από την προσωπικότητα του κατηγορουμένου, τη αρχή της δίκαιης δίκης καθώς και την ανάγκη προστασίας της ανεξάρτητης δικαστικής κρίσης που τίθενται σοβαρά σε κίνδυνο από την διαμόρφωση μέσω μιας υπερβολικής δημοσιότητας ενός κλίματος που μπορεί να λειτουργήσει αρνητικά.

Οι παραπάνω σκέψεις θα μπορούσαν να θεωρηθούν καταλυτικές³¹ και ότι θέτουν εκποδών οποιοδήποτε αντίθετο επιχείρημα. Εξάλλου ακόμη και στο άρθρο 10 της ΕΣΔΑ την θεμελιωδέστερη ίσως (μαζί με το άρθρο 93 του Σ) διάταξη που προστατεύει την ελευθερία του τύπου και των λοιπών ΜΜΕ, επισυνάπτονται οι περιορισμοί της παρ. 2 σύμφωνα με την οποία επιτρέπεται στα κράτη-μέλη η πρόβλεψη διατυπώσεων, όρων, περιορισμών και κυρώσεων κατά την άσκηση του δικαιώματος της ελευθερίας έκφρασης και ειδικότερα μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών, εφόσον αποτελούν αναγκαία μέτρα σε δημοκρατική κοινωνία για την διασφάλιση του κύρους και της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας. Με βάση όλα τα παραπάνω θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ρύθμιση που προτείνεται στο σχέδιο νόμου κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση.

²⁹ Χαραλαμπίκης Α., «Η νέα ρύθμιση για την παρουσία των ΜΜΕ στο δικαστήριο», Ποινικός Λόγος/Διμηνιαία, Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002.σελ.1247

³⁰ Χαραλαμπίκης Α., «Η νέα ρύθμιση για την παρουσία των ΜΜΕ στο δικαστήριο», Ποινικός Λόγος/Διμηνιαία, Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002.σελ.1248

³¹ Χαραλαμπίκης Α., «Η νέα ρύθμιση για την παρουσία των ΜΜΕ στο δικαστήριο», Ποινικός Λόγος/Διμηνιαία, Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002.σελ.1250

5)ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΜΗ ΝΟΜΙΚΩΝ(ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ ΕΠ'ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ) ΩΣ ΔΙΚΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΙΖΟΜΕΝΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΜΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΠΡΟΑΝΑΚΡΙΣΕΩΣ

Ένα εξίσου εριζόμενο ζήτημα είναι αυτό που αφορά στο στάδιο της δίκης, αυτό της προδικασίας (προανακρίσεως). Στο άρθρο 241 ΚΠΔ³² η προανάκριση είναι σύμφωνη με την μυστικότητα. Η επιμονή των ΜΜΕ προς άντληση και μετάδοση ειδήσεων και απόψεων περιορίζεται απόλυτα με την επίκληση του απορρήτου της προανακρίσεως.

Παρόλα αυτά η κάλυψη από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης της προδικασίας ποινικών υποθέσεων αποτελεί καθημερινό φαινόμενο δημοσιογραφικής δραστηριότητας, με άμεση συνέπεια να έχει καθιερωθεί ως σύνηθες περιστατικό ενημέρωσης στο οποίο συμμετέχουν, πέρα των συντευξιαζομένων παθόντων, δραστών-υπαιτίων και αυτοπτών μαρτύρων, και ανακριτικοί υπάλληλοι. Η ιδιότητα των τελευταίων που θεσμικά προβλέπεται κατά άρθρο 33 επ. ΚΠΔ από το ισχύον ποινικό δικονομικό δίκαιο, δημιουργεί την ανάγκη για την διεύρυνση των παραμέτρων οι οποίες συνθέτουν με τη μορφή της έντονης δυναμικής του προβληματισμού που έχει προκύψει, την εμπλοκή και αυτών στη διαμόρφωση του προδιαλαμβανομένου περιστατικού.

Την τελευταία δεκαετία έχει παρατηρηθεί ότι η έντυπη και ηλεκτρονική δημοσιογραφία, ακολουθώντας προφανώς ξένες εισαγόμενες για λόγους αναγόμενους σε επιδίωξη πραγματώσεως οικονομικών σκοπών, μεθόδους ψυχαγωγίας του κοινού, έχει επιστρατεύσει για την κάλυψη θεμάτων δικαστικού-ποινικού περιεχομένου θύματα και θύτες, βαρυποινίτες και ναυαγούς με αφηγήσεις, κατά κανόνα τραγωδιών και κτηνωδιών προς τέρψη των θεατών. Σ' αυτή τη διαδικασία ενημερώσεως συμμετέχουν με τη μορφή της συνεντεύξεως, και αστυνομικοί-λιμενικοί-πυροσβεστικοί λειτουργοί που ασκώντας, όπως αιτιώνται, νόμιμο δικαίωμά τους κατά άρθρο 6 παρ. 2 και 3 ΠΔ 538/1989, προβαίνουν στη γνωστοποίηση εγκλημάτων για τα οποία διενεργείται αυτεπάγγελτη αστυνομική προανάκριση (αρ. 243 παρ. 2 ΚΠΔ), με πλήρη αναφορά του χωροχρόνου και των ειδικών συνθηκών τελέσεως αυτών, καθώς επίσης των ατομικών στοιχείων του συλληφθέντος δράστη και της μεθόδου που τυχόν χρησιμοποιήθηκε για την ευστοχότερη εκτέλεση τους. Πράγματι δεν είναι λίγες ούτε σπάνιες οι φορές που ενώπιον τηλεοπτικού κοινού ή από ραδιοφώνου ο αρχηγός του λιμενικού σώματος ή υφιστάμενοί του αφηγούνται τη μέθοδο δράσεως εμπόρων ελπίδας κατά την μεταφορά λαθρομεταναστών μέσω θαλάσσιας διαδρομής που περιέρχεται, ενώ ήταν άγνωστη, σε γνώση οποιουδήποτε μελλοντικού δράστη ως προσιτή τελέσεως της προδιαλαμβανομένης αξιόποινης πράξεως.

Κατά τη διενέργεια της αυτεπάγγελτης αστυνομικής προανακρίσεως³³ (αρ. 243 παρ. 2 ΚΠΔ) επιβαλλόμενο δικονομικό μέγεθος είναι η τήρηση της αρχής της μυστικότητας της προδικασίας (αρ. 2 ΚΠΔ) και διακυρησσόμενη από το ισχύον Σύνταγμα (άρ. 2 παρ. 1 Σύν. 75/86) αρχή αποτελεί η διασφάλιση της αξιοπρέπειας και των ατομικών δικαιωμάτων των προσώπων που φέρονται ως δράστες εγκλημάτων. Αναφορικά με την πρώτη των προμνημονευομένων αρχών πρέπει να

³² Κωνσταντινίδης Α., «Μνήμη Νίκου Φωτάκη (Ποινική Δίκη και ΜΜΕ)», Αθήνα 1997,σελ.104

³³ Σιώπης Γ. (Εισαγγελέας Πρωτοδικών Δράμας), Ποινικά Χρονικά – Τόμος ΝΑ', 2001.σελ.282

επισημανθεί ότι δεν αναιρείται ο κανόνας ότι η ανάκριση είναι μυστική και το ότι στο κατηγορούμενο παρασχέθηκαν ορισμένα δικαιώματα από τα άρθρα 99 έως και 106 ΚΠΔ αναγραφόμενα, δεδομένου ότι η ανάκριση έπαυσε να είναι μυστική μόνο για τον κατηγορούμενο και υπό προϋποθέσεις και για τους λοιπούς στη ποινική δίκη διαδίκους, όχι όμως και για κάθε τρίτο μη έχοντας σχέση με την ανακρινόμενη υπόθεση για τον οποίο η ανάκριση παραμένει μυστική, και σε ό, τι αφορά στη δεύτερη των προδιαλαμβανόμενων αρχών πρέπει να επισημειωθεί ότι αυτή αποτελεί πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας και συνιστά γενική συνταγματική αρχή έχουσα κανονιστικό περιεχόμενο και δεσμεύουσα πρωτίτως την κρατική εξουσία σε όλες της τις λειτουργίες. Μ' αυτόν τον τρόπο το Σύνταγμα απευθύνει επιταγή σε όλα τα κρατικά όργανα να εξασφαλίζουν με τα μέτρα που λαμβάνουν, ένα αποτελεσματικό πλαίσιο σεβασμού του ανθρώπου, αλλά και να εμποδίζουν όποιες καταστάσεις αντιβαίνουν στην πρωταρχική αυτήν υποχρέωση της Πολιτείας. Τέλος στην προδικασία έχει εφαρμογή κατ' εξοχή και το τεκμήριο της αθωότητας, κατά το οποίο ο κάθε κατηγορούμενος θεωρείται ένοχος μέχρις ότου διαπιστωθεί η ενοχή του από το αρμόδιο δικαστήριο (άρ. 11 παρ. 1 της Οικουμενικής Διακυρήξεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου και άρ. 6 παρ. 2 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου).

Ωστόσο υπάρχει παρέκκλιση από το προαναφερθέν παραπάνω θετό δίκαιο. Με το άρθρο 6 παρ. 1 ΠΔ 538/1989³⁴ “περί υποχρεώσεων και δικαιωμάτων αστυνομικού προσωπικού του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης” προβλέπεται ο θεσμός των ανακοινώσεων στα ΜΜΕ, περαιτέρω με την παρ. 2 του προδιαλαμβανόμενου άρθρου προσδιορίζεται εννοιολογικά ο όρος «ανακοίνωση» με την παράθεση μεταξύ των άλλων μορφών της και αυτής που συγκεκριμενοποιείται με το λεκτικό “η γνωστοποίηση συμβάντων, εγκλημάτων...” και τέλος με την επόμενη παρ. 3 εξειδικεύεται σε δεοντολογικό επίπεδο το περιεχόμενο των ανακοινώσεων ως “απλές, λακωνικές, χωρίς κρίσεις και σχόλια και περιοριζόμενες στο θιγόμενο ζήτημα». Οι προβλέψεις αυτές θα πρέπει να κρισιολογηθούν ενόψει της γλωσσολογικής διαφοράς και της εννοιολογικής αντιθέσεως των όρων “συμβάντος” και “εγκλήματος” και της επικλήσεως “του θιγόμενου ζητήματος” ως κύριου στοιχείου για τον προσδιορισμό του περιεχομένου της γνωστοποίησης.

Στην ελληνικά έννομη τάξη ο νομοθέτης με ειδικές νομοθετικές διατάξεις έχει ορίσει το σχεδιασμό, το συντονισμό και την επίτευξη της προλήψεως, της διώξεως και της καταστολής του εγκλήματος, έχει καθορίσει τη διαδικασία δράσεως των διωκτικών αρχών και έχει περιορίσει τα θεσμικά πλαίσια της νηφάλιας στάθμισης των ποινικών ευθυνών το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, προτάσσοντας κυρίως και προεχόντως την αξία του ανθρώπου ως προστατευόμενο έννομο αγαθό. Στη διάσταση αυτή της έννομης ρυθμίσεως πρέπει να προστεθεί η περιρρέουσα και κρατούσα άποψη πως η κριτική ως ευκαταίετο μέγεθος πρέπει να ασκείται μόνο από αρμόδιο θεσμικά φορέα και σε μη εκκρεμείς δικαστικές υποθέσεις ως έλασσον δείγμα του σύγχρονου δικαίου πολιτισμού. Υπό το ιδεατό αυτό, πλην όμως εφικτό να παγιωθεί στην πράξη, πρίσμα η δίκη πρέπει να αφήνεται για το δικαστήριο και οι πρόωρες δημόσιες δηλώσεις με τη μορφή των γνωστοποιήσεων εγκλημάτων από λειτουργούς των υπηρεσιών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης στα μέσα ενημέρωσης του εντύπου και ηλεκτρονικού τύπου ως μη προβλεπόμενο δικονομικό μέγεθος είναι αναγκαίο να εκλείψουν, δεδομένου ότι δεν ωφελούν ουσιαστικά και δεν συμβάλλουν κατ' αποτέλεσμα στην πρόληψη τελέσεως του εγκλήματος, παρά μόνο οδηγούν κυρίως και

³⁴ Σιώπης Γ. (Εισαγγελέας Πρωτοδικών Δράμας), Ποινικά Χρονικά – Τόμος ΝΑ', 2001,σελ.282-283

πρωτίστως στην προσωπική προβολή και στην άμεση δημιουργία κακώς εννοουμένων δημοσίων σχέσεων, στοιχεία που δεν είναι δυνατόν να συγχρωτίζονται με το ψηλό λειτούργημα των λειτουργών αυτών που κατά θεσμικό προορισμό διακονούν την έννομη τάξη και προστατεύουν την ασφάλεια των πολιτών.

Επομένως όπως προβληματιζόμαστε για το νόμιμο ή όχι της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης το ίδιο ενδιαφέρον έχουμε και για την μυστικότητα που χαρακτηρίζει το στάδιο της προδικασίας.

Η αναγνώριση της αρχής της αντιλήψεως, σύμφωνα με την οποία η πρέπουσα απονομή της δικαιοσύνης, όπως προέρχεται από ειδικευμένους προς αυτό επιστήμονες, δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να κρίνεται χρήσιμη αν μη αναγκαία σε κάποιες περιπτώσεις η συμμετοχή μη νομικών³⁵ ως δικαστών. Οι εξαιρέσεις αυτές καθιερώνονται έχοντας ως απώτερο σκοπό την καλλίτερη απονομή της δικαιοσύνης και όχι της εξασφάλισης των ατομικών ελευθεριών ή της λαϊκής κυριαρχίας και μόνο, όπως επεδίωκετο παλιότερα.

Εύλογο επομένως είναι ότι το ακροατήριο καθίσταται μέσο ελέγχου του τρόπου απονομής της δικαιοσύνης

Η δημοσιότητα της επ' ακροατηρίου διαδικασίας κατοχυρώνεται στο άρθρο 93 παρ. 2 του Σ. Εντούτοις προβλέπονται εξαιρέσεις³⁶:

1) 96 παρ. 3 του Σ όσον αφορά τις συνεδριάσεις των Δικαστηρίων Ανηλίκων

2) 330 παρ. 1 ΚΠΔ, όπως αντικαταστάθηκε με την Τρίτη παράγραφο του άρθρου 7 του Ν. 3090/2002, σε αντιστοιχία με τη συγκεκριμένη συνταγματική διάταξη (άρ. 93 παρ. 2β')

3) αν η δίκη είναι επιβλαβής στα χρηστά ήθη

4) αν συντρέχουν ειδικοί λόγοι να προστατευθεί ο οικογενειακός ή ιδιωτικός βίος των διαδίκων

5) αν η δίκη έχει ως συνέπεια την ιδιαίτερη ψυχική ταλαιπωρία ή το διασυρμό του θύματος και μάλιστα ανηλίκου

Επίσης η ολομέλεια του Α.Π. στην 10/14-5-1982 αποτυπώνει σε απόφασή της να προστεθεί στο άρθρο 329 Κ. Ποιν. Δ Τρίτη παράγραφος τα εξής: «Απαγορεύεται η μετάδοση από την τηλεόραση καθώς και η κινηματογράφηση, βιντεοσκόπηση, ηχοληψία και κάθε άλλη μηχανική απεικόνιση ή ηχητική αποτύπωση των δικών, εν όλω ή εν μέρει, εκτός αν κατά την κρίση του δικαστηρίου η λήψη πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για την τήρηση κρατικού ιστορικού αρχείου. Κάθε παράβαση τιμωρείται με τη ποινή της απειθείας» Με αυτήν την απόφαση η Ολομέλεια θέλησε να συμπληρώσει το άρθρο 329 Κ. Ποιν. Δ.

Η λειτουργία της δημοσιότητας ασφυκτιούσε υπό το καθεστώς της μυστικότητας που χαρακτήριζε το εξεταστικό σύστημα, με βασικό γνώρισμα τη αδιαφάνεια της διαδικασίας που περιθωριοποιούσε όχι μόνο το κοινό αλλά και τον ίδιο τον κατηγορούμενο, ο οποίος δεν είχε ακριβή επίγνωση των σε βάρος του στοιχείων και συνεπώς αδυνατούσε να υπερασπιστεί επαρκώς τον εαυτό του, όντας ουσιαστικά έρμαιο στις διαθέσεις των κατηγορών του. Η μυστικότητα όμως υπέθαλπε καταχρήσεις και ωμές παραβιάσεις στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με αποτέλεσμα τη διόγκωση της υποβόσκουσας αγανάκτησης και την ανοιχτή αμφισβήτηση του δαικού συστήματος. Τελικά του ρεύμα του Διαφωτισμού κυριάρχησε και στο χώρο της Δικαιοσύνης και η απαίτηση για μεταρρυθμίσεις μεταξύ των άλλων είχε ως προτεραιότητα τη δημοσιότητα της δικαστικής

³⁵ Δέδες Χ. Γ., (καθηγητού του Ποινικού Δικαίου εν τω Πανεπιστήμιω Αθηνών), «Ποινική Δικονομία» (Η συμμετοχή του λαϊκού στοιχείου εις την απονομήν της δικαιοσύνης), Αθήνα 1975

³⁶ Βουρλιώτης Χ., «Δημοσιότητα της δίκης και ραδιοτηλεοπτική μετάδοση», Ποινικός λόγος/Διμηνιαία. Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002, σελ. 183

διαδικασίας. Μετά δε την επικράτηση της Γαλλικής Επανάστασης, η Γαλλική Εθνοσυνέλευση κατάργησε την κρατούσα, υπό το κράτος της φεουδαρχίας και τυραννίας, μυστικότητα της διαδικασίας και διακήρυξε το πρώτο την αρχή της δημοσιότητας με το νόμο της 16/24 Αυγούστου 1790. Έκτοτε σε όλες τις χώρες με αυξημένο το δείκτη του νομικού τους πολιτισμού, η δημοσιότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο κατοχυρώθηκε συνταγματικά και αναγνωρίστηκε ως αρχή δημοσίου δικαίου, συνθέτοντας μαζί με την προφορικότητα, την αμεσότητα, την αντιδικία και τη συνέχεια της διεξαγωγής της δίκης, τις θεμελιώδεις αρχές της διαδικασίας στο ακροατήριο.

6)ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΩΣ ΟΡΙΟ ΑΥΤΗΣ

Το Συμβούλιο της Επικρατείας³⁷ δέχεται ότι:« Κατά τι Σύνταγμα όλοι οι πολίται έχουν το δικαίωμα της εκφράσεως των φιλοσοφικών, θρησκευτικών και πολιτικών πεποιθήσεών τους. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία της γνώμης και την ελευθερία άντλησης πληροφοριών ή ιδεών από κάθε προσιτό μέσο ενημέρωσης...χωρίς καταρχήν η κρατική εξουσία να έχει δικαίωμα επεμβάσεως ». Σύμφωνα με την άποψη που κρατεί στην ελληνική θεωρία, το κράτος έχει υποχρέωση να ενημερώσει τους πολίτες για τα γεγονότα της δημόσιας ζωής. Η υποχρέωση αυτή του σύγχρονου αστικού φιλελεύθερου κράτους δημιουργεί μεν δικαίωμα των πολιτών για πληροφόρηση(το δικαίωμα πληροφόρησης του τηλεοπτικού κοινού θεμελιώνεται και στο ήδη γνωστό άρθρο 10 της ΕΣΔΑ),σε καμιά περίπτωση όμως δεν γεννά αγωγή αξίωση κατά του κράτους. Αυτό απαντά στο ερώτημα που είχε τεθεί στην θεωρία, το κατά πόσον δηλαδή η ελευθερία προσβάσεως στις πηγές πληροφορήσεως, που όπως τονίστηκε αποτελεί στοιχείο της ελευθερίας των ΜΜΕ γεννά για τους φορείς την αξίωση σε περίπτωση παρεμποδίσεως ή μη παροχής πληροφοριών από τα υπόχρεα κρατικά όργανα. Η άποψη αυτή ευσταθεί όσον αφορά στην παθητική πληροφόρηση, το γενικώς δηλαδή αναγνωριζόμενο δικαίωμα πληροφόρησης χωρίς το οποίο δεν είναι δυνατή η διαμόρφωση πολιτικής βούλησης. Το δικαίωμα όμως αυτό δεν ταυτίζεται με το ενεργητικό δικαίωμα αντήσεως, συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών και ειδήσεων εκ μέρους των επιφορτισμένων για αυτό δημοσιογραφικών οργάνων. Στην περίπτωση της ενεργητικής πληροφόρησης, που αποτελεί συστατικό στοιχείο της από το άρθρο 14 αναγνωριζόμενης ελευθερίας του τύπου και έκφραση της κρατικής εγγυήσεως για την εξασφάλισή της, γεννάται έναντι του κράτους αξίωση για παροχή πληροφοριών στους φορείς ενημερώσεως της κοινής γνώμης.

³⁷ Καράκωστας Ι., «Το δίκαιο των ΜΜΕ», 1998,σελ.194

Η ελευθερία του τύπου επιβάλλει συνεπώς, την αναγνώριση ενός δικαιώματος πληροφόρησης του τύπου από κάθε προσιτή πηγή και επιπλέον οσάκις πηγή πληροφόρησης είναι το ίδιο το κράτος, την αναγνώριση αξιόσεως παροχής πληροφοριών, έστω και μη αγωγής ελλείψει νομοθετικού ερείσματος. Την υποχρέωση παροχής πληροφοριών εκ μέρους του κράτους επιτάσσει εξάλλου και η Σύμβαση της Ρώμης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, η οποία στο άρθρο 10 θεσπίζει την ελευθερία λήψεως και μεταδόσεως πληροφοριών.³⁸ Παρόλο που στην τελική διατύπωση της διατάξεως δεν περιελήφθη η αναζήτηση πληροφοριών, θα πρέπει να δεχτούμε ότι συνάγεται από την αναγνώριση δικαιώματος λήψεως πληροφοριών και ειδήσεων που, όπως είδαμε πιο πάνω, μπορεί να ασκηθεί κατά τρόπο ενεργητικό από τους εκπροσώπους του τύπου. Το δικαίωμα αναζητήσεως πληροφοριών προβλέπεται ρητώς στο άρθρο 19 της Παγκόσμιας Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που ψήφισε η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στις 10 Δεκεμβρίου 1948.

Η άσκηση όμως του δικαιώματος της ελεύθερης αναζήτησης και συλλογής πληροφοριών εκ μέρους των ΜΜΕ δεν είναι απεριόριστη, αλλά τελεί υπό τη επιφύλαξη της τηρήσεως των γενικώς ισχυρότων κανόνων δικαίου της κείμενης νομοθεσίας, όπως συνάγεται από την διατύπωση τόσο του άρθρου 14 παρ. 1 του Σ, όσο και του άρ. 10 παρ. 2 της ΕΣΔΑ³⁹

Σε περίπτωση συγκρούσεως της ελευθερίας πληροφόρησης των ΜΜΕ με άλλο έννομο αγαθό, εφόσον η εναρμόνισή τους είναι ανέφικτη, πρέπει να σταθμιστεί η αξία της επιδιωκόμενης πληροφορίας και της μέσω αυτής διακινδυνεύσεως άλλου έννομου αγαθού. Όταν η ελευθερία πληροφόρησης των ΜΜΕ συγκρούεται με έννομα αγαθά της προσωπικότητας, η στάθμιση παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσχέρειες δεδομένου ότι όλες οι συνταγματικές αρχές είναι ισότιμες και δεν επιδέχονται ιεράρχηση⁴⁰. Θα πρέπει συνεπώς να βρεθούν κριτήρια τα οποία καθορίζουν τη βαρύτητα των συμφερόντων που καλύπτει το άρθρο 14 του Σ και βάσει αυτών να γίνει η στάθμιση.

Παρά την αδυναμία καθιερώσεως γενικών κριτηρίων της σταθμίσεως διακρίνουμε και εδώ ορισμένα στάδια κοινά σε κάθε περίπτωση σταθμίσεως συμφερόντων. Καταρχάς θα πρέπει να διαπιστωθεί εάν εθίγη το δικαίωμα της προσωπικότητας και σε καταφατικά περίπτωση σε τι βαθμό. Στη συνέχεια εξετάζεται η βαρύτητα των συγκρουόμενων συμφερόντων, κατά πόσο η προβληματική ενέργεια είναι η προσήκουσα και απαραίτητη για την πραγματοποίηση του συμφέροντος που υπηρετούν τα ΜΜΕ, καθώς επίσης κατά πόσο το συμφέρον πληροφόρησης δεν είναι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, αξιολογικά υποδεέστερο της προσβολής. Εφόσον συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις, δηλαδή εθίγη και μάλιστα σε σημαντικό βαθμό τι δικαίωμα σεβασμού του προσώπου, τα χρησιμοποιούμενα μέσα δεν ήταν τα προσήκοντα και απαραίτητα για την ικανοποίηση του ενδιαφέροντος του κοινού για πληροφόρηση ή τέλος η βαρύτητα της προσβολής υπερέβη το μέγεθος του εξυπηρετούμενου συμφέροντος, τότε το συμφέροντος προστασίας του προσώπου υπερτερεί της πληροφόρησης και υπάρχει προσβολή της προσωπικότητας.

Κατά τη αξιολόγηση του επιτρεπτού ή μη της παροχής πληροφοριών στα ΜΜΕ δεν ενδιαφέρει ο τρόπος με τον οποίο θα χρησιμοποιηθεί στο μέλλον η συγκεκριμένη πληροφορία. Είναι γενικά αποδεκτό ότι, κατά την κρίση μιας περιπτώσεως

³⁸ Ν. 2329/1953, ν. δ. 53/1974

³⁹ ΣτΕ 3880/2002, ΝοΒ 2003, 1987

⁴⁰ Μάνεσης, Ατομικές ελευθερίες, σελ. 64 επ. Τσάτσος. Συνταγματικό δίκαιο Γ', σελ. 295, ΣτΕ 292/1984, ΤοΣ 1985, 506 επ., Πατεράκη Σ. Προβλήματα αποκαταστάσεως ηθικής βλάβης στα πλαίσια της σύγχρονης εξελίξεως της επιστήμης και τεχνολογίας, ΕλλΔνη 2004, σελ. 6.

προσβολής της προσωπικότητας μέσω των ΜΜΕ, λαμβάνεται υπόψη η σοβαρότητα της έρευνας και η σκοπιμότητα της δημοσιότητας των επεδιοκώμενων πληροφοριών. Ο έλεγχος όμως αυτός δεν είναι δυνατόν να ασκηθεί προληπτικά και αυτό για **δύο λόγους**⁴¹: **Πρώτον:** διότι η απόφαση για το εάν και πώς θα χρησιμοποιηθεί μια συγκεκριμένη πληροφορία εναπόκειται αποκλειστικά και μόνο στη διακριτική ευχέρεια των ΜΜΕ.

Δεύτερον: διότι ένας προληπτικός έλεγχος της παροχής πληροφοριών και κατ' επιλογή παροχή τους σε «σοβαρά» έντυπα ή ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς με αποκλεισμό των ψυχαγωγικών ή άλλων «ελαφρών» εντύπων ή ραδιοτηλεοπτικών σταθμών, θα συνιστούσε μια αδιαμφισβήτητη κηδεμόνευση των ΜΜΕ από το κράτος.

Η αναγνώριση δικαιολογημένου συμφέροντος μόνο στα δημοσιεύματα σοβαρών εντύπων ή στις εκπομπές σοβαρών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών θα οδηγούσε στην ανταμοιβή ή επιτίμηση των εκπροσώπων των ΜΜΕ από το ίδιο το κράτος για τον τρόπο άσκησης του επαγγέλματος τους, με άλλα λόγια στην παραβίαση της ελευθερίας των ΜΜΕ. Περισσότερο ίσως από όλα, ο προληπτικός έλεγχος της παροχής πληροφοριών θα συνιστούσε δραστικότερο κυρωτικό μέτρο εναντίον των αντιπολιτευόμενων ΜΜΕ.

7)ΤΡΙΤΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΚΑΤΑΣΤΡΑΤΗΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ

Τα ατομικά δικαιώματα του κατηγορουμένου δοκιμάζονται πολλές φορές από τα ΜΜΕ. Κανείς δεν απέκλεισε την δυνατότητα του πολίτη να συμμετέχει στην ακροαματική διαδικασία για να κρίνει και αυτός με την σειρά του τον κατηγορούμενο και να έχει πλήρη επίγνωση της δίκης. Η παραβίαση και η προσβολή των συγκεκριμένων δικαιωμάτων προέρχεται κυρίως θα λέγαμε από τα ΜΜΕ.

Τα δικαιώματα που παραβιάζονται από την κακή άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος είναι: 1)Ιδιωτικός βίος, 2)Τιμή, 3)Υπόληψη, 4)Εικόνα, 5)Προφορικός Λόγος (φωνή), 6)Ψυχικός κόσμος, 7)Τεκμήριο αθωότητας. Όλα αυτά αποτελούν πτυχές της προσωπικότητας. Αυτά τα αγαθά είναι αναγνωρισμένα από το Σύνταγμα και προστατεύονται ρητά και κατηγορηματικά.

Ιδιωτικός Βίος: Η ιδιωτική ζωή προσδιορίζεται ως ένας χώρος που κυριαρχούν οι προσωπικές και οικογενειακές δραστηριότητες απερίσπαστος από παρεμβάσεις και παρενοχλήσεις τρίτων. Είναι ο χώρος της αδιαφάνειας, της συναισθηματικής συστροφής, της σιωπής⁴².

⁴¹ Καράκωστας Ι., «Το δίκαιο των ΜΜΕ», 1998,σελ.193

⁴² Δημητρόπουλος Α,« Σύνταγματικά δικαιώματα» ,Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005

Εκτείνεται στην ευρύτερη κοινωνική και επαγγελματική ζωή ενός προσώπου αλλά και στην απόρρητη αυστηρά προσωπική ζωή που δεν δικαιολογεί την παρέμβαση οποιουδήποτε χωρίς να υπάρχει ένας σημαντικός λόγος. Η ιδιωτική ζωή διαφοροποιείται από την δημόσια σφαίρα που είναι ο χώρος της αποκάλυψης και της διαφάνειας. Για αυτό δημόσιο αποκαλούμε ένα θέαμα που αφορά όλους και που όλοι μπορούν αν έχουν υπόψη. Το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου θεμελιώνεται κυρίως στο άρθρο 2 παρ. 1 και 9 παρ.1 του Σ. που καθιερώνουν το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής στο άρθρο 19 του Σ. με το οποίο προστατεύεται το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταποκρίσεως και επικοινωνίας, καθώς και στο άρθρο 93 παρ. 2 του Σ με την εξαίρεση που προβλέπει αυτό από την δημοσιότητα. Προστατεύεται επίσης από το άρθρο 361 ΠΚ περί διαταράξεως της οικιακής ειρήνης και από το άρθρο 366 ΠΚ με το οποίο απαγορεύεται σε περίπτωση δυσφημήσεως η απόδειξη του διαφημιστικού γεγονότος όταν αυτό αφορά σχέσεις του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου καθώς και το άρ. 370 ΠΚ που απαγορεύει την παραβίαση του απορρήτου, κυρίως των επιστολών. Στο αστικό δίκαιο το δικαίωμα αυτό θεσπίζεται στα άρθρα 57 και 59 του ΑΚ.

Τιμή: Η τιμή περιλαμβάνει την εξωτερική τιμή και την εσωτερική τιμή. Η εξωτερική τιμή είναι η λεγόμενη συναλλακτική τιμή ή υπόληψη, καταλαμβάνει την κοινωνική καταξίωση του ανθρώπου, την αναγνώρισή του, την καλή του φήμη ή γενικότερα το όνομά του. Η εσωτερική τιμή αποτελεί τον πυρήνα των αξιών που συνοδεύουν τον άνθρωπο από την γέννησή του. Προστατεύεται ειδικά μέσω των ποινικών διατάξεων των άρ. 361 επόμε. του ΠΚ περί εγκλημάτων κατά της τιμής, οι οποίες θεμελιώνουν και το παράνομο χαρακτήρα της πράξης, εξασφαλίζοντας την προστασία της τιμής και μέσω των διατάξεων περί αδικοπραξιών. Αυτή εντασσόμενη στο πλαίσιο της προσωπικότητας προστατεύεται και αυτοτελώς με τις διατάξεις για την προστασία της προσωπικότητας. Τα όρια της ελευθερίας των ΜΜΕ πρέπει να σταματούν εκεί όπου π. χ. η κριτική αποσκοπεί στην καταβράθρωση της τιμής ή στην ενσυνείδητη έκφραση περιφρόνησης. Ενόψει της πληθώρας ερεθισμάτων ανεβαίνει συχνά ο τόνος της κριτικής προκειμένου να επιτευχθεί διέγερση του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι ο σκοπός αφυπνίσεως του ενδιαφέροντος νομιμοποιεί και εκφράσεις με χαρακτήρα προσβλητικό της τιμής.

Υπόληψη: Η υπόληψη είναι σχετική σαν έννοια με την τιμή και προστατεύεται όπως και εκείνη.

Εικόνα: Η εξατομίκευση του ανθρώπου πραγματοποιείται περισσότερο με την εικόνα του. Ο σεβασμός προς τον άνθρωπο επιβάλλει την αναγνώριση εξουσίας επιλογής από τον ίδιο το άτομο του τρόπου και του χρόνου απεικονιστικής αποτυπώσεως της εξωτερικής του εμφάνισης καθώς και την κρίση από τον ίδιο για το αν η εικόνα αυτή θα εκτεθεί ή όχι στην κοινή θέα⁴³. Σίγουρα η έννοια ως δικαίωμα εμπίπτει στο πραγματικό της ΑΚ 57 εφόσον θα επικρατήσει αντίθετο συμφέρον. Έτσι συνιστά παράνομη προσβολή της προσωπικότητας η λήψη της εικόνας προσώπου, χωρίς την συναίνεση αυτού εκτός αν πρόκειται για λήψη φωτογραφιών καθημερινής επικαιρότητας ή προσώπων που ανήκουν στη σύγχρονη ιστορία. Εφόσον η λήψη της φωτογραφίας είναι αναγκαία και πρόσφορη για την ικανοποίηση του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης, δικαιολογείται τότε εκείνη αν το ενδιαφέρον που αποσκοπείται υπερτερεί της επεμβάσεως στην προσωπικότητα⁴⁴.

Προφορικός λόγος: Με την τεχνική δυνατότητα λήψεώς τους, η φωνή και ο λόγος του ανθρώπου αποχωρίστηκαν από τον φορέα τους κατά τρόπο ώστε να γίνονται

⁴³ Δημητρόπουλος Α, «Συνταγματικά δικαιώματα», Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005

⁴⁴ Καράκωστας Ι., «Το δίκαιο των ΜΜΕ», 1989

αντικείμενα διαθέσεως. Όταν η φωνή μετά από ηχοληψία χρησιμοποιηθεί παρά την θέληση του φυσικού της φορέα συνιστά προσβολή της προσωπικότητας. Εκτός από τις αστικές διατάξεις προστασίας της προσωπικότητας, η ελευθερία προσβάσεως στις πηγές επεξεργασίας των πληροφοριών περιορίζεται από το άρ. 370 ΠΚ περί παραβιάσεως του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της προφορικής συνομιλίας. Αθέμιτη είναι η παρεμβολή ή υπεισέλευση όταν γίνεται χωρίς δικαίωμα, παρά την θέληση ή εν αγνοία των συνομιλούντων. Κρίθηκε ότι δεν είναι αξιόποινη η χρήση από τον αποδέκτη ή από τρίτο πρόσωπο μαγνητοταινίας την οποία απέκτησε από τον αποδέκτη. Η αστική προστασία του προφορικού λόγου εξασφαλίζεται στα άρθρα 57 59 του ΑΚ. Εναπόκειται στο άτομο να καθορίσει αν και σε ποιον θα επιτρέψει την αποτύπωση του προφορικού του λόγου⁴⁵.

Ψυχικός κόσμος: Η σύγχρονη ψυχολογία έχει αναπτύξει μεθόδους οι οποίες επιτρέπουν να σχηματίζει κανείς μια γενική εικόνα και να γνωρίσει των χαρακτήρα ενός προσώπου μέσω εξωτερικών τρόπων εκφράσεως. Κάθε συστηματική ανάλυση της προσωπικότητας που επιχειρείται χωρίς την συναίνεση του φορέα της προσκρούει στο δικαίωμα σεβασμού της προσωπικότητας οδηγώντας στην «απογύμνωση» του ανθρώπου που γίνεται με τον τρόπο αυτό ευάλωτος στον κοινωνικό του περίγυρο. Έρευνα με την οποία το άτομο μετατρέπεται σε αντικείμενο πειραματισμού θίγει την ίδια την αξία του ανθρώπου⁴⁶.

Τεκμήριο αθωότητας: «Κάθε πρόσωπο κατηγορούμενο για αδίκημα τεκμαίρεται αθώο μέχρι τη νόμιμη απόδειξη της ενοχής του». Αυτό ορίζει το άρ. 6παρ. 2 της ΕΣΔΑ καθώς και ο Κ.Ποιν.Δ. Εάν παραβιαστεί η συγκεκριμένη αρχή τότε το άτομο επωμίζεται την ποινή της διαπόμπευσης, η οποία τραυματίζει ψυχικά και κοινωνικά τον κατηγορούμενο και δυσχεραίνει την υποκατάστασή του ακόμα και όταν ακολουθήσει αθωωτική απόφαση υπέρ αυτού. Επειδή λοιπόν ο κατηγορούμενος βιώνει μια δύσκολη κατάσταση, οφείλει ο καθένας να σέβεται τον ίδιο και την προσωπικότητά του και παράλληλα να αποτρέψει οποιοδήποτε άλλον τείνει να μειώσει τον κατηγορούμενο και να τον υποβιβάσει.

Τα δικαιώματα που εξετάζουμε αποτελούν πτυχές της προσωπικότητας, ανήκουν σε αυτή και έτσι κάποιος μπορεί να επικληθεί όχι μόνο την προστασία των επιμέρους δικαιωμάτων αλλά και της προσωπικότητας γενικότερα ως ευρύτερη έννοια. Το άρ. 57 ΑΚ είναι μία ρήτρα γενική που «αγκαλιάζει» όλα τα δικαιώματα και προωθεί την αξία του ανθρώπου.

Στα δικαιώματα του κατηγορουμένου αναγνωρίζεται η θεωρία της τριτενέργειας, δηλαδή εκείνος προστατεύεται εκ προσβολών όχι μόνο εκ μέρους του κράτους αλλά εκ μέρους και τρίτων και συγκεκριμένα εδώ από τα ΜΜΕ. Εφόσον τα ΜΜΕ ενδέχεται να παραβιάσουν τα ατομικά δικαιώματα του κατηγορουμένου, μπορεί ο τελευταίος να στραφεί εναντίον τους σύμφωνα με την αρχή της τριτενέργειας. Στην ελληνική νομοθεσία το άρθρο 39 του νόμου περί τύπου απαγορεύει κρίσεις και χαρακτηρισμούς περί του κατηγορουμένου για την προστασία εκ του διασυρμού του. Ως γνωστό η σημαντική αυτή διάταξη έχει περιπέσει σε αχρησία, έχει όμως πλήρη συνταγματική κάλυψη εφόσον παρέχει στον κατηγορούμενο των εκ τριτενέργειας προστασία στον τομέα των ατομικών δικαιωμάτων. Αυτή η διάταξη πρέπει να συμπεριλάβει και την τηλεόραση εκτός από τον τύπο για την εξασφάλιση της ισότητας.

⁴⁵ Δημητρόπουλος Α, «Συνταγματικά δικαιώματα», Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005

⁴⁶ Καρακώστας Ι., «Το δίκαιο των ΜΜΕ», 1989

Η συναίνεση του κατηγορουμένου μαζί με το δικαιολογημένο συμφέρον πληροφόρησης αποτελούν εξαιρέσεις από τον σεβασμό και την προστασία της προσωπικότητας⁴⁷.

Το αστικό τμήμα του ομοσπονδιακού ακυρωτικού δικαστηρίου έκρινε ότι η ονομαστική αναφορά ή λήψη εικόνας από τα ΜΜΕ υπό την προϋπόθεση βεβαίως ότι τηρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις όπως είναι η ύπαρξη ενός *minimum* αποδεικτικών στοιχείων, η παροχή δυνατότητας στο θιγόμενο πρόσωπο να διατυπώσει τη δική του άποψη, η αποφυγή των μέσων να καταδικάσουν πρόωρα τον κατηγορούμενο επιτρέπεται ακόμα και όταν πρόκειται για αξιόποινες πράξεις μέσης βαρύτητας, εφόσον αυτές και η λειτουργία των ΜΜΕ προς την κατεύθυνση της πληροφόρησης προσκτάται αυξημένη σημασία⁴⁸. Ο Lehr παρατηρεί ωστόσο, ότι το κριτήριο του δικαιολογημένου, ιδιαίτερου, δημοσίου συμφέροντος είναι ρευστό και όχι εντελώς ανεξάρτητο από το πνεύμα των καιρών.

Σύμφωνα με την Εγκύκλιο ο Εισαγγελέας Αρείου Πάγου στις 5/4/2001 έκρινε Είναι γνωστό ότι η ελληνική έννομη τάξη, εκφράζουσα την κρατούσα κοινωνικοπολιτική αντίληψη και ανταποκρινόμενη στις διεθνείς υποχρεώσεις της Χώρας με τα άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 2 και 7 παρ. 2 του Σ, είχε αναγάγει σε πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας την προστασία της αξίας του ανθρώπου και ειδικώς απαγορεύει την προσβολή της τιμής και της αξιοπρέπειάς του. Μορφή βαρείας προσβολής της αξιοπρέπειας του ανθρώπου είναι και η παρά την θέλησή του φωτογράφιση ή βιντεοσκόπηση ή κινηματογράφιση ή μετάδοση της εικόνας του από την τηλεόραση και των συνθηκών συλλήψεως και προσαγωγής του ενώπιον των ιδιωτικών αρχών. Η μορφή αυτή προσβολής αποτελεί πρόσθετη ποινή, την ποινή της διαπόμπευσης, η οποία τραυματίζει ψυχικά τον κατηγορούμενο και δυσχεραίνει την αποκατάστασή του και όταν ακόμα αθωωθεί. Η τιμή και η αξιοπρέπεια του κατηγορουμένου λοιπόν ως ύψιστα αγαθά δεν επιδέχονται αξιολογική στάθμιση και όταν συγκρουστούν με άλλα έννομα αγαθά όπως της πληροφόρησης, υπερτερούν όπως αναφέρει η Εγκύκλιος⁴⁹.

⁴⁷ Καράκωστας Ι., «Το δίκαιο των ΜΜΕ», 1989

⁴⁸ Κωνσταντινίδης Α., «Μνήμη Νίκου Φωτάκη (Ποινική Δίκη και ΜΜΕ)», Αθήνα 1997

⁴⁹ GERNOT LEHR Bildberichterstattung der Medien über Strafverfahren, NSTZ, Ποινικά Χρονικά-τόμος ΝΑ', 2001 (Μετάδοση εικόνας από τα ΜΜΕ που αφορά την διεξαγωγή ποινικής διαδικασίας)

8)ΚΑΝΟΝΕΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας με Π. Δ⁵⁰. 77/2003 έχοντας υπόψη:

- 1) Τα άρθρα 15 παρ. 2, εδάφ. γ' και 43 παρ. 2 του Συντάγματος.
- 2) Τις διατάξεις του άρθρου 29 Α του Ν. 1558/1985 (ΦΕΚ. Α' 137) που προστέθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/1992 (ΦΕΚ. Α 154) και αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 παρ.2 α του Ν. 2469/1997 (ΦΕΚ. Α' 38)
- 3) Τις διατάξεις των άρθρων 1 και 2 του Π. Δ. 181/1994 «Συγκρότηση της Γενικής Γραμματείας Τύπου και Πληροφοριών σε Υπουργείο Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΦΕΚ. Α 116)
- 4) Το άρθρο 3 παρ. 15 του Ν.2328/1995 (ΦΕΚ. Α' 159)
- 5) Την 73//14. 10. 2002 απόφαση του Ειδικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης
- 6) Οτι από την εφαρμογή του παρόντος διατάγματος δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του Κρατικού Προϋπολογισμού
- 7) Το 49/2003 πρακτικό επεξεργασίας του Συμβουλίου της Επικρατείας, ύστερα από πρόταση του Υπουργού Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, **αποφάσισε:**

Ότι κυρώνεται κατ' άρθρο 3 παρ. 15 του Ν. 2328/1995, ο Κώδικας Δεοντολογίας ειδησεογραφικών και άλλων δημοσιογραφικών και πολιτικών εκπομπών που καταρτίστηκε από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης. Ο κώδικας αυτός αποβλέπει στην προστασία του ίδιου του κατηγορουμένου καθώς ο δημοσιογράφος είναι δυνατόν εξαιτίας της φύσεως του επαγγέλματός του να προκαλέσει μέχρι και βλάβη στην προσωπικότητα του κατηγορουμένου. Σύμφωνα με το άρθρο το 1 του Κώδικα το πεδίο εφαρμογής των περιεχόμενων κανόνων ισχύουν μεταξύ άλλων και για την τηλεόραση.

Κατά το άρθρο 2 του ισχύοντος Κώδικα οι δημοσιογράφοι πρέπει:

- 1) οι ειδησεογραφικές και άλλες δημοσιογραφικές και πολιτικές εκπομπές πρέπει να εξασφαλίζουν την ποιοτική στάθμη που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης καθώς και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας
- 2) ο δημοσιογράφος υπερασπίζεται την ελευθερία της έκφρασης και στο πλαίσιο της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, έχει το δικαίωμα να μεταδίδει ανεμπόδιστα πληροφορίες και σχόλια για να εξασφαλίσει την ενημέρωση της κοινής γνώμης
- 3) το Σύνταγμα και η εν γένει έννομη τάξη της χώρας πρέπει να παραμένουν σεβαστά ακόμη και όταν ασκείται κριτική σε συγκεκριμένους νόμους ή θεσμούς

Με τον Ν. 1756/1988⁵¹ προβλέπεται κάτι ανάλογο με τα παραπάνω για τις υποχρεώσεις των δημοσιογράφων σχετικά με την απαγόρευση της μετάδοσης από την τηλεόραση της προσαγωγής του κατηγορουμένου στις αρχές. Η απόφαση της γενικής συνέλευσης ΕΣΗΕΑ της 19 και 20/501988 στο άρθρο 1 αναφέρει: «ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει να θεωρεί πρώτιστο καθήκον του προς την κοινωνία και τον εαυτό του τη δημοσιοποίηση όλης της αλήθειας, να θεωρεί προσβολή για την κοινωνία και πράξη μειωτική για τον εαυτό του τη διαστρέβλωση, την απόκρυψη, την αλλοίωση ή την πλαστογράφηση των πραγματικών περιστατικών που προσβάλλουν την τιμή και την υπόληψη του ανθρώπου». Στο άρθρο 2 επισημαίνεται :«Η δημοσιογραφία είναι

⁵⁰ Βλ. Κώδικα Δεοντολογίας Ειδησεογραφικών και άλλων Δημοσιογραφικών και Πολιτικών Εκπομπών

⁵¹ Δαγτόγλου Π., «Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα», 1989

επάγγελμα και κοινωνικό λειτούργημα, συνεπάγεται δικαιώματα, καθήκοντα και υποχρεώσεις. Έτσι ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει να σέβεται την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια και το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής του ανθρώπου και του πολίτη. Μόνο όταν το επιτάσσει το δικαίωμα της πληροφόρησης μπορεί να χρησιμοποιεί, πάντοτε με τρόπο υπεύθυνο, στοιχεία προσωπικά ατόμων που ασκούν δημόσιο λειτούργημα ή έχουν στη κοινωνία ιδιαίτερη θέση και ισχύ και υπόκεινται στον κοινωνικό έλεγχο».

Συγχρόνως σύμφωνα με τον Κώδικα οι δημοσιογράφοι πρέπει να αναγνωρίζουν και να σέβονται⁵² εμπράκτως τη διατύπωση διαφορετικών απόψεων και να υπερασπίζονται την ελευθερία μετάδοσης τους. Οφείλουν αν παρουσιάζουν τις διαφορετικές απόψεις έγκαιρα και με ίσους όρους (άρθρο 3). Επιπλέον αδιαμφισβήτητη υποχρέωσή τους είναι να προβαίνουν σε διάκριση μεταξύ ειδίσεων και σχολίων, κρίσεων ή απόψεων με τρόπο σαφή πάντα ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος διαστρέβλωσης της πραγματικότητας και παραπλάνησης του κοινού. Για αυτό η μετάδοση γεγονότων πρέπει να είναι αληθής, ακριβής και όσο είναι δυνατόν πλήρης. Τα γεγονότα πρέπει να παρουσιάζονται με προσοχή και αίσθημα ευθύνης, ώστε να μη δημιουργούν υπέρμετρη ελπίδα, σύγχυση ή πανικό στο κοινό. Ανακρίβειες ή παραπλανητικές δηλώσεις διορθώνονται αμέσως στο πλαίσιο της ίδιας ή παρόμοιας εκπομπής. Η χρήση μαγνητοσκοπημένου υλικού, πλάνων αρχείου, αποσπασμάτων κινηματογραφικών ή τηλεοπτικών εκπομπών, σηματοδοτείται καθ' όλη τη διάρκεια της χρήσης, με την ένδειξη «πλάνα αρχείου». Δεν επιτρέπεται η χρήση παραπλανητικών σκηνοθετικών τεχνασμάτων, μεθόδων ή τεχνικών που απευθύνονται στο υποσυνείδητο ή εγγίζουν τα όρια του συνειδητού. Δεν πρέπει τις υποθέσεις ή τις πιθανολογήσεις⁵³ ως γεγονότα.

Συγχρόνως οι δημοσιογράφοι οφείλουν να μη δημοσιεύουν πληροφορίες χωρίς να έχουν ελεγχθεί πρώτα. Η συλλογή στοιχείων και πληροφοριών πρέπει να γίνεται με θεμιτά μέσα. Ιδίως δεν επιτρέπεται η μετάδοση πληροφοριών που υποκλάπηκαν με παράνομες παρακολουθήσεις τηλεφώνων, κρυφά μικρόφωνα ή κάμερες ή οποιοδήποτε άλλο συναφές μέσο. Απαγορεύεται η μετάδοση απορρήτων πληροφοριών και εικόνων οι οποίες είναι δυνατόν να βλάψουν την εδαφική ακεραιότητα, την άμυνα και την ασφάλεια της χώρας. Εξίσου σημαντικό είναι ότι ο δημοσιογράφος οφείλει να μη αποκαλύπτει την πηγή της πληροφορίας που εξασφάλισε με συμφωνία ή εν γένει υπό συνθήκες εχεμύθειας.

Σε καμιά περίπτωση δεν επιτρέπεται η παρουσίαση προσώπων με τρόπο ο οποίος υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, μπορεί να ενθαρρύνει τον εξευτελισμό, την κοινωνική απομόνωση ή τις δυσμενείς διακρίσεις σε βάρος τους από μέρος του κοινού βάσει ιδίως του φύλου, της φυλής, της εθνικότητας, της γλώσσας, της θρησκείας, της ιδεολογίας, της ηλικίας, της ασθενείας ή αναπηρίας, του γενετήσιου προσανατολισμού ή του επαγγέλματος. Δεν επιτρέπεται η προβολή μειωτικών, ρατσιστικών, ξενοφοβικών ή σεξιστικών μηνυμάτων και χαρακτηρισμών καθώς και μισαλλόδοξων θέσεων και γενικά δεν πρέπει να θίγονται εθνοτικές και θρησκευτικές μειονότητες και άλλες ευάλωτες ή ανίσχυρες πληθυσμιακές ομάδες.

Ο Κανονισμός υπ' αριθμό 1/1991⁵⁴ του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης έχοντας υπόψη το άρθρο 3 παρ. 2 του Ν. 1866/1989 συζήτησε και ψήφισε στις συνεδριάσεις της 21, 22 Μαΐου και 5, 18 Ιουνίου 1991 Κώδικα Δημοσιογραφικής

⁵² Βλ. Κώδικα Δεοντολογίας Ειδησεογραφικών και άλλων Δημοσιογραφικών και Πολιτικών εκπομπών (άρθρο 3)

⁵³ Βλ. Κώδικα Δεοντολογίας Ειδησεογραφικών και άλλων Δημοσιογραφικών και Πολιτικών εκπομπών (άρθρο 15)

⁵⁴ Δαγτόγλου Π., «Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα», 1989

Δεοντολογίας που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα της κυβερνήσεως. Ένα από τα άρθρα του, το 7, αναφέρεται στην ιδιωτική ζωή που είναι σεβαστή. Στο άρθρο 10 του ίδιου Κανονισμού γίνεται λόγος για το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου, καθώς και για εικόνες και την ταυτότητα των καταδικασθέντων που δεν επιτρέπεται να αποκαλύπτονται.

Ειδικότερα όσον αφορά την ποινική διαδικασία⁵⁵: Οι δημοσιογράφοι πρέπει να ακολουθούν την αρχή ότι ο κατηγορούμενος τεκμαίρεται αθώος μέχρι την αμετάκλητη καταδίκη του γίνεται σεβαστή και συνεπώς δεν προεξοφλείται το αποτέλεσμα της δίκης ούτε οι κατηγορούμενοι αναφέρονται, άμεσα ή έμμεσα, ως ένοχοι. Ο φερόμενος ως δράστης δεν πρέπει να αναφέρεται με απαξιωτικούς για το πρόσωπό του χαρακτηρισμούς, ούτε γίνεται αναφορά σε αυτόν με μοναδικό περιορισμό την εθνοτική του καταγωγή ή το θρήσκευμά του. Δεν χρησιμοποιείται εικόνα ούτε αναφέρεται όνομα ούτε γίνεται με άλλο τρόπο σαφής η ταυτότητα συγγενών κατηγορουμένου ή καταδικασθέντος σε αξιόποινες πράξεις, εκτός αν η αναφορά είναι απολύτως αναγκαία για την έκθεση των γεγονότων. Δεν πρέπει να αναφέρεται η καταδίκη προσώπου για ορισμένο έγκλημα μετά την έκτιση της ποινής του, παρά μόνο για λόγους δημοσίου συμφέροντος. Δεν χρησιμοποιείται εικόνα ούτε αναφέρεται το όνομα ούτε γίνεται με άλλο τρόπο σαφής η ταυτότητα θύματος εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, όπως βιασμού ή άλλων ασελών πράξεων, αιμομιξίας ή αποπλάνησης και δεν αναφέρονται στοιχεία που μπορούν να οδηγήσουν στη εξακρίβωση του ονόματός του. Με την επιφύλαξη των οριζόμενων στην εκάστοτε ισχύουσα οικεία νομοθεσία, δεν επιτρέπεται η αναφορά ονομάτων ή άλλων στοιχείων δηλωτικών της ταυτότητας καθώς και η χρησιμοποίηση εικόνων προσώπων που θεωρούνται ύποπτοι τέλεσης εγκλημάτων. Δεν δημοσιοποιούνται έγγραφα ή άλλα στοιχεία που γίνονται γνωστά στις αρμόδιες αρχές κατά το στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης, της έκτασης προανάκρισης και γενικότερα της ποινικής διαδικασίας.

9)ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΔΟΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

Η άποψη που υποστηρίζει την ελεύθερη παρουσία των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης στην αίθουσα του δικαστηρίου υιοθετεί την ευρεία ερμηνεία του όρου της “δημοσιότητας”⁵⁶ κατά το άρθρο 93 του Σ περιλαμβάνοντας σε αυτήν και τη “κάλυψη” της διαδικασίας στο ακροατήριο του δικαστηρίου από τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης.

Επιχειρήματα υπέρ:

1)Υποστηρίζεται λοιπόν ότι η δημοσιότητα δεν αποτελεί ούτε δικαίωμα του κατηγορουμένου ούτε δικονομική ρύθμιση για την καλύτερη διεξαγωγή της δίκης,

⁵⁵ Βλ. Κώδικα Δεοντολογίας Ειδησεογραφικών και άλλων Δημοσιογραφικών και Πολιτικών εκπομπών (άρθρο 11)

⁵⁶ Βουρλιώτης Χ.,« Δημοσιότητα της δίκης και ραδιοτηλεοπτική μετάδοση», Ποινικός λόγος/Διμηνιαία. Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002,σελ.194

ώστε να μπορεί να αφηθεί στη βούληση του τελευταίου ή στη διακριτική ευχέρεια εκείνου που διευθύνει τη συζήτηση. Ο αποκλεισμός των ΜΜΕ από την έννοια της δημοσιότητας κατά το άρθρο 93 του Σ θα ερμηνευε το άρθρο αυτό στενά υπέρ της δικαστικής εξουσίας και σε βάρος της λαϊκής κυριαρχίας, αφού θα περιόριζε τον έλεγχο του τρόπου άσκησης της πρώτης σε μόνο το ακροατήριο της δίκης και θα απέκλειε το ευρύτερο κοινό, ενώ ως γνωστό, σύμφωνα με το άρθρο 1 του Σ «θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία. Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του Έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα». Συνεπώς εφόσον και η δικαστική εξουσία εκπορεύεται από το Λαό και οι αποφάσεις των δικαστηρίων εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού (άρθρο 26 παρ. 3 του Σ), θα πρέπει να γίνει αποδεκτή και η υπαγωγή των ΜΜΕ στην έννοια της δημοσιότητας, όπως αυτή ορίζεται στο Σ αφού έτσι διευρύνεται και η λαϊκή κυριαρχία. Κατά την ίδια άποψη μπορεί το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ να προβλέπει κατ' εξαίρεση τη δυνατότητα αποκλεισμού της δημοσιότητας των δικών για λόγους που ανάγονται στη δημόσια τάξη ή στο συμφέρον της δικαιοσύνης, υπερισχύει όμως η συνταγματική ρύθμιση, αφού η διεθνής αυτή η Σύμβαση υπερέχει μόνο έναντι των κοινών νόμων (άρθρο 28 παρ. 1 του Σ).

2) Πολλές φορές οι αποφάσεις των δικαστηρίων έχουν άμεση επίπτωση⁵⁷ στην καθημερινή ζωή των πολιτών. Όμως οι πολίτες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν τον τρόπο λειτουργίας των κρατικών οργάνων, οι αποφάσεις των οποίων τις αφορούν. Η μετάδοση από την τηλεόραση συνιστά φυσική επέκταση της έννοιας της δημοσιότητας των συνεδριάσεων.

3) Τονίζεται δε ότι οι κίνδυνοι⁵⁸ από την κακή ραδιοτηλεοπτική της δίκης με δυσμενείς επιπτώσεις για τον κατηγορούμενο ή την ομαλή διεξαγωγή της δίκης, μπορούν να αντιμετωπιστούν από τον πρόεδρο του δικαστηρίου κατά τη διεύθυνση της συζήτησης (άρθρα 334 και 336 ΚΠΔ). Το ενδεχόμενο κατάχρησης της δημοσιότητας δεν μπορεί να οδηγεί σε αποκλεισμό της *in abstracto*, αλλά μόνο σε καταστολή εκείνου που παρεκτρέπεται *in concreto*, είτε είναι τεχνικός του ηλεκτρονικού μέσου, είτε δημοσιογράφος είτε ακροατής.

4) Όταν ο κόσμος βλέπει πως οι δικαστές επιτελούν το έργο τους, θα αυξηθεί η κατανόηση, συνεπώς και η εμπιστοσύνη του κοινού στην απονομή της δικαιοσύνης.

5) Η μετάδοση εντάσσεται στο πληροφοριακό, αλλά και διδακτικό και μορφωτικό έργο της τηλεόρασης, το 70% περίπου του λαού στηρίζεται αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο στην τηλεόραση για να πληροφορηθεί τα συμβαίνοντα. Πολλές φορές η μετάδοση θα έχει ευνοϊκή επίδραση στην ηθική της κοινωνίας και θα ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη σε κρίσιμα για την ομαλή κοινωνική συμβίωση θέματα. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η πρώτη δίκη που μεταδόθηκε στη Ν. Υόρκη από την τηλεόραση, η δίκη του δικηγόρου Gerard Stamberg για τη δολοφονία της 6 ετών θετής κόρης του, αφύπνισε την κοινή γνώμη, όσον αφορά τα προβλήματα παραμέλησης των ανηλίκων και κακομεταχείρισης των γυναικών.

6) Η τηλεόραση εκ των πραγμάτων παρουσιάζει τη δίκη με περισσότερη ακρίβεια, συνεπώς και με περισσότερη αντικειμενικότητα, παρότι ο Τύπος. Συνεπώς αποτελεί άνιση και αδικαιολόγητη μεταχείριση⁵⁹, ο μόνος να είναι ελεύθερος στη μετάδοση των δικών, η τηλεόραση όχι.

⁵⁷ Κονδύλης Δ., Μαθίας Στ., Μανιώτης Δ., Κρουσταλάκης Ε., Μανωλεδάκης Ι., Επιμέλεια Δούμπη Ι., « Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων », Θεσσαλονίκη, 1993, σελ. 28

⁵⁸ Βουρλιώτης Χ., « Δημοσιότητα της δίκης και ραδιοτηλεοπτική μετάδοση », Ποινικός λόγος/Διμηνιαία. Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002, σελ. 194

⁵⁹ Κονδύλης Δ., Μαθίας Στ., Μανιώτης Δ., Κρουσταλάκης Ε., Μανωλεδάκης Ι., Επιμέλεια Δούμπη Ι., « Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων », Θεσσαλονίκη, 1993, σελ. 28

7)Ο παράγοντας της δίκης, ιδίως οι δικηγόροι και οι μάρτυρες, συμπεριφέρονται περισσότερο υπεύθυνα όταν ξέρουν ότι τους παρακολουθούν οι τηλεοπτικές κάμερες.

Αντίθετης όμως κατεύθυνσης είναι η άποψη που αντιμετωπίζει με σκεπτικισμό και αρνητική διάθεση την παρουσία των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης στην δίκη και την καθ' οποιονδήποτε τρόπο μετάδοση της διαδικασίας. Χωρίς να στερείται νομικών επιχειρημάτων⁶⁰, η συγκεκριμένη τάση προβάλλει σοβαρά επιχειρήματα ουσιαστικού χαρακτήρα, που η συνεκτίμηση τους συνηγορεί στον αποκλεισμό των ΜΜΕ από την αίθουσα του δικαστηρίου. Αναγνωρίζεται βεβαίως η σύμπτωση περισσοτέρων, διαφορετικών και αντίρροπων αξιών της έννομης τάξης μας, των οποίων η στάθμιση καθίσταται αναγκαία για την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων και τη επιλογή που θα προκριθεί.

Στην περίπτωση λοιπόν που μας απασχολεί εμπλέκονται η αρχή της δημοσιότητας (άρθρο 93 παρ. 2 του Σ, 329 παρ. 1 ΚΠΔ), το δικαίωμα της πληροφόρησης 9άρθρα 5 Α και 14 του Σ και 10 της ΕΣΔΑ), ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ. 1 του Σ) και το τεκμήριο αθωότητας (άρθρο 11 παρ. 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου).

Επιχειρήματα κατά:

1)Κεντρικό πρόσωπο στην ποινική διαδικασία είναι ο κατηγορούμενος, ο οποίος σε καμιά περίπτωση δεν παύει να απολαύει, λόγω της ιδιότητας που έχει προσλάβει, του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ως ανθρώπου, ενώ εναργές είναι και το δικαίωμα του σε δίκαιη δίκη και της παραδοχής του συναφούς προς αυτήν τεκμηρίου αθωότητας, το οποίο απαιτεί την αντιμετώπισή του ως αθώου μέχρι την απόδειξη της ενοχής του. Η αξιούμενη ανάλογη στάση των ΜΜΕ έναντι του κατηγορουμένου δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί, παρά την καλή διάθεση που ενδεχομένως ήθελε να επιδειχθεί εκ μέρους των υπευθύνων της διαχείρισης τους. Και αυτό γιατί η μετάδοση ήχου και εικόνας από τη δικαστική αίθουσα σε ποικίλους ανάλογους χώρους και με ανομοιογενή τα χαρακτηριστικά των συνθηκών λήψης, είτε αυτά σχετίζονται με αντικειμενικούς παράγοντες είτε ανάγονται σε υποκειμενικές παραμέτρους, διαστρέφει την πραγματικότητα και νοθεύει την πιστότητα των όσων λαμβάνουν χώρα στη διαδικασία, παραμορφώνει την αληθινή εικόνα των παραγόντων της και ιδίως του κατηγορουμένου, του οποίου η σκιαγράφηση της προσωπικότητας αλλά και η προαπόδειξη του βαθμού της ενοχής ή της αθωότητας του εξαρτώνται από απρόβλεπτους πολλές φορές παράγοντες που διαμορφώνουν την κοινή γνώμη, η οποία μάλιστα πολλές φορές αποστασιοποιείται πλήρως από την δικαστική απόφαση.

2)Πιθανότητα ανεπίτρεπτης επίδρασης στη συνείδηση των δικαστών και ιδίως των ενόρκων. Υποστηρίζεται ειδικότερα⁶¹ ότι σε δίκες μεγάλης διάρκειας η ζωντανή μετάδοση δημιουργεί πολύ σύντομα, πολύ πριν από το τέλος, σε μεγάλη μερίδα του κοινού πεποίθηση για την ενοχή ή την αθωότητα του κατηγορουμένου και ότι αυτό το «λαϊκό αίσθημα», η «λαϊκή ετυμηγορία», που ασφαλώς μεταφέρεται μέσω φίλων, γνωστών και ιδίως συγγενών στους ενόρκους, μπορεί ανεπιγνώτως να επηρεάσει την απόφασή τους , Δεν δικάζει μόνο ο ένορκος αλλά και η οικογένειά του που παρακολουθεί την δίκη από την τηλεόραση.

3)α)Πιθανότατα επίδρασης στον κατηγορούμενο. Η επίγνωση ότι τη δίκη την παρακολουθεί ζωντανά όλη η κοινωνία και πρόσωπα επομένως που πιθανόν δεν θα ήθελε (π.χ. τα παιδιά του), είναι ενδεχόμενο να τον οδηγήσει, συνειδητά ή

⁶⁰ Βουρλιώτης Χ.,« Δημοσιότητα της δίκης και ραδιοτηλεοπτική μετάδοση», Ποινικός λόγος/Διμηνιαία. Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002,σελ.194

⁶¹ Κονδύλης Δ., Ματθίας Στ., Μανιώτης Δ., Κρουσταλάκης Ε., Μανωλεδάκης Ι.,Επιμέλεια Δούμπη Ι.,« Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων», Θεσσαλονίκη, 1993,σελ.26

ασυνειδήτητα, σε εσφαλμένη υπεράσπιση. Ακόμα η μέσω τηλεόρασης δημοσιότητα συνεπάγεται βαρύτατη δημόσια διαπόμπευσή του, που δεν αποκαθίσταται, αν αθωωθεί, και δυσχεραίνει πιθανώς την κοινωνική του επανένταξη, αν καταδικασθεί.

β) Η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση εξουθενώνει⁶² την προσωπικότητα, διότι αποκαλύπτει σχεδόν όλες τις πτυχές της σε απροσδιόριστο αριθμό ατόμων και σε ακαθόριστο χώρο χωρίς το υποκείμενο να μπορεί να ελέγξει τη διάθεση της εικόνας του να συμπροσδιορίσει έστω τους όρους της αυθαίρετης έκθεσής του.

4) Πιθανότητα επιδράσεως στη αντικειμενικότητα των μαρτύρων και στο αμερόληπτο των καταθέσεών τους. Υποστηρίζεται ότι η επίγνωση των μαρτύρων, ότι τους παρακολουθεί ένα τεράστιο, άορατο κοινό, οδηγεί ορισμένους μεν να υποβαθμίζουν τα γεγονότα, άλλους δε να τα δραματοποιούν. Πολλοί δεν καταθέτουν για το δικαστήριο, αλλά για τον τηλεοπτικό φακό. Και στην Ελλάδα υπάρχουν πολλοί που έχουν την εντύπωση αυτή για ορισμένους από τους μάρτυρες που εξετάστηκαν στις δύο δίκες ενώπιον του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου.

5) Περισπά την προσοχή των δικαστών, των μαρτύρων και των λοιπών παραγόντων της δίκης και αυξάνει τις ευθύνες του προέδρου για την τήρηση της τάξης και της ευπρέπειας στο ακροατήριο.

6) Πιθανότητα επίδρασης στη συμπεριφορά των δικηγόρων. Είναι ανθρώπινο και συνεπώς ενδεχόμενο να τείνουν να μετατρέψουν τη δίκη σε μέσο προσωπικής τους προβολής. Ή τουλάχιστον να προσαρμόσουν την συμπεριφορά τους στις προσδοκίες αυτών που τους παρακολουθούν.

7) Πιθανότητα ασυναισθητής ή και σκόπιμης εστίασης του φακού σε κάποια λεπτομέρεια, που στερείται μεν σημασίας, είναι όμως δυνατόν να δημιουργήσει την εντύπωση πλημμελούς λειτουργίας των δικαστηρίων και εσφαλμένης απονομής της δικαιοσύνης.

8) Η κακή χρήση του τηλεοπτικού φακού μπορεί να μειώσει στα μάτια των τηλεθεατών τη σοβαρότητα της δίκης και να την μετατρέψει σε τερπνό θέαμα, «τσίρκο»⁶³ όπως χαρακτηριστικά γράφτηκε, αφού μάλιστα το μέσο που την μεταδίδει, δηλαδή η τηλεόραση, προσφέρεται κατά παράδοση περισσότερο για διασκέδαση παρά για διαπαιδαγώγηση.

Αυτά είναι κατά βάση τα εκατέρωθεν επιχειρήματα. Η αξιολόγησή τους φυσικό είναι να επηρεάζεται από την γενικότερη κοσμοθεωρητική τοποθέτηση του κρίνοντος, όταν μάλιστα δεν υπάρχουν σαφή στατιστικά στοιχεία και η κρίση στηρίζεται σε προσωπικές εμπειρίες ή υποκειμενικές εκτιμήσεις. Το ζήτημα δεν έχει κριθεί οριστικά. Νομίζω ότι παραμένει ακόμα αναπάντητο το ερώτημα: Είναι άραγε δείγμα δημοκρατικής διακυβέρνησης σε μια ελεύθερη κοινωνία; Ή μήπως η καταλυτική ασθένεια μιας εποχής που εισήγαγε τη ζωή στο δοκιμαστικό σωλήνα και κατέστησε το φόνο, την θανατική εκτέλεση, τον πόλεμο, τις εγχειρήσεις και τώρα την απονομή της δικαιοσύνης μέσα μαζικής ψυχαγωγίας;

⁶² Βουρλιώτης Χ., « Δημοσιότητα της δίκης και ραδιοτηλεοπτική μετάδοση», Ποινικός λόγος/Διμηνιαία. Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002, σελ. 194

⁶³ Κονδύλης Δ., Μαθίας Στ., Μανιώτης Δ., Κρουσταλάκης Ε., Μανωλεδάκης Ι., Επιμέλεια Δούμπη Ι., « Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων», Θεσσαλονίκη, 1993, σελ. 27

10) ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΔΙΚΩΝ

Στη δίκη ενώπιον του Τριμελούς Πλημμελοδικείου Κω που διεξάγεται τον Ιανουάριο του 1995 που κατηγορούνταν καθηγητές του τεχνικού επαγγελματικού λυκείου ως δωρολήπτες και φέρονταν να έχουν δώσει αντί χρημάτων σε μαθητές τα θέματα διαγωνισμών για να αποσπάσουν αυτοί υψηλή βαθμολογία και να εισέλθουν σε Τ. Ε. Ι, το δικαστήριο επέτρεψε την τηλεοπτική κάλυψη της δίκης με το σκεπτικό ότι «η συγκεκριμένη υπόθεση με τη μεγάλη δημοσιότητα που πήρε λόγω της σπουδαιότητάς της και της υφής της κατέστη υπόθεση γενικότερου ενδιαφέροντος, αφού άπτεται αυτού τούτου του τρόπου λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος και αφορά την άσκηση των καθηκόντων των εκπαιδευτικών λειτουργών, συνδέεται προφανώς με τη δημόσια ζωή και πρέπει να επιτραπεί η τηλεοπτική κάλυψη της δίκης ανεξάρτητα από την άρνηση των κατηγορουμένων⁶⁴».**(παράδειγμα υπέρ της ΤΜΔ).**

Στη δίκη ενώπιον του Μεικτού Ορκωτού Δικαστηρίου Αθηνών διεξαγόταν τον Ιούνιο του 1995 και καταδικάστηκαν οι κατηγορούμενοι για ανθρωποκτονίες που διέπραξαν (υπόθεση σατανιστών⁶⁵), το δικαστήριο δημοσίευσε τη με αριθμό 175/13. 6. 1995 απόφασή του σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται η μαγνητοφώνηση και η βιντεοσκόπηση τη δίκης, καθώς και η ραδιοτηλεοπτική μετάδοσή της⁶⁶. Ειδικότερα το δικαστήριο συνεκτιμώντας νέα δεδομένα που ανέκυψαν κατά τη διάρκεια της δίκης, όπως η απεριόριστη κάλυψη της δίκης από ορισμένους σταθμούς και η επιλογή σκηνών με στοιχεία εντυπωσιασμού, έκρινε ότι υπάρχει κίνδυνος να μεταβληθεί η δίκη σε τηλεοπτικό θέαμα, να εκτραχυνθεί η συμπεριφορά μαρτύρων, κυρίως αυτών της υπερασπίσεως, να καταθέσουν ανεπηρέαστα στη δίκη, να παρεμποδιστούν οι κατηγορούμενοι να υπερασπιστούν τον εαυτό τους ή και να ομολογήσουν αλήθεια και επίσης να αλλοιωθεί η συμπεριφορά των παραγόντων της δίκης.**(παράδειγμα κατά της ΤΜΔ).**

Σχολιάζοντας τις ανωτέρω αποφάσεις παρατηρούμε ότι σε καμία από τις ανωτέρω δύο περιπτώσεις δεν πρόκειται για υποθέσεις που συνδέονται με τη δημόσια ζωή. Ειδικότερα στη δεύτερη περίπτωση (υπόθεση σατανιστών) κατά την οποία ανακλήθηκε η με αριθμό 175/13. 6. 1995 από του ιδίου δικαστηρίου αναφορικά με την παρουσία των ΜΜΕ, η απομάκρυνσή τους οφείλεται, όπως αυτό άλλωστε ρητά αναφέρεται στην ανωτέρω απόφαση, στην προστασία της διαδικασίας και των παραγόντων της ποινικής δίκης από την παρουσία των ραδιοτηλεοπτικών μέσων, που είναι καθαυτή βλαπτική. Οι δικαστές συναισθανόμενοι αυτή τη βλαπτική για όλους παρουσία των ραδιοτηλεοπτικών μέσων και ιδίως για τους κατηγορουμένους, τελικά ορθά δεν επέτρεψαν την περεταίρω παρουσίας τους στη δίκη. Τα ίδια ισχύουν και για την πρώτη περίπτωση (δίκη καθηγητών) κατά την οποία, εσφαλμένα το δικαστήριο επέτρεψε την παρουσία των ραδιοτηλεοπτικών μέσων. Διότι η σχέση μιας ποινικής υποθέσεως με τη δημόσια ζωή ως κριτήριο της παρουσίας της τηλεόρασης και του

⁶⁴ Βλ. Τριμ. Πλημμ. Κω 451/1995 (αδημοσίευτη) με σύμφωνη πρόταση Αντεισ. Πλημμ. Σατλάνη. Σ.5

⁶⁵ Αναγνωστόπουλος Η., « Ο συνήγορος και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας», Ποινικά Χρονικά – Τόμος ΝΓ', 2003,σελ.346

⁶⁶ Βλ. ΜΟΔ Αθ. 175/1995 (αδημοσίευτη) σ. 49 και 50 με σύμφωνη πρόταση του Εισ. Πλημμ. Ρασιδάκη, ο οποίος, ορθά, πρότεινε την απομάκρυνση των ραδιοτηλεοπτικών μέσων με το επιχείρημα ότι η δημοσιότητα της δίκης μπορεί να καλυφθεί από την έντυπη δημοσιογραφία.

ραδιοφώνου στην αίθουσα του δικαστηρίου δεν πρέπει να συγχέεται με τον όρο «δημόσια» υπηρεσία. Και αυτό γιατί μπορεί ο κάθε ένας πολίτης να ενδιαφέρεται για την καλή λειτουργία των υπηρεσιών, όμως το ενδιαφέρον του σε καμία περίπτωση δεν εξικνεύεται μέχρι του βαθμού να δικαιώνεται η παρουσία της τηλεόρασης σε δίκες κατά τις οποίες κατηγορούμενοι είναι δημόσιοι υπάλληλοι. Άλλωστε κανείς δεν μπορεί να εμποδίσει κανένα στη παρακολούθηση της διεξαγωγής οποιασδήποτε ποινικής δίκης.

Αντίθετα οι πολιτικές δίκες συνδέονται με τη δημόσια ζωή και δικαιολογούν την παρουσία των ραδιοτηλεοπτικών μέσων στην αίθουσα του δικαστηρίου⁶⁷. Βέβαια και σε αυτές τις δίκες είναι απαραίτητη η προστασία τόσο της προσωπικότητας των κατηγορουμένων όσο και της διαδικασίας από τις προερχόμενες από τα media επιρροές, οι οποίες μάλιστα μπορούν να οδηγήσουν ενδεχομένως τους δικαστές στην έκδοση εσφαλμένης απόφασης. Όμως αν συμβεί αυτό, τότε το δικαστήριο μπορεί σύμφωνα με τη νέα ρύθμιση του Ν. 2172/1993 (άρθρο 35 παρ. 4 εδάφ. β' 0 να απαγορεύσει τη ραδιοτηλεοπτικά κάλυψη της δίκης ανεξάρτητα από την άρνηση των κατηγορουμένων.

11) ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΚΑΙ ΜΜΕ

Παρά το υπέρμετρο ενδιαφέρον των ΜΜΕ για την τηλεοπτική κάλυψη μιας δίκης και το αμείωτο ενδιαφέρον των υπονήφιων δικηγόρων για την όσο δυνατόν καλύτερη χρησιμοποίησή τους γίνεται, δεν είναι και λίγες οι περιπτώσεις όπου οι δικηγόροι προσπαθούν αν εκμεταλλευτούν τα ΜΜΕ.

Την 28-3-1996 το διοικητικό συμβούλιο του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών έδωσε στη δημοσιότητα ομόφωνη απόφασή του «σχετικά με την παρουσία των δικηγόρων στα ΜΜΕ». Στην απόφαση αυτή το δ. σ. του Δ. Σ. Α εκφράζει «την αντίθεσή του στην «αναπαράσταση» στα ΜΜΕ δικών που διεξάγονται ή εκκρεμούν ενώπιον της δικαιοσύνης με την παρουσία των δικηγόρων που εκπροσωπούν τις αντίδικες πλευρές». «Η μεταφορά των δικών από τις αίθουσες των δικαστηρίων στα ΜΜΕ», συνεχίζει η απόφαση, «και η αντιπαράθεση των δικηγόρων προς υπεράσπιση των εντολέων τους δεν συνάδει με τον θεσμικό ρόλο του δικηγόρου ως υπερασπιστή και συνιστά αμφισβήτηση των θεσμοθετημένων διαδικασιών και της αξιόπιστης κρίσης της Δικαιοσύνης. Προσβάλλει το τεκμήριο της αθωότητας καθώς και τα δικαιώματα

⁶⁷ Βλ. Ανδρουλάκη, προφορική παρέμβαση, 1^ο νομικό Συνέδριο αποφοίτων Κολλεγίου Αθηνών (2 και 3-12. 1994) σ. 88, ο οποίος ορθά επισημαίνει ότι «στην πολιτική δημοσιότητα, το ενδιαφέρον του κάθε ενός πολίτη για τη δημόσια ζωή είναι μεγάλο και αυτονόητο, ώστε εξαιτίας του αρχίζει να δικαιώνεται η παρουσία της κάμερας» σε αντίθεση με τις άλλες δίκες, όπου η επιρροή της παρουσίας της τηλεόρασης στη νηφάλια, μετρημένη και σωστή διεξαγωγή τους, είναι καθαυτή βλαπτική.

των εντολέων του δικηγόρου. Συνιστά έμμεση διαφήμιση, η οποία παραβιάζει κατάφωρα τον Κώδικα Δεοντολογίας...».⁶⁸

Οι θεαματικές ποινικές δίκες ανήκαν ανέκαθεν στα προσφιλή αντικείμενα των ΜΜΕ. Η βαρύτητα της πράξης, η κοινωνική θέση των διαδίκων και οι τυχόν ασυνήθιστες συνοδεύουσες περιστάσεις οδηγούν στη προαγωγή μιας ποινικής δίκης σε «αγαθό» ευρείας καταναλώσεως από αναγνώστες, ακροατές και τηλεθεατές.

Ο συνήγορος διαθέτει ορισμένα προσόντα που τον καθιστούν «φυσικό στόχο» των ΜΜΕ. **Πρώτον**, έχει στην κατοχή του ήδη από τη φάση της μυστικής προς τα έξω προδικασίας σημαντικά στοιχεία και πληροφορίες για την υπόθεση. **Δεύτερον**, διαθέτει νομοθετικά-θεσμικά κατοχυρωμένη ανεξαρτησία έναντι των λοιπών παραγόντων της ποινικής δίκης, ακόμη και έναντι αυτού του εντολέα του. **Τρίτον**, επιδιώκει την ευνοϊκή για τον εντολέα του έκβαση της δίκης, η οποία συμβάλλει στην καταξίωσή του στον στίβο του ελεύθερου επαγγελματικού ανταγωνισμού.

Ο συνήγορος εντάσσει τα ΜΜΕ στη συνολική υπερασπιστική στρατηγική του, επιδιώκοντας την δημιουργία ευνοϊκών όρων για την επιτυχή ως προς τον εντολέα του εξέλιξη της υποθέσεως. Ένα εξώδικο forum, τα ΜΜΕ, χρησιμοποιείται παράλληλα προς την εκκρεμή δίκη, ως μέσον παραγωγής αποτελεσμάτων εντός αυτής.

Ερωτάται: πώς πρέπει να αξιολογούνται τέτοιου είδους πρωτοβουλίες του συνηγόρου. Πρόκειται για σύννομες και θεμιτές ή για αντικανονικές και ενδεχόμενες παράνομες ενέργειες; Η απάντηση πρέπει να είναι διακρίνουσα σύμφωνα με τα παρακάτω:

α) Η προσπάθεια δημιουργίας θετικής δημοσιότητας και ευρύτερης κοινωνικής συμπαράταξης υπέρ του κατηγορουμένου από τον συνήγορό του σε όλες τις φάσεις της ποινικής διαδικασίας με τη χρησιμοποίηση των ΜΜΕ δεν είναι αυτή καθαυτή επιλήψιμη, υπό την προϋπόθεση βεβαίως ότι δεν γίνεται καθ' υπέρβαση της εντολής και ότι με αυτήν επιδιώκεται πράγματι η υπεράσπιση των συμφερόντων του εντολέα και όχι η ικανοποίηση εγωιστικών φιλοδοξιών του συνηγόρου.

β) Θεμιτή είναι καταρχήν και η διατύπωση στα ΜΜΕ από τον συνήγορο των γενικών θέσεων και ισχυρισμών του κατηγορουμένου έναντι της κατηγορίας. Το ίδιο ισχύει και για την γενική κριτική οριστικών ή παρεμπιπτουσών αποφάσεων, που δεν συνοδεύεται από προσβλητικούς χαρακτηρισμούς των δικαστικών οργάνων⁶⁹.

γ) Ανεπίτρεπτη αντίθετα πρέπει να θεωρείται καταρχήν η διατύπωση στα ΜΜΕ δηλώσεων, κρίσεων και επιχειρημάτων περί της ενοχής του κατηγορουμένου, που προέρχονται από τους συνηγόρους της πολιτικής αγωγής ή άλλων συγκατηγορουμένων. Η διάκριση αυτή επιβάλλεται από το τεκμήριο αθωότητας ως υπέρτατης ρυθμιστικής αρχής της ποινικής διαδικασίας με αυξημένη τυπική ισχύ, αλλά και ως βασικής αρχής κοινωνικής οργάνωσης⁷⁰. Ο συνήγορος της πολιτικής αγωγής έχει υποχρέωση ως παράγων της δίκης να σέβεται το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου υπό την έννοια ότι δικαιούται αν αναπτύσσει δημοσίως την

⁶⁸ Απόφαση με ανάλογο περιεχόμενο έδωσε στη δημοσιότητα την 29-4-1996 η Ολομέλεια των Προέδρων των δικηγορικών Συλλόγων της ώρας.

⁶⁹ Πρβλ. Κρουσταλλάκη, Η δικαστική εξουσία, η ανεξαρτησία της και η κοινή γνώμη, ΕΛΔικ 1986, σελ. 42 επ.

⁷⁰ Από την αξιολογία ημεδαπή βιβλιογραφία για το τεκμήριο αθωότητας βλ. π. χ. Αλεξιάδη, Το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου, ΕΕΕυρΔ 1986, σελ.35 επ., Ρήγο, το τεκμήριο αθωότητας, Ποιν.Χρον ΜΒ' σελ. 625 επ., Μπακόπουλο, όπ.π. (σημ. 15), σελ. 90 επ., Μυλωνά, Πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας, 1994, passim. Για τη λειτουργία του τεκμηρίου αθωότητας ως βασικής αρχής κοινωνικής οργάνωσης βλ. Marxen, Medienfreiheit und Unschuldsvermutung, GA 1980, σελ. 373 επ., και το άρθρο μου «Δικονομικές εγγυήσεις και δημόσια αγανάκτηση», ΝοΒ 31, σελ. 776 επ.

επιχειρηματολογία του περί της ενοχής του μόνον από το δικανικό βήμα και όχι εκτός της δίκης.

δ) Ανεπίτρεπτη φαίνεται η παρουσίαση και αξιολόγηση από τον συνήγορο στα ΜΜΕ των κατ' ιδίαν αποδείξεων και των επιχειρημάτων που στηρίζονται σε αυτά είτε υπό μορφή μονομαχίας με τον αντίπαλο συνήγορο είτε όχι. Μία τέτοια συμπεριφορά είναι ανταγωνιστική προς την εκκρεμή διαδικασία και τείνει στην υποκατάστασή της⁷¹.

Για την αποκατάσταση της ισορροπίας και της ευταξίας στο ευαίσθητο πεδίο συνάντησης της ποινικής δίκης με τα ΜΜΕ απαιτείται συνεννόηση και συλλογική προσπάθεια όλων των εμπλεκόμενων φορέων και ατόμων. Μέχρις ότου όμως επιτευχθεί το επιθυμητό πλην αβέβαιο αυτό συμβόλαιο τιμής, ο συνήγορος οφείλει έστω και σε ατομική βάση να υπερασπιστεί τον εντολέα του έναντι των υπερβάσεων των ΜΜΕ, αξιοποιώντας τις υπάρχουσες δυνατότητες και μάλιστα προς δύο κατευθύνσεις: *Αφενός μεν* εντός της εκκρεμούς διαδικασίας, *αφετέρου δε* παράλληλα προς αυτήν.

12)17 ΝΟΕΜΒΡΗ «ΖΩΝΤΑΝΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ»

α) ΜΜΕ επηρεάζουν την κοινή γνώμη:

Σύμφωνα με τη δημοσκόπηση που διενεργήθηκε για λογαριασμό της Ημερησίας από την εταιρεία Metron Analysis σε δείγμα 121 ατόμων από όλη την Ελλάδα διαπιστώθηκε ότι αυξήθηκε το ποσοστό εκείνων που χαρακτηρίζουν τα μέλη της 17 Ν κοινωνικούς επαναστάτες. Ταυτόχρονα αυξάνεται και το ποσοστό όσων τους χαρακτηρίζουν τρομοκράτες ενώ μειώνεται σημαντικά το ποσοστό εκείνων που αρνούνται να υιοθετήσουν κάποιο χαρακτηρισμό.

Εντούτοις μια συντριπτική πλειοψηφία φαίνεται να απαξιώνει το ρόλο των Μέσων. Αυτή η στάση αντίδρασης ωστόσο δεν αντικατοπτρίζεται στην καθημερινή ζωή των πολιτών, καθώς όπως αποδεικνύεται είναι ακόμα διάχυτος ο πανικός⁷² που έχουν προκαλέσει τα ΜΜΕ με την ενοχολογία, αλλά και η σύγχυση που προέρχεται από την υπερπληροφόρηση. Η πιθανή δημόσια διαπόμπευση και αναστάτωση της προσωπικής ζωής των ατόμων οδηγεί σε μια κατάσταση απραγίας απέναντι σε όλα όσα συμβαίνουν. Αυτό ίσως δικαιολογείται γιατί με την πάροδο του χρόνου αρχίζει σταδιακά να μειώνεται το ποσοστό που δηλώνει αντίθεση με τον τρόπο χειρισμού της υπόθεσης από τα ΜΜΕ.

⁷¹ Αυτή είναι η αναπαράσταση στα ΜΜΕ δικών που διεξάγονται ή εκκρεμούν ενώπιον της Δικαιοσύνης, η οποία ψέγεται στην από 28-3-1996 απόφαση του ΔΣΑ. Πρβλ. και Wassmann, Strafverteidigung und Strafvereitelung, 1982, σελ. 200, Waldhorn, Das Verhaeltnis von Stravertheidigung und Beguenstigung, 1967, σελ. 48

⁷² Καρδαρά Α, Εισηγητής: Καθηγητής Γ. Πανούσης, « MEDIA † ΕΓΚΛΗΜΑ (Τρομοκρατία και ΜΜΕ) », Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα , 2003, σελ. 48

Από την άλλη πλευρά αξίζει να αναφερθούμε στην έρευνα του Κέντρου Κοινωνικής Ψυχολογίας και Ερευνών της Κοινής Γνώμης του Παντείου Πανεπιστημίου σε δείγμα χιλίων φοιτητών, η οποία δημοσιεύεται στην εφημερίδα «Καθημερινή». Ιδιαίτερα ανησυχητική κρίνεται η άποψη ενός στους τέσσερις νέους 19 ετών, σύμφωνα με την οποία οι ύποπτοι για τρομοκρατικές ενέργειες δεν χρήζουν προστασίας από την αυθαίρετη σύλληψη ή τα βασανιστήρια, ενώ σχεδόν ο ένας στους πέντε αρνείται τα δικαιώματα στην ελεύθερη έκφραση, τη δικαστική υπεράσπιση και τη δίκαιη δίκη. Τέτοιου είδους απόψεις σε μεγάλο βαθμό καλλιεργούνται από τα ΜΜΕ, τα οποία νομιμοποιούν κάθε είδους αυθαιρεσία και παραβίαση του Συντάγματος στο όνομα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, της εγκληματικότητας κ. λ. π.

β) Τηλεοπτική κάλυψη της δίκης της 17 Νοέμβρη:

Το ενδιαφέρον των Ελλήνων για την εξάρθρωση της 17 Ν. είναι πολύ υψηλό. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην έμφαση που έχει δοθεί στην υπόθεση από τα ΜΜΕ. Σύμφωνα με δημοσκόπηση⁷³ της MRB το 66, 1% του δείγματος δηλώνει ότι παρακολουθεί την υπόθεση εξαιρετικά και αρκετά στενά, ενώ το 66, 9% δηλώνει ότι ενδιαφέρεται πολύ ή αρκετά για την επικείμενη δίκη. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι το 40, 1% είναι απόλυτα σύμφωνο με την παρουσία των τηλεοπτικών συνεργείων στη διάρκεια της δίκης. Το ποσοστό εκείνων που διαφωνούν απόλυτα με την τηλεοπτική κάλυψη της δίκης είναι μόλις 13, 4%.

Η ιδιαιτερότητα αυτής της υποθέσεως που διεξάγεται ενώπιον Ειδικού Δικαστηρίου είναι πρόδηλη, αφού πρόκειται για τη σύλληψη και καταδίκη μελών αναγνωρισμένης οργάνωσης τρομοκρατικού εγκλήματος. Τέτοιου είδους δίκες ενδιαφέρουν όλους τους πολίτες και η ραδιοτηλεοπτική τους μετάδοση ικανοποιεί την απαίτηση για άμεσο και διαρκή έλεγχο της ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου διαδικασίας.

Κανένας δεν μπορεί να διαθέτει την νομοτεχνική αρτιότητα και την κοινωνική αποδοχή σε βαθμό τέτοιο ώστε να θεωρούνται a priori εύστοχες στη σύλληψη και επιτυχίες στην εφαρμογή τους οι διατάξεις του. Η παρέλευση εύλογου χρόνου από την έναρξη της ισχύος του θα καταδείξει τα θετικά και θα αναδείξει τα αρνητικά του στοιχεία.

Ο νεαρός νόμος 3090/2002 είναι ήδη σε ισχύ. Ενόψει όμως της γνωστής υπόθεσης των κατηγορουμένων της 17 Νοέμβρη και της επικείμενης δίκης τους, σχετική διάταξη έγινε αντικείμενο ευρείας συζητήσεως και σε κάθε περίπτωση υπέστη σοβαρή δοκιμασία από την εφαρμογή της στην δίκη αυτή. **Ερωτάται:** στην συγκεκριμένη δίκη μήπως παραβιάστηκαν οι κανόνες που διέπουν τη διαδικασία; Μήπως απαλλοτριώθηκαν δικαιώματα των διαδίκων και μάλιστα των κατηγορουμένων; Μήπως διεμβολίστηκαν οι περί χρηστής δίκης διατάξεις; Μήπως συρρικνώθηκε ο χρόνος και δεν ήταν επαρκής για την άσκηση των αναγνωριζόμενων στους κατηγορούμενους δικαιωμάτων; Μήπως διαπιστώθηκε αδιαφάνεια; Μήπως υπήρξε έλλειμμα στην πληροφόρηση από την απουσία των ραδιοτηλεοπτικών μέσων; Μήπως το λαϊκό στοιχείο στερήθηκε της δυνατότητας ελέγχου της όλης διαδικασίας;

⁷³ Καρδαρά Α, Εισηγητής: Καθηγητής Γ. Πανούσης, « MEDIA † ΕΓΚΛΗΜΑ (Τρομοκρατία και ΜΜΕ) », Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα , 2003,σελ. 49

Αυτά είναι ερωτήματα που βασανίζουν την σκέψη και του πιο απλού πολίτη, περισσότερο δε του νομικού κόσμου γι' αυτό άλλωστε έχει εκδοθεί πλειάδα ρυθμίσεων σχετικά με την τηλεοπτική κάλυψη της δίκης.

Αναμφίβολα η τηλεοπτική κάλυψη της δίκης εγκυμονεί κινδύνους⁷⁴. Όπως να μετατραπεί σε show , να ασκηθεί ψυχολογική πίεση στους δικαστές, να επηρεαστεί η κοινή γνώμη λόγω της μεγάλης δύναμης που έχει η εικόνα κ. λ. π. Παρόλα αυτά η υπόθεση έχει έντονο ιστορικό και με κοινωνικό ενδιαφέρον. Συνεπώς θα ήταν ωφέλιμο για την κοινωνία να ακουστεί η άλλη πλευρά χωρίς διαμεσολαβητές αυτή τη φορά, που δύναται να αλλοιώσουν τα πραγματικά στοιχεία υπέρ της μιας ή της άλλης μεριάς για τους δικούς τους σκοπούς. Έως τώρα τα ΜΜΕ προσπάθησαν να καθοδηγήσουν την κοινή γνώμη ακόμη και τις έρευνες. Κατά συνέπεια ο τηλεοπτικός φακός ίσως να αλλοιώνει και πάλι την πραγματικότητα όπως τους συμφέρει. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις τεράστιες τεχνολογικές δυνατότητες, όπως είναι το μοντάζ ή η εστίαση της κάμερας σε συγκεκριμένα μόνο σημεία κ. λ. π.

« Τελικά η τηλεόραση δεν θα παραστεί στη δίκη της 17 Νοέμβρη». Προσωρινά τουλάχιστον, όπως έπρεπε να διευκρινίσει ο πρόεδρος⁷⁵, δηλώνοντας ότι στο μέλλον, εάν υπάρξει συναίνεση όλων των πλευρών, είναι δυνατόν να ανακληθεί η απόφαση αυτή και να επιτραπεί η τηλεοπτική αναμετάδοση. Το δικαστήριο με ομόφωνη απόφασή του, έκρινε συνταγματική την πρόσφατη διάταξη που απαγορεύει την ραδιοτηλεοπτική μετάδοση των δικών εάν δεν συναινούν όλοι οι διάδικοι και εάν το δικαστήριο δεν κρίνει ότι υπάρχει λόγος δημοσίου συμφέροντος.

Απέριψε δηλαδή «μετά πολλών επαίνων» όπως είχε προβλέψει λίγα λεπτά πριν ο κατηγορούμενος Δημ. Κουφοντίνας και τα δύο αιτήματα-ενστάσεις της υπεράσπισης. Απάντηση πάντως με το πρόχειρο σκεπτικό που διάβασε ο πρόεδρος σε όλα τα νομικά επιχειρήματα που τέθηκαν. Όσον αφορά την απαγόρευση της τηλεόρασης, το δικαστήριο έκρινε ότι ο πρόσφατος νόμος επιβάλλει, νομίμως και συνταγματικώς, αυστηρές προϋποθέσεις, αν και θα μπορούσε αν απαγορεύσει πλήρως την κάμερα από τις αίθουσες των δικαστηρίων.

Ο πρόεδρος του δικαστηρίου ανακοίνωσε τις εξής αποφάσεις:

«Το δικαστήριο έχει την αντίληψη και άγεται στην απόφαση ότι το άρθρο 93 παρ. 2 του Σ και 6 παρ. 1 εδάφ. α' της ΕΣΔΑ, με τα οποία εισάγεται ο θεσμός της δημοσιότητας, δεν έχουν την έννοια της δημοσιότητας των ΜΜΕ, αλλά και πρέπει να νοηθεί ως η δυνατότητα προσέλευσης του κοινού στη δικαστική αίθουσα , προς παρακολούθηση της δίκης, η λεγόμενη δημοσιότητα της δικαστικής αίθουσας και όχι η δυνατότητα τηλεοπτικής και ραδιοφωνικής μετάδοσης της δίκης, ώστε να μπορούν να παρακολουθούν οπτικώς ή ακουστικώς τη δίκη και οι εκτός δικαστηρίου και σε άλλες ακόμα πόλεις ευρισκόμενες σε όλη την επικράτεια και την αλλοδαπή, δηλαδή η δημοσιότητα των ΜΜΕ».

« Οι υπερνομοθετικές αυτές διατάξεις, ουδόλως θίγουν το δικαίωμα του κοινού νομοθέτη, να επιτρέψει ή μη, την ραδιοφωνική ή τηλεοπτική δημοσιότητα της δίκης, διευρύνοντας ή όχι, την έννοια της δημοσιότητας πέραν του μέτρου της άμεσης δημοσιότητας με την παρουσία κοινού, όπου επιβάλλουν μόνο αυτές οι δύο διατάξεις».

Εντούτοις δεν θίγονται άλλες διατάξεις⁷⁶:

1)Το άρθρο 59 του Σ , που εισάγει το δικαίωμα στην πληροφόρηση και την συμμετοχή στην κοινωνία της πληροφορίας, δηλαδή την διευκόλυνση της πρόσβασης

⁷⁴ Καρδαρά Α, Εισηγητής: Καθηγητής Γ. Πανούσης, « MEDIA † ΕΓΚΛΗΜΑ (Τρομοκρατία και ΜΜΕ) », Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα , 2003,σελ. 50

⁷⁵ Ζέρβας Χ. , Μανιάτης Σ. , Ραυτοπούλου Β. , “Ελευθεροτυπία”, 2002-2003

⁷⁶ Ζέρβας Χ. , Μανιάτης Σ. , Ραυτοπούλου Β. , “Ελευθεροτυπία”, 2002-2003

στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, δεν θίγονται, δεν μπορούν αν αποτελέσουν κατάλληλο θεμέλιο διεύρυνσης της έννοιας της δημοσιότητας των δικαστικών συνεδριάσεων, αφού η πληροφόρηση του κοινού περί της διεξαγωγής, εξέλιξης και έκβασης μιας δίκης, αποτελεί ζήτημα ειδικά ρυθμιζόμενο από τις ανωτέρω διατάξεις που είπαμε, 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και 93 παρ. 2 του Σ, η ακριβής εφαρμογή των οποίων ουδόλως αποτελεί παρακωλυτικό παράγοντα της ροής της πληροφορίας.

2) Η διάταξη του άρθρου 8 παρ. 1 του Ν.3090/2002 που θέτει αυστηρές προϋποθέσεις, ενώ μπορούσε ο νόμος να μην την επιτρέψει καθόλου δεν αντίκειται σε αυτές τις διατάξεις.

3) Επίσης το δικαστήριο δεν αντιβαίνει ούτε προς τη διάταξη του άρθρου 14 του Σ, αφού το άρθρο 15 παρ. 1, οι προστατευτικές για το τύπο διατάξεις του άρθρου εκείνου δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, την φωτογραφία, τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση και κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης.

4) Ακόμα η διάταξη δεν αντίκειται προς την αρχή της αναλογικότητας, η οποία έχει εισαχθεί με την νεότερη τροποποίηση της παρ. 1 εδάφιο τελευταίο του άρθρου 25, αφού ο συντακτικός νομοθέτης νοεί τη δημοσιότητα, υπό την άνω έννοια, ουδόλως περιορίζεται ο κοινός νομοθέτης να αποκλείσει εντελώς την τηλεοπτική μετάδοση των δικών, εφόσον εν προκειμένω αρκέστηκε να θέσει μόνο προϋποθέσεις για το επιτρεπτό, κατ' ουδένα υπάρχει υπέρβαση των ορίων αυτών.

5) Ακόμα δεν παραβιάζεται το άρθρο 20 του Σ, περί δικαιώματος προσφυγής στο δικαστήριο αφού ήδη ετέθη εκ μέρους της υπεράσπισης, ευρέθη δηλαδή το νόμιμο μέσο να προταθεί αυτή η αντισυνταγματικότητα.

Παρόλα αυτά τα ΜΜΕ ήταν παρόντα στην όλη διαδικασία που διεξήχθη αν και δεν μπορούσαν να καλύψουν τηλεοπτικά το θέμα. Οι υπεύθυνοι των καναλιών φρόντισαν αμέσως να ενισχύσουν το μόνιμο δυναμικό τους, εξασφαλίζοντας συνεργασίες με δημοσιογράφους του δικαστικού και αστυνομικού ρεπορτάζ, κυρίως από τις εφημερίδες. Αυτό που επικράτησε κυρίως ήταν οι ακροατές, οι αυθαίρετες περιγραφές και μια ακατάσχετη ονοματολογία. Μετά έγινε γνωστό με το νέο νόμο δεν θα επιτραπεί η είσοδος τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών συνεργείων ώστε να καλυφθεί η πολύκροτη δίκη της 17 Νοέμβρη. Τα ΜΜΕ σχεδίασαν εκ νέου τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν να μεταδώσουν τη δίκη. Έσπευσαν να νοικιάσουν ένα κτίριο απέναντι από τις γυναικείες φυλακές, όπου παλαιότερα στεγαζόταν το αστυνομικό τμήμα της περιοχής. Κάθε κανάλι απέκτησε ένα μικρό διαμέρισμα στο οποίο έστησε το στρατηγείο του. Εκτός από τις απαραίτητες κονσόλες εικόνας και ήχου, κάμερες, μικρόφωνα, βίντεο, μονταζιέρες, ηλεκτρονικούς υπολογιστές και σκάνερ, εξασφάλισαν ακόμα και ειδικές τηλεφωνικές γραμμές για τη μετάδοση φωτογραφιών (αυτό που επιτρεπόταν) και έκλεισαν συμφωνίες με φωτορεπόρτερ ώστε να εξασφαλίσουν το κατάλληλο υλικό. Στην ταράτσα του κτιρίου στήθηκαν τα απαραίτητα λινκ για τις απευθείας μεταδόσεις τους.

Την πρώτη μέρα⁷⁷ της δίκης σε μια απόσταση 200 μέτρων είχαν ακροβολιστεί περίπου 500 ρεπόρτερ, οπερατέρ και ηχολήπτες με περισσότερες από 45 ασύμαρτες και ενσύρματες κάμερες, 22 λινκ, 15 βαν εξωτερικών μεταδόσεων, ενώ στο δρόμο και τα πεζοδρόμια υπήρχαν περίπου 15 μέτρα καλώδια. Η πρώτη σύντομη δήλωση Γιωτόπουλου σε διάλειμμα της δίκης (μεταδόθηκε από το Mega, Antenna και τη NET) έγινε αντικείμενο ανάλυσης πολλών ημερών αργότερα.

Οι ρεπόρτερ μέσα στην αίθουσα άρχισαν να χρησιμοποιούν τα μαγνητόφωνα τους και να πιέζουν τον φερόμενο ως αρχηγό, έστω για μια φράση. Άλλοι

⁷⁷ Ζέρβας Χ., Μανιάτης Σ., Ραυτοπούλου Β., "Ελευθεροτυπία", 2002-2003

χρησιμοποιώντας τα πρακτικά στις γνωστές τηλεοπτικές κάρτες και φωτογραφίες, έπαιζαν τους διαλόγους με δημοσιογράφους στους ρόλους κατηγορουμένων, συνηγόρων, της υπεράσπισης και πολιτικής αγωγής και προεδρείου. Από την έκθεση των παραπάνω είναι πρόδηλη η «λαιμαργία» και η έντονη «δίψα» των ΜΜΕ να κατασπαράξουν τους κατηγορουμένους και όλους τους συμμετέχοντες στη δίκη, πάντα στα πλαίσια των οικονομικών συμφερόντων και της εμπορικότητας.

Οι εισαγγελείς της δίκης δήλωσαν προς το δικαστήριο ότι «δεν συναινούν στην τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, ασκώντας το σχετικό δικαίωμα που τους παρέχει το άρθρο 8 παρ. 1 του Ν. 3090/2002. Συνεπώς πρέπει να απορριφθεί το αίτημα το οποίο αναφέρατε».

Εν όψει τούτων το δικαστήριο απορρίπτει το αίτημα των συνηγόρων της υπεράσπισης να επιτραπεί η κινηματογράφηση και μαγνητοσκόπηση της δίκης, καθώς η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση της δίκης εν όλω ή εν μέρει, Αυτή είναι η απόφαση του δικαστηρίου. Είναι δυνατόν βέβαια στο μέλλον να δημιουργηθούν κάποιες συνθήκες, μεταξύ των παραγόντων μέσα στα πλαίσια αυτά του νόμου, οπότε το δικαστήριο επιφυλάσσεται πάλι, διότι αυτές οι αποφάσεις όπως ξέρετε είναι προσωρινής ισχύος και είναι ανακλητές εφόσον βρεθεί κάποιος κοινός παρανομαστής.

Η απόφαση του δικαστηρίου δεν ήταν καθόλου αρεστή, τουλάχιστον στους κατηγορουμένους και τους συνηγόρους τους. Οι αντιδράσεις ήταν αναμενόμενες. Επομένως κατέστη υποχρεωτική η αποδοχή του Ν. 3090/2002 και η συναφής δικαστική απόφαση εκ μέρους των παραπάνω προσώπων.

Ορισμένοι από τους συνηγόρους υπεράσπισης διαμαρτυρήθηκαν ότι η δίκη βιντεοσκοπείται για ιστορικούς λόγους μέσω του κλειστού κυκλώματος ασφαλείας προφανώς από κάποιες υπηρεσίες. Μάλιστα εξέφρασαν έντονα τον φόβο τους ότι ορισμένα αποσπάσματα αυτής της δίκης θα διαρρεύσουν κατά τρόπο επιλεκτικό με ορισμένα μέσα, κάτι που είχε συμβεί και στο στάδιο της προανακρίσεως. Ο Εισαγγελέας εισηγήθηκε να διαταχθεί έρευνα για να διαπιστωθεί αν όντως ισχύουν οι ισχυρισμοί αυτοί. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης διευκρίνισε ότι η δίκη δεν βιντεοσκοπείται και πως η εταιρεία που εγκατέστησε το κλειστό κύκλωμα, δεν έχει τοποθετήσει μηχανήματα καταγραφής, παρά μόνο μεταφοράς ήχου και εικόνας. Λόγω της εξέλιξης των πραγμάτων ο Εισαγγελέας κατέληξε να ρωτήσει αν υπάρχει ένας που πιστεύει ότι η μετάδοση αυτής της εικόνα για τους δημοσιογράφους είναι ενέργεια απαγορευμένη. Σε αυτό το σημείο ακριβώς επενέβη ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου, ο οποίος ισχυρίστηκε ότι οι κατηγορούμενοι και οι συνήγοροί τους δεν γνωρίζουν τι θέλουν και από τη μια μεριά επιζητούν μεγάλη δημοσιότητα και από την άλλη πλευρά αρνούνται να υπάρχουν κάμερες στη διπλανή αίθουσα των δημοσιογράφων. Ο Πρόεδρος φοβερά εκνευρισμένος είπε πως οποίος εμμένει στο αίτημα να φύγουν όλες οι κάμερες, να το δηλώσουν αν και πίστευε ότι κανείς δεν επιθυμούσε κάτι τέτοιο και έτσι έκλεισε το θέμα.

Όλοι οι συνήγοροι των κατηγορουμένων που πήραν τον λόγο, ζήτησαν⁷⁸ να επιτραπεί η παρουσία της τηλεοπτικής κάμερας στη δικαστική αίθουσα υποστηρίζοντας ότι η πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση παραβιάζει ευθέως τη συνταγματική αρχή της δημοσιότητας των δικών, την ελευθερία έκφρασης της γνώμης και το δικαίωμα πληροφόρησης των πολιτών. Ορισμένοι που πιθανόν είχαν επιφυλάξεις πάνω στο θέμα αυτό προτίμησαν να μην πάρουν θέση και έρθουν σε αντίθεση με τους συναδέλφους τους.

⁷⁸ Ζέρβας Χ., Μανιάτης Σ., Ραυτοπούλου Β., “Ελευθεροτυπία”, 2002-2003

Τελικά επιτράπη οι κάμερες να βρίσκονται στη διπλανή αίθουσα των δημοσιογράφων και έτσι απαγορεύτηκε πλήρως η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης.

γ) Απόψεις υπέρ και κατά της ΤΜΔ:

Ο Α. Δ. Παπαγιαννίδης δήλωσε στην εφημερίδα «Το Βήμα⁷⁹», ότι ο τηλεοπτικός σταθμός θα έπρεπε να μείνει στην αίθουσα, αλλά όχι με προϋποθέσεις που θα επέτρεπαν να στηθεί μια ακόμα τηλεοπτική φιάστα, να σκηνοθετήσει ένα δράμα, με πλάνα, γωνίες, μυστήριο και τους δικαστές, κατηγορούμενους, συνηγόρους και μάρτυρες σε τηλεοπτικούς ρόλους. Αλλά με έναν ή δύο τηλεοπτικούς φακούς τοποθετημένους στο ακροατήριο. Όπως ο πολίτης βλέπει την πλάτη του κατηγορουμένου και έχει απέναντί του την έδρα, το ίδιο θα έπρεπε να γίνει και σε αυτή την περίπτωση.

Η Ντόρα Νταλιάνη σε άρθρο της στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία⁸⁰» υπογραμμίζει ότι δεν πρέπει να χρησιμοποιηθεί η τρομολαγνεία ως «φύλλο συκής» για να γίνει εν κρυπτώ και χωρίς δημοκρατικές εγγυήσεις η δίκη της 17 Νοέμβρη.

Ένθερμος υποστηρικτής του νόμου που απαγόρευσε την τηλεοπτική μετάδοση των δικών εμφανίστηκε ο πρώην Υπουργός Δικαιοσύνης Μιχ. Σταθόπουλος. Παραθέτοντας συγκριτικά στοιχεία για το τι ισχύει στις άλλες χώρες, όπου η απαγόρευση είναι ο κανόνας, ο κ. Σταθόπουλος υποστήριξε ότι ορθώς δεν μπήκε η κάμερα στο δικαστήριο της 17 Νοέμβρη, διότι υπήρχε κίνδυνος αφενός η πληροφορία να γίνει εμπόρευμα και θέαμα και αφετέρου να επηρεαστούν οι παράγοντες της δίκης.

Για τον καθηγητή Βασίλη Καρύδη⁸¹, κατ' εξαίρεση η δίκη της 17 Νοέμβρη θα έπρεπε να καλυφθεί τηλεοπτικά και αυτό διότι με έκτακτη νομοθεσία, λίγο πριν από την έναρξη της δίκης, προβλέφθηκε ότι οι κατηγορούμενοι θα δικαστούν από Ειδικό Δικαστήριο χωρίς ενόρκους, αφαιρέθηκε δηλαδή το λαϊκό στοιχείο από την διαδικασία, αλλά και για τον πρόσθετο λόγο ότι οι κατηγορούμενοι κατά το στάδιο της προδικασίας είχαν κατασπαραχθεί από τα ΜΜΕ. «Αφού προηγουμένως μέσα στην αγορά έγινε η περιφορά των κομματιών τους, μετά μας έπιασε ευαισθησία μήπως με την τηλεοπτική κάλυψη προβληθούν παράγοντες της δίκης. Τουλάχιστον για την ισότητα των όπλων οι κατηγορούμενοι θα έπρεπε να είχαν τη δυνατότητα να πουν και να δείξουν ποιοι είναι».

δ) ΜΜΕ και τρόπος παρουσίασης της 17 Ν. «ένα καλοστημένο παιχνίδι»:

Τα ΜΜΕ όσον αφορά τον τρόπο παρουσίασης της 17 Ν. έστησαν ένα καλά οργανωμένο επικοινωνιακό παιχνίδι⁸², με απώτερο στόχο την εμπορευματοποίηση

⁷⁹ Καρδαρά Α, Εισηγητής: Καθηγητής Γ. Πανούσης, « MEDIA † ΕΓΚΛΗΜΑ (Τρομοκρατία και ΜΜΕ) », Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα , 2003,σελ. 50

⁸⁰ Καρδαρά Α, Εισηγητής: Καθηγητής Γ. Πανούσης, « MEDIA † ΕΓΚΛΗΜΑ (Τρομοκρατία και ΜΜΕ) », Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα , 2003,σελ. 50

⁸¹ Ζέρβας Χ. , Μανιάτης Σ. , Ραυτοπούλου Β. , “Ελευθεροτυπία”, 2002-2003

⁸² Καρδαρά Α, Εισηγητής: Καθηγητής Γ. Πανούσης, « MEDIA † ΕΓΚΛΗΜΑ (Τρομοκρατία και ΜΜΕ) », Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα , 2003,σελ. 33

του φαινομένου της τρομοκρατίας. Ταυτόχρονα εξυπηρετήθηκαν και άλλες χρησιμότητες όπως ο αποπροσανατολισμός των πολιτών από άλλα φλέγοντα ζητήματα επικαιρότητας, η ενίσχυση του κυβερνητικού έργου και των κρατικών θεσμών, ο καθυσηχασμός των ξένων δυνάμεων που ασκούνται πιέσεις ενόψει Ολυμπιακών Αγώνων και τέλος η πρόσκαιρη έστω δημοσιότητα κάποιων προσώπων που παρουσιάστηκαν ως ειδήμονες επί του θέματος της τρομοκρατίας. Αξίζει να επισημανθεί ότι η υπόθεση της ελληνικής τρομοκρατίας ξέσπασε στη διάρκεια του καλοκαιριού που κατά κανόνα δεν υπάρχουν ειδήσεις, με αποτέλεσμα τα ΜΜΕ να εκμεταλλευτούν την κατάσταση στο μέγιστο βαθμό. Βέβαια για να εξυπηρετηθούν όλοι αυτοί οι στόχοι ήταν απαραίτητο να διαμορφωθεί μια συγκεκριμένη εικόνα για την ελληνική τρομοκρατία και τον Έλληνα τρομοκράτη.

Πρέπει να τονιστεί στο σημείο αυτό ότι ακόμη και αν πολλά από όσα γράφτηκαν και ειπώθηκαν για τη 17 Ν. αποδειχθεί ότι ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, δόθηκαν μέσα σε ένα πλαίσιο υποβολής, ισοπέδωσης εννοιών, στιγματισμού προσώπων και το σημαντικότερο είναι ότι ελάχιστα πέρασαν από το φίλτρο της ενημέρωσης καθώς η σωρεία των πληροφοριών προήλθε από συγκεκριμένους φορείς.

Είναι χαρακτηριστικό άλλωστε ότι σε πολλά δημοσιεύματα κυριαρχεί η λέξη μύθος. Πολλοί δημοσιογράφοι έσπευσαν να αναρωτηθούν προτού δοθούν απαντήσεις σε καίρια ερωτήματα, γιατί αν γκρεμιστεί μέσα σε μια βραδιά η εντύπωση που χρόνια τώρα είχε δημιουργηθεί για την 17Ν. Δεν έλαβαν όμως υπόψη ότι η τρομοκρατική δράση δεν εντάσσεται στη σφαίρα της μυθοπλασίας, αλλά συμβαίνει πραγματικά. Επομένως οποιαδήποτε a priori εξιδανίκευση ή καταδίκη πρέπει να εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ανάλυσης του φαινομένου. Οι προσεγγίσεις που είδαν το φως της δημοσιότητας οδήγησαν, εσκεμμένα ή μη, σε στέρηση του δικαιώματος της αντικειμενικής και χωρίς υπερβολές ανάλυσης του φαινομένου της ελληνικής τρομοκρατίας. Όπως η θεοποίηση της τρομοκρατικής δράσης κρίνεται καταδικαστέα, εξίσου καταδικαστέα είναι και η τακτική των ΜΜΕ να κατευθύνουν την κοινή γνώμη απομακρύνοντάς την από μια προσπάθεια αναζήτησης βαθύτερων αιτιών και νηφάλιας ανάλυσης των πραγμάτων. Η έλλειψη όμως νηφαλιότητας είναι πηγή μελλοντικών προβλημάτων, καθώς η σύλληψη των συγκεκριμένων ατόμων δεν εγγυάται τον τερματισμό των τρομοκρατικών ενεργειών. Ο μόνος τρόπος για να καταπολεμηθεί η τρομοκρατία ως φαινόμενο είναι να αντιμετωπιστεί με σοβαρότητα, κυρίως από τους επίσημους φορείς.

Ένα άλλο στοιχείο που αποκαλύπτει τον πρόχειρο τρόπο⁸³ με τον οποίο τα μέσα χειρίστηκαν την υπόθεση της 17 Ν. είναι ότι κατασκεύασαν μια αντιφατική εικόνα για την ελληνική τρομοκρατία που προκάλεσε σύγχυση και φόβο στους πολίτες. Από τη μια πλευρά δόθηκαν πολύ απλοϊκές εξηγήσεις, ότι δηλαδή αποτελείται από μια οικογενειακή σπείρα δολοφόνων χωρίς καμία ιδεολογία που για 27 χρόνια σκόρπιζε θάνατο, αίμα και τρόμο και από την άλλη πλευρά, μέσα στα πλαίσια της ακατάσχετης σεναριολογίας, δόθηκε μια σύνθετη εικόνα που συνέδεε τη 17 Ν. με τη διεθνή τρομοκρατία και τις μυστικές υπηρεσίες.

Ασφαλώς η καταδίκη των τρομοκρατικών είναι δικαιολογημένη. Ωστόσο, δεν υπάρχει λόγος να γίνεται μέσα σε ένα κλίμα υπερβολής και παραβίασης θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς η καταπάτηση της ατομικής αξίας «πυροβολεί» την δημοκρατία και όχι την τρομοκρατία. Η καταρράκωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ήταν έντονη σε πολλά δημοσιεύματα, όπως το ακόλουθο: «Το παιδί των δολοφόνων και τα παιδιά των θυμάτων». Τέτοιου δημοσιεύματα πετυχαίνουν το αντίθετο από το

⁸³ Καρδαρά Α, Εισηγητής: Καθηγητής Γ. Πανούσης, « MEDIA † ΕΓΚΛΗΜΑ (Τρομοκρατία και ΜΜΕ) », Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003,σελ. 36

επιδιωκόμενο αποτέλεσμα: αντί να οδηγήσουν στη καταδίκη των απεχθών τρομοκρατικών ενεργειών, οδηγούν στη αγανάκτηση των πολιτών εξαιτίας των ρατσιστικών απόψεων που προβάλλονται και οι οποίες συνήθως έχουν στόχο ανθρώπους που δεν εμπλέκονται στην υπόθεση (στη συγκεκριμένη περίπτωση ένα παιδί).

Επίσης αυτό που πρέπει να τονιστεί σχετικά με τον τρόπο παρουσίασης της 17 Ν. από τα ΜΜΕ είναι η μεγάλη προσπάθεια να δοθούν βιαστικές απαντήσεις για το χαρακτήρα και τα ρόλο της οργάνωσης, έτσι ώστε να εξαλειφθούν οι αμφιβολίες πολιτών που ανέμεναν τις εξελίξεις για να σχηματίσουν μια ολοκληρωμένη άποψη αλλά και να αποτραπούν φαινόμενα υποστήριξης της τρομοκρατικής δράσης από μερίδα πολιτών. Ο Γιώργος Ρωμαίος σε άρθρο του στο «Βήμα» αποκαλεί τη 17 Ν. «μια μικρή ομάδα συγγενών και φίλων, άνευ οποιασδήποτε ιδεολογικο-πολιτικής συνείδησης». Ο Ριχάρδος Σωμερίτης αναφέρθηκε σε μία «παράδοξη συμμορία» αποτελούμενη από μερικά παπαδοπαίδια, δυο-τρεις παρανοϊκούς και μερικές μανάδες που είχαν για πολλά χρόνια την φωναχτή, ψιθυριστή ή ένοχα αδιάφορη ανοχή ενός σημαντικού τμήματος της ξεστρατισμένης ελληνικής κοινωνίας. Ωστόσο οι απαντήσεις αυτές, όση αλήθεια και αν αποδειχθεί ότι κρύβουν δεν είναι επαρκείς και αναμφίβολα δεν δίνουν τη λύση στα μεγάλα ερωτήματα που γεννά η υπόθεση. Όπως σημειώνει ο Γιάννης Πανούσης στη εφημερίδα «Αυγή» το αποδεικτικό υλικό είναι αυτό που θα προσδιορίσει τη φύση της οργάνωσης, τις σχέσεις των μελών της, τους στόχους τους και τον τελικό ρόλο του καθενός. Ενώ όπως επισημαίνει ο Γεράσιμος Μοσχονάς στην εφημερίδα «Τα Νέα» υπάρχει μεγάλη ευθύνη μιας μερίδας του δημοσιογραφικού κόσμου που έχει αποτελέσει τόσο το κριτήριο της ανεξάρτητης δημοσιογραφίας όσο και την αίσθηση της πραγματικότητας.

Συνοψίζοντας⁸⁴ πρέπει να τονιστεί ότι ο επιφανειακός τρόπος με τον οποίο παρουσιάστηκε το φαινόμενο της τρομοκρατίας στην Ελλάδα συνέβαλε στο να λάβει διαστάσεις θρίλερ, το οποίο μάλιστα άγγιξε τα όρια της γελοιοποίησης.

⁸⁴ Καρδαρά Α, Εισηγητής: Καθηγητής Γ. Πανούσης, « MEDIA † ΕΓΚΛΗΜΑ (Τρομοκρατία και ΜΜΕ) », Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα , 2003,σελ. 38

13) ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΜΕΤΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ

Παρακάτω εκτίθενται οι νομοθετικές και άλλες ρυθμίσεις που ισχύουν σε διάφορες χώρες του κόσμου σε σχέση με την τηλεοπτική μετάδοση των δικών. Ευρύτερη ανάπτυξη για τις διαδοχικές αυτές εξελίξεις γίνεται μόνο για ορισμένες χώρες και κυρίως για τη Γαλλία, τη Γερμανία και τις Η.Π.Α. Οι τρεις αυτές χώρες παρέχουν αφορμή για να αξιολογηθούν και να τονιστούν με μεγαλύτερη έμφαση, τα δύο αντίθετα «μοντέλα» του επιτρεπτού και του μη επιτρεπτού της τηλεοπτικής μετάδοσης των δικών.

ΓΑΛΛΙΑ: Η χρήση μέσων οπτικής ή ηχητικής αποτύπωσης της επ' ακροατηρίου ποινικής διαδικασίας απαγορεύεται⁸⁵ με απειλή χρηματικής ποινής. Ο πρόεδρος όμως του κακουργιοδικείου μπορεί να επιτρέψει τη μαγνητοφώνηση υπό τον έλεγχό του και με μοναδικό σκοπό οι μαγνητοφωνήσεις να χρησιμοποιηθούν είτε από το ίδιο το κακουργιοδικείο, είτε από το αναιρετικό, είτε σε περίπτωση αναιρέσεως από το δικαστήριο της παραπομπής, στην περίπτωση όμως αυτή μόνο για να ακουστούν οι καταθέσεις μαρτύρων που δεν μπορούν να εμφανιστούν στο δικαστήριο. Με νόμο της 11 Ιουλίου του 1985 ορίστηκε ότι μπορεί υπό προϋποθέσεις να επιτραπεί η οπτικοακουστική αποτύπωση της δίκης για την ίδρυση ιστορικού αρχείου της δικαιοσύνης.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ: Το άρθρο 169⁸⁶ Του Οργανισμού των Δικαστηρίων που θεσπίζει την δημοσιότητα των συνεδριάσεων, ορίζει στο δεύτερο εδάφιο του ότι δεν επιτρέπονται ηχοληψίες, ούτε κινηματογραφικές ή τηλεοπτικές απεικονίσεις της διαδικασίας με σκοπό τη δημόσια προβολή τους ή τη δημοσίευση του περιεχομένου τους, αδιαφόρως για ποινικές ή πολιτικές δίκες. Υποστηρίζεται στη γερμανική επιστήμη, ότι η απαγόρευση υπηρετεί την ανεύρεση της αλήθειας και έχει ως σκοπό να προστατέψει όχι μόνο τα συμφέροντα των διαδίκων αλλά και το ίδιο το δικαστήριο από του να καταστεί θύμα διαδεδομένων προκαταλήψεων και προσδοκιών. Η απαγόρευση ισχύει τόσο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας όσο και κατά τη δημοσίευση της αποφάσεως, δεν ισχύει όμως στα διαλείμματα.

Η.Π.Α.⁸⁷: Κατά τις τρεις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας η παρουσία φωτορεπόρτερς, κινηματογραφιστών και συνεργείων ζωντανής ραδιοφωνικής μετάδοσης της διαδικασίας ήταν αρκετά συχνό φαινόμενο στις αίθουσες των αμερικανικών δικαστηρίων. Μάλιστα το έτος 1917 αναφέρεται και η πρώτη διαμαρτυρία σχετικώς που όμως δεν αφορούσε καθαυτή την κρίση της κάμερας στις αίθουσες των δικαστηρίων, αλλά το γεγονός ότι ο δικαστής στο Illinois διέκοψε τη διαδικασία για να ληφθούν φωτογραφίες και κινηματογραφική ταινία. Το 1925 ραδιοφωνικός σταθμός του Σικάγου μετέδωσε ολόκληρη την ακροαματική διαδικασία σε μια δίκη που είχε προκαλέσει αίσθηση, αυτό δε επαναλήφθηκε το 1927 με τον ίδιο πάλι δικηγόρο, ως υπερασπιστή.

⁸⁵ Κονδύλης Δ., Μαθίας Στ., Μανιώτης Δ., Κρουσταλάκης Ε., Μανωλεδάκης Ι., Επιμέλεια Δούμπη Ι., «Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων», Θεσσαλονίκη, 1993, σελ. 23-24

⁸⁶ Κονδύλης Δ., Μαθίας Στ., Μανιώτης Δ., Κρουσταλάκης Ε., Μανωλεδάκης Ι., Επιμέλεια Δούμπη Ι., «Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων», Θεσσαλονίκη, 1993, σελ. 22-23

⁸⁷ Κονδύλης Δ., Μαθίας Στ., Μανιώτης Δ., Κρουσταλάκης Ε., Μανωλεδάκης Ι., Επιμέλεια Δούμπη Ι., «Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων», Θεσσαλονίκη, 1993, σελ. 19-21

Το 1972 η Ένωση των Αμερικανικών Δικηγορικών Συλλόγων επανέλαβε το κανόνα για τη μη ραδιοφωνική και τηλεοπτική κάλυψη των δικών, Παρά ταύτα οι πολιτείες της Αμερικής, η μία μετά την άλλη, επέτρεψαν τις κάμερες στις αίθουσες των δικαστηρίων, βάσει κανόνων που διατύπωσαν τα Ανώτατα Πολιτειακά Δικαστήρια. Το ζήτημα της συνταγματικότητας της τηλεοπτικής κάλυψης των δικών επανήλθε στο Ανώτατο Δικαστήριο, ύστερα από προσφυγή δύο αστυνομικών του Μαϊάμι που είχαν καταδικασθεί για σοβαρές κλοπές και υποστήριζαν ότι η παρουσία της τηλεόρασης στη δίκη τους ήταν αντίθετη με το Σύνταγμα. Το Δικαστήριο ομόφωνα απέρριψε την αίτηση, δέχτηκε ότι δεν αντίκειται στο Σ η τηλεοπτική κάλυψη των δικών και δεν επέτρεψε την συζήτηση άλλης αίτησης για το θέμα αυτό.

Εκείνο που έχει εν προκειμένω σημασία είναι ότι στα μεν ομοσπονδιακά δικαστήρια απαγορεύεται η τηλεοπτική κάλυψη των δικών, ενώ αντιθέτως στα δικαστήρια που υπάρχουν στις 48 επί μέρους Πολιτείες⁸⁸ των Η.Π.Α επιτρέπεται η τηλεοπτική μετάδοση των δικών.

Η τηλεοπτική κάλυψη της δίκης απαγορεύεται⁸⁹ στην Αγγλία, Ουαλία, στην Ελβετία, στην Αυστρία, στη Δανία, στη Σουηδία, στην Τσεχία, στην Ιαπωνία, στην Κορέα, στην Κίνα και στις περισσότερες χώρες της κεντρικής και λατινικής Αμερικής. Περιορισμένη και υπό ορισμένες προϋποθέσεις τηλεοπτική κάλυψη των δικών είναι δυνατή (είτε κατόπιν αδείας του δικαστηρίου, είτε αν συναινούν οι μετέχοντες στη δίκη, είτε υπό άλλους όρους) στο Ισραήλ, στον Καναδά, στη Σκωτία, στη Νορβηγία, στη Ισπανία, στο Βέλγιο, στην Ολλανδία, στην Αυστραλία και σε Διεθνή δικαστήρια. Σημασία έχει ότι στις χώρες αυτές η τηλεοπτική κάλυψη της δίκης δεν είναι ο κανόνας και η σχετική άδεια ή συναίνεση παρέχεται με φειδώ.

⁸⁸ Πλαγιανάκος Γ. , «Η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης», Αθήνα :Νομική Βιβλιοθήκη, 2002,σελ.65

⁸⁹ Πλαγιανάκος Γ. , «Η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης», Αθήνα :Νομική Βιβλιοθήκη, 2002,σελ.118-119

14)ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αυτή είναι λοιπόν σε γενικές γραμμές η σημερινή εικόνα των σχέσεων των ΜΜΕ με την ελευθερία. Αυτή η εικόνα δεν αφήνει και τις καλύτερες εντυπώσεις για τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν τα ΜΜΕ αφού κάνουν υπερβολική κατάχρηση της ελευθερίας που τους έχει δοθεί από τον νόμο. Αυτό επιβάλλει τον αναπροσδιορισμό της έννοιας και του περιεχομένου της ελευθερίας των ΜΜΕ, επιχειρώντας μια νέα θεώρηση σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των τελευταίων που δεν τηρούνται πλέον πλήρως από τους δημοσιογράφους⁹⁰.

Τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας αποτελούν ταυτόχρονα μια υπόσχεση ελευθερίας και μια απειλή συρρίκνωσής της. Ιδιαίτερα με την τηλεόραση σύμφωνα με τον Μάρσαλ Μακλούαν, ο άνθρωπος απέκτησε ένα εντελώς καινούργιο σύνολο αισθήσεων, μια πρωτόγνωρη αισθητηριακή ζωή με νέες νοητικές διαδικασίες. Η πραγματικότητα αυτή έχει αναγάγει στις μέρες μας και την τηλεόραση σε ευνοούμενο μέσο γνώσης και πληροφόρησης και τείνει να το επιβάλλει σε όλους και για όλα. Στα πλαίσια αυτής της αντίληψης διεκδικεί την παρουσία της σε όλες τις κοινωνικοπολιτικές λειτουργίες, θέτοντας ως στόχο την ανθρώπινη επίγνωση ευθύνης που ανεβαίνει στα ύψη με την απεριόριστη χρήση του δικαιώματος της ενημέρωσης. Αυτό σημαίνει ότι νομιμοποιείται η παρουσία της και στις δικαστικές αίθουσες για τη ζωντανή κάλυψη της ακροαματικής διαδικασίας δίκης με υπόθεση που έχει συγκλονίσει και η έκβασή της απασχολεί έντονα την κοινή γνώμη⁹¹.

Συμπερασματικά η παρουσία της κάμερας είναι αναγκαία⁹² για να εφαρμοστεί και πρακτικά η έννοια της «λαϊκής κυριαρχίας», αφού ο πολίτης δεν έχει άλλο τρόπο να παρακολουθήσει τα τεκταινόμενα και να σχηματίσει ολοκληρωμένη άποψη. Άλλωστε η στέρηση τηλεοπτικής και ραδιοφωνικής κάλυψης δεν θα επιλύσει το πρόβλημα της τρομοκρατίας. Αντίθετα θα επιδεινώσει την κατάσταση αφού για μία ακόμη φορά η ενημέρωση του κοινού θα στηριχτεί σε κάθε είδους «ειδήμονα» των τηλεοπτικών παραθύρων, ο οποίος θα παρουσιάζει τα πράγματα σύμφωνα με το συμφέρον και τις προσωπικές αντιλήψεις και προτιμήσεις του.

Καταλήγουμε επομένως: τίθεται ως κανόνας⁹³ το καταρχήν επιτρεπτό της δίκης και ως εξαίρεση η δυνατότητα της από το δικαστήριο απαγόρευσης της τηλεοπτικής μετάδοσης. Κατ' εξαίρεση το δικαστήριο με ειδικώς αιτιολογημένη απόφασή του μπορεί να απαγορεύσει την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, μόνο αν υποβληθεί σχετικό αίτημα από τον κατηγορούμενο ή τον παθόντα και η δίκη δεν συνδέεται με την δημόσια ζωή. Επομένως το δικαστήριο δεν μπορεί αυτεπαγγέλτως να απαγορεύσει την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης. Αν η δίκη συνδέεται με την δημόσια ζωή ισχύει ο ως άνω κανόνας και είναι συνεπώς ελεύθερη η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης. Στην περίπτωση αυτή αν το δικαστήριο αυτεπαγγέλτως ή μετά από σχετικό αίτημα, αποφανθεί ότι η δίκη συνδέεται με τη δημόσια ζωή, δεν μπορεί να απαγορεύσει την τηλεοπτική μετάδοση έστω και αν υποβληθεί το ως άνω αίτημα του κατηγορουμένου ή παθόντος.

⁹⁰ Κωνσταντινίδης Α., «Μνήμη Νίκου Φωτάκη (Ποινική Δίκη και ΜΜΕ)», Αθήνα 1997

⁹¹ Σωτηρέλης Γ., «Από την Ελευθερία των ΜΜΕ στην ελευθερία των ΜΜΕ» («Όρια και σχέσεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου», Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, 1996)

⁹² Καρδαρά Α, Εισηγητής: Καθηγητής Γ. Πανούσης, « MEDIA † ΕΓΚΛΗΜΑ (Τρομοκρατία και ΜΜΕ) », Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003,σελ. 51

⁹³ Πλαγιανάκος Γ., «Η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης»,Αθήνα :Νομική Βιβλιοθήκη, 2002,σελ.136-137

15)ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν εισβάλλει κυριολεκτικά στη ζωή μας και ειδικότερα σε όλες τις δραστηριότητές μας μα τώρα πλέον επιτρέπεται η παρουσία τους και στα δικαστήρια κατά την διεξαγωγή μιας δίκης. Ο νόμος έχει αποφανθεί περί αυτού με τον Ν. 3090/2002 και απαγορεύει την τηλεοπτική αναμετάδοση της δίκης αν δεν υπάρχει δικαιολογημένο συμφέρον. Δίκη που συγκλόνισε και προκάλεσε το ενδιαφέρον των ΜΜΕ είναι εκείνη της τρομοκρατικής οργάνωσης της 17 Νοέμβρη.

SUMMARY

The mass media have intrude in our days, in our life and especially in all of our every day activities. That it's true. Today, their presents is also allowed in the court during the conduction of a trial. The law has already taken place on the issue with the law N. 3090/2002 which prohibits the television broadcast of the trial if there is no justified interest. A resent trial which has roused the media's interest in a great tense, is that one of the underground terroristic organization, named as 17 November.

16)ΛΗΜΜΑΤΑ

Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, Ποινική δίκη, Σύνταγμα, Δικαίωμα Πληροφόρησης του Κοινού, Μυστικότητα της Προδικασίας, Άμεση Δημοσιότητα, Έμμεση Δημοσιότητα, Κανόνες Δεοντολογίας, 17 Νοέμβρη.

IMPORTANT WORDS

Mass Media, Television Broadcast of a Trial, Criminal Suit, Constitution, Personal rights of the accused, Privacy of the Preliminary Proceedings, Direct Publicity, Indirect Publicity, Ethics Rules, 17 November.

17)ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική:

- Αναγνωστόπουλος Η., « Ο συνήγορος και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας», Ποινικά Χρονικά – Τόμος ΝΓ΄, 2003
- Βενιζέλος Ε., «Η ραδιοτηλεοπτική έκρηξη», Θεσσαλονίκη, 1989
- Βουρλιώτης Χ. (αντεισαγγελέας Εφετείου), «Δημοσιότητα της Δίκης και Ραδιοτηλεοπτική Μετάδοση», Ποινικά Χρονικά – Τόμος ΝΔ΄, 2004
- Γιόκαρης Α. , «Το Διεθνές Νομικό Καθεστώς των Ραδιοτηλεπικοινωνιών-Δορυφορικής Τηλεόρασης», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1996
- Δαγτόγλου Π., «Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα», 1989
- Δέδες Χ. Γ., (καθηγητού του Ποινικού Δικαίου εν τω Πανεπιστήμιω Αθηνών), «Ποινική Δικονομία» (Η συμμετοχή του λαϊκού στοιχείου εις την απονομήν της δικαιοσύνης), Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήναι 1975
- Δεληγιάννης Ι . , « Η προστασία της προσωπικότητας κατά τον Αστικό Κώδικα από την άποψη των σχετικών συνταγματικών ρυθμίσεων, ΕλΔ/νη»
- Δημητρόπουλος Α., «Συνταγματικά Δικαιώματα», Εκδ. Σάκουλλα Α. Ε, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005
- Ζέρβας Χ. , Μανιάτης Σ. , Ραυτοπούλου Β. , “Ελευθεροτυπία”, 2002-2003
- Καράκωστας Ι. και Τσέβας Α.,«Η νομοθεσία των ΜΜΕ», Εκδ. Αντ. Ν . Σάκκουλα, 2003

- Καρακώστας Ι., «Το δίκαιο των ΜΜΕ», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998
- Καρακώστας Ι., «Προσωπικότητα και Τύπος», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2002
- Καρδαρά Α, Εισηγητής: Καθηγητής Γ. Πανούσης, « MEDIA † ΕΓΚΛΗΜΑ (Τρομοκρατία και ΜΜΕ) », Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα , 2003
- Κονδύλης Δ., Μαθίας Στ., Μανιώτης Δ., Κρουσταλάκης Ε., Μανωλεδάκης Ι., Επιμέλεια: Δούμπη Ι., Εκδ. Σάκουλλα, Θεσσαλονίκη, 1993
- Κοντιάδης Ι. Ξ., «Ο νέος συνταγματισμός και τα θεμελιώδη δικαιώματα μετά την αναθεώρηση του 2001, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα , 2002
- Κοντούμα Ε. , Επιβλέπων Καθηγητής: Σκανδάμης Ν. , διπλωματική εργασία: « Τηλεοπτική μετάδοση οπτικοακουστικών έργων :ελεύθερη κυκλοφορία στην ευρωπαϊκή αγορά και προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας», Αθήνα, Νοέμβριος 1999
- Κριππάζ Γ., « Η ελευθερία του Τύπου έναντι του δικαιώματος επί της ίδιας προσωπικότητας, Ελ. Δ/νη», 1996
- Κωνσταντινίδης Α., «Μνήμη Νίκου Φωτάκη (Ποινική Δίκη και ΜΜΕ)», Αθήνα 1997
- Μάνεσης Α., « Ατομικές Ελευθερίες: Πανεπιστημιακές Παραδόσεις», Εκδ. Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 1982
- Μαυριάς Κ., «Συνταγματικό δίκαιο», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004
- Πλαγιανάκος Γ. , «Η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης», Αθήνα :Νομική Βιβλιοθήκη, 2002

- Σαρμάς Δ. Ιωάννου, «Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και της Επιτροπής»
- Σιώπης Γ. (Εισαγγελέας Πρωτοδικών Δράμας), Ποινικά Χρονικά – Τόμος ΝΑ΄, 2001
- Σωτηρέλης Γ., «Από την Ελευθερία των ΜΜΕ στην ελευθερία των ΜΜΕ» («Όρια και σχέσεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου», Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, 1996)
- Τσακυράκης Σ., Θεσμός των ΜΜΕ και σύγχρονη Ελλάδα σε ΣΑΚΑ, Δικαιοσύνη και ΜΜΕ, 1994
- Τσέβας Α. (Δ. Ν. – Δικηγόρου, Εθνικού Επιστήμονα στο Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών), « Η ραδιοτηλεοπτική δημοσιότητα της δίκης κατά το Σύνταγμα», Ποινικά Χρονικά – Τόμος ΝΓ΄, 2003
- Φωτάκης Σ. Ν.,« Μνήμη Νίκου Φωτάκη», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1977
- Χαραλαμπίδης Α., «Η νέα ρύθμιση για την παρουσία των ΜΜΕ στο δικαστήριο», Ποινικός Λόγος/Διμηνιαία, Επιθεώρηση Ποινικών και Εγκληματικών Επιστημών, τεύχος 4, 2002
- Χρυσόγονος Χ. Κ. , «Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα», Εκδ. Αντ. Ν . Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002

Ξένη:

- GERNOT LEHR Bildberichterstattung der Medien uber Straferfahren, NSTZ, Ποινικά Χρονικά-τόμος ΝΑ',2001 (Μετάδοση εικόνας από τα ΜΜΕ που αφορά την διεξαγωγή ποινικής διαδικασίας)

18)ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

152/2004 ΣτΕ: «Υπόθεση τεκμηρίου αθωότητας εναντίον ελευθεροτυπίας. Σχολιασμός: Μακρή Ευγενία

Παρουσίαση-Σχολιασμός ΣτΕ 152/04 [ΕΔΔΑ 48/561]

Θέμα:« Το τεκμήριο αθωότητας εναντίον ελευθεροτυπίας»

A. Ιστορικό

1.- Σε τοπικό τηλεοπτικό σταθμό ανακοινώθηκε επωνύμως ότι κάποιος της τοπικής κοινωνίας συνελήφθη για αποδοχή προϊόντων εγκλήματος, ότι έγινε κατ' οίκον έρευνα και ότι έγιναν κατασχέσεις των κλοπιμαίων. Μάλιστα, ο φερόμενος εγκληματίας εκινηματογραφήθει να βαδίζει και έγινε πλήρως γνωστή η ταυτότητά του και το πρόσωπό του.-

B. Νομικό Ερώτημα

2.- Ερωτάται αν το τεκμήριο της αθωότητας είναι υπέρτερο ή υποδεέστερο του ατομικού δικαιώματος της ελευθεροτυπίας και της ενημέρωσης. Μπορεί να αναπαράγονται τηλεοπτικώς η εικόνα του προσώπου του κατηγορουμένου και των πειστηρίων του εγκλήματος;

Γ. Απάντηση Δικαστηρίου

3.- Η ελευθερία του τύπου να μεταδίδει ειδήσεις τελέσεως αξιοποιώνων πράξεων και να πληροφορεί το κοινό σχετικώς με τον θεωρούμενο από τις αρχές ως ένοχο ή ύποπτο τελέσεως των πράξεων αυτών πρόσωπο, καίτοι κατοχυρώνεται στο άρθρο 10 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, δεν μπορεί να φθάσει μέχρι του σημείου να προσβάλλει το ομοίως κατοχυρωθέν στην ΕΣΔΑ, άρθρο 6 παρ. 2, τεκμηρίου αθωότητας μέχρι το αμετάκλητο της τυχόν καταδικαστικής απόφασης. Το άρθρο 10 υποχωρεί και προσαρμόζεται στο μεγαλύτερης και καθολικότερης εμβέλειας δικαίωμα του κατηγορουμένου.-

4.- Απορρίπτεται η αίτηση ακύρωσης εναντίον αποφάσεως του ΕΣΡ που επέβαλε πρόστιμο για παράβαση των κανόνων δεοντολογίας και του νόμου.-

Δ.- Σχολιασμός

5.- Audiatur et altera pars. Τα δικαιώματα συνταγματικής ή/και υπερσυνταγματικής περιωπής δεν είναι νησίδες αυτόνομες και αμέριμες. Τα δικαιώματα συναντώνται και, τότε, για να μην απολέσουν την κανονιστική πυκνότητα και καταντήσουν να χρησιμοποιούνται a la carte, πρέπει να σταθμίζονται. Είναι γνωστή η μέθοδος και ο κανόνας της πρακτικής εναρμόνισης.-

